

Universitetet
i Stavanger

**Hvorfor har Stavanger fengsel som målsetning
å bli miljøfyrtårn-sertifisert?**

**Kan samfunnsansvar være et virkemiddel i arbeidet med
sysselsetting og rehabilitering av innsatte?**

Masteroppgave i Endringsledelse 2018

Institutt for media, kultur og samfunnsfag | Samfunnsvitenskapelige fakultet

Av Ida Therese Johansen. Kandidatnummer: 3026

**MASTERGRADSSTUDIUM I
ENDRINGSLEDELSE**

MASTEROPPGAVE

SEMESTER:

Våren 2018

FORFATTER:

Ida Therese Johansen

VEILEDER:

Bjørn-Tore Blindheim

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

Hvorfor har Stavanger fengsel som målsetning å bli miljøfyrtårn- sertifisert? Kan samfunnsansvar være et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering av innsatte?

EMNEORD/STIKKORD:

Samfunnsansvar, institusjonelt perspektiv, politisk tilnærming, etisk tilnærming, strategisk tilnærming, instrumentelt perspektiv, miljøledelse, miljøfyrtårn, straffegjennomføring, kriminalomsorg, fengsel, rehabilitering, sysselsetting.

SIDETALL: 100 (inkludert alt)

STAVANGER

.....14/06-2018.....

DATO/ÅR

Sammendrag.

Det er i større grad kjent hvorfor private virksomheter ønsker å utvise former for samfunnsansvar, som ofte omhandler et gjensidig forhold mellom virksomheter og interessenter. Virksomheter utviser ofte samfunnsansvar for å håndtere definerte problemer knyttet til svakt omdømme, høye kostnader, lav fortjeneste etc. Arbeidet med samfunnsansvar blir derfor ofte et rasjonelt svar på de erfarte problemene, og fordi dette er i virksomhetens egen interesse. Virksomheter utviser også former for samfunnsansvar for å oppnå legitimitet, der samfunnsansvar oppleves som en nødvendig del av hva en organisasjon med rimelighet bør befatte seg med, uavhengig av egeninteresse. Det er derimot mindre kjent hvorfor offentlige virksomheter av tilsvarende omfang og kompleksitet som Stavanger fengsel, har målsetning å miljøfyrtårn-sertifisere seg. I dag er det nærmest en forventning at alle virksomheter utviser samfunnsansvar, særlig de virksomheter som åpenbart er bidrar til miljøpåvirkninger.

Opgaven er sett i lys av etisk tilnærming, institusjonelle/politiske tilnærming, instrumentelle/strategiske tilnærming til samfunnsansvar. Formålet med denne oppgaven er å beskrive hvilke gevinster organisasjoner får ut av å arbeide med samfunnsansvar. Denne studien baserer seg videre på kvalitativ metode, og studien bygges opp av teori og empiri gjennom intervju av utvalgte informanter. Den innsamlede dataen er videre analysert mot utvalgte teorier innen samfunnsansvar og straffens formål.

Funnene peker på at organisasjonen utviser former samfunnsansvar for å håndtere et definert problem, samtidig som de forsøker å oppnå legitimitet. Samtidig er en slik organisasjon grunnleggende preget av et naturlig forhold til etisk ansvar, men forsøker å videreutvikle en form for strategisk "utvidet" etisk ansvar gjennom arbeidet med samfunnsansvar. Ledelsen i denne organisasjonen preges av en subjektiv forståelse og oppfatning av at det er hensiktsmessig å gjennomføre deres samfunnsoppdrag, gjennom et miljøperspektiv. For å arbeide med samfunnsansvar som en strategi i utøvelsen av samfunnsoppdraget, pekes det på at organisasjonen som et grunnlag, må forsøker å posisjonere seg i en bestemt samfunnsrolle. Det er flere funn som peker på hvilke gevinster en slik organisasjon får ut av dette arbeidet, men det avhenger i stor grad av hvordan organisasjonen bruker Miljøfyrtårn-sertifiseringen, som vil ha betydning for om resultatene vil samsvare med målsetningene.

Forord

Jeg har gjennom hele studieløpet fått en generell interesse for bærekraftig utvikling og håndtering av miljøproblematikk. Det var ikke før i løpet av dette masterstudiet, jeg fattet interessen for samfunnsansvar gjennom valgfag, hvor interessen og kunnskapene videreutviklet seg gjennom forelesninger på temaet. Derfor landet valget for oppgavens tema på samfunnsansvar, relativt tidlig i masterprogrammet. Videre fikk jeg informasjon fra min samboer, som selv har jobbet i Stavanger fengsel, om at de har mål om å miljøfyrtårn-sertifisere seg. Derfra ble det opplagt, at det var dette jeg ville undersøke, fordi dette slo meg som et relativt uvanlig og interessant fenomen.

Derfor vil jeg rette en stor takk til min veileder som har gitt meg en stor dose motivasjon og videreutviklet kunnskaper på temaet, gjennom interessante faglige diskusjoner. Oppgaven ville derfor ikke blitt den samme uten dine verdifulle innspill og kunnskaper. Tusen takk til Bjørn-Tore Blindheim.

I denne anledningen vil jeg også takke informantene fra Stavanger fengsel, som har bidratt med viktige kunnskaper som har vært helt avgjørende for oppgaven. Jeg setter stor pris på deres deltakelse og at dere satte av tid til dette, i en ellers hektisk hverdag. Det hadde ikke blitt noen oppgave uten dere. Tusen takk!

Jeg vil også takke kontorfellesskapet på rom C-117, som har bidratt med alt fra faglige diskusjoner, latter og glede til støtte gjennom frustrerende tider. Vil takke Lena og min samboer Johnny for korrekturlesning av en oppgave med alt for mange sider.

Jeg vil ytterligere rette en stor takk min samboer for all kunnskap, støtte og tålmodighet han har gitt meg. Tusen takk!

Stavanger, 14/06-2018

Ida Therese Johansen

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	1
1.1 OPPGAVENS FORMÅL	2
1.2 PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	2
1.3 OPPGAVENS STRUKTUR	3
1.4 AVGRENSNING	4
2.0 BAKGRUNNSKAPITTEL	5
2.1 SAMFUNNSANSVAR	5
2.1.1 KJENNETEGN VED SAMFUNNSANSVAR	6
2.1.2 FORHOLDET MELLOM SAMFUNNSANSVAR OG BÆREKRAFTIG UTVIKLING	7
2.1.3 BEDRIFTENS SAMFUNNSANSVAR	8
2.2 KRIMINALOMSORGENS HIERARKI	9
2.2.1 JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET	9
2.2.2 KRIMINALOMSORGENS REGIONALE NIVÅ	10
2.2.3 STAVANGER FENGSEL	11
2.3 MILJØLEDELSE OG MILJØFYRTÅRN-SERTIFISERING	12
2.3.1 MILJØFYRTÅRN-SERTIFISERING	13
3.0 TEORIKAPITTEL	15
3.1 ETISKE TILNÆRMINGER	15
3.2 INSTITUSJONELLE/POLITISKE TILNÆRMINGER	17
3.2.1 POLITISKE TILNÆRMINGER	19
3.3 INSTRUMENTELLE/STRATEGISKE TILNÆRMINGER	22
3.3.1 OMDØMMEBYGGING OG KUNNSKAPSOVERFØRING	24
3.3.2 KUNNSKAPSOVERFØRING, DEKONTEKSTUALISERING OG KONTEKSTUALISERING	25
3.4 STRAFFENS FORMÅL OG VIRKE	26
3.4.1 STRAFFEGJENNOMFØRINGSLOVEN	27
3.4.2 SYSSELSETTING OG AKTIVITETSPLIKT	28
3.4.3 ARBEID, OPPLÆRING OG PROGRAMVIRKSOMHET	29
4.0 METODEKAPITTEL	31
4.1 KVALITATIV METODE	32
4.1.1 PROBLEMSTILLING	34
4.1.2 BAKGRUNN FOR PROBLEMSTILLING	34
4.1.3 TEORETISKE TILNÆRMINGER	35
4.2 DATAKILDER OG DATATYPER	36
4.2.1 DATAINNSAMLINGSTEKNIKK OG UTVALG	37
4.2.2 DATAREDUKSJON OG ANALYSE	39
4.3 VURDERING AV METODE	40
4.3.1 RELIABILITET	41

4.3.2 VALIDITET	42
4.4 ETISKE REFLEKSJONER	43
<hr/>	
5.0 PRESENTASJON AV RESULTATER	45
<hr/>	
5.1 HVORFOR MILJØFYRTÅRN OG HVILKEN BETYDNING HAR SERTIFISERINGEN FOR STAVANGER FENGSEL?	45
5.1.1 HVORDAN UTVIKLET IDEEN OM MILJØARBEID SEG TIL MILJØFYRTÅRN-SERTIFISERING?	46
5.1.2 STAVANGER FENGSELS MÅL FOR HVA DE ØNSKER Å OPPNÅ	47
5.1.3 HVILKE TILTAK HAR STAVANGER FENGSEL GJORT SOM FØLGE AV MILJØFYRTÅRN-SERTIFISERING?	48
5.2 OPLEVELSE AV PROSESSEN OG INVOLVERTE AKTØRER	49
5.2.1 HVEM ER INVOLVERTE I PROSESSEN OG HVILKEN ROLLE HAR DE?	50
5.2.2 HVORDAN FÅR DE INNSATTE OG ANSATTE INFORMASJON OG KUNNSKAP OM MILJØARBEID?	51
5.2.3 HVORDAN PÅVIRKER SERTIFISERINGEN STAVANGER FENGSEL NÆRMILJØET OG SAMFUNNET?	52
5.3 HVA ER STAVANGER FENGSELS FORSTÅELSE AV SAMFUNNSANSVAR?	53
5.3.1 SYSSELSETTING OG AKTIVITETSTILBUD I STAVANGER FENGSEL	54
5.4 HVORFOR HAR STAVANGER FENGSEL MÅLSETNING Å BLI MILJØFYRTÅRN-SERTIFISERT?	55
5.5 MILJØFYRTÅRN-SERTIFISERING SOM VIRKEMIDDEL I SYSSELSETTING OG REHABILITERINGSARBEIDET?	56
5.6 OPPSUMMERING AV FUNN	58
<hr/>	
6.0 ANALYSE OG DISKUSJON	60
<hr/>	
6.1 HVORFOR HAR STAVANGER FENGSEL SOM MÅLSETNING Å BLI MILJØFYRTÅRN?	62
6.1.1 ETISKE TILNÆRMINGER TIL SAMFUNNSANSVAR.	64
6.1.2 INSTITUSJONELLE/POLITISKE TILNÆRMINGER TIL SAMFUNNSANSVAR	65
6.1.3 INSTRUMENTELLE/STRATEGISKE TILNÆRMINGER TIL SAMFUNNSANSVAR.	69
6.1.4 TILNÆRMINGENES FORHOLD TIL HVERANDRE	73
6.2 KAN SAMFUNNSANSVAR VÆRE ET VIRKEMIDDEL I ARBEIDET MED SYSSELSETTING OG REHABILITERING AV INNSATTE?	73
6.2.1 SYSSELSETTING OG ARBEIDET MED REHABILITERING SOM ETISK VIRKEMIDDEL?	74
6.2.2 INSTITUSJONELT/POLITISK TILNÆRMING SOM SAMFUNNSROLLE, I ARBEIDET MED SYSSELSETTING OG REHABILITERINGSARBEIDET?	76
6.2.3 SYSSELSETTING OG ARBEIDET MED REHABILITERING SOM INSTRUMENTELT/STRATEGISK VIRKEMIDDEL?	78
6.2.4 TILNÆRMINGENES FORHOLD TIL HVERANDRE	81
<hr/>	
7.0. AVSLUTNING	83
<hr/>	
7.1 FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	85
<hr/>	
8.0 REFERANSELISTE	86
<hr/>	
VEDLEGG	I
VEDLEGG 1: INFORMASJONSSKRIV TIL INFORMANTENE	I
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE	III

1.0 Innledning

Jeg har valgt å skrive en kvalitativ case-studie om temaet samfunnsansvar i Stavanger fengsel. Hvor jeg ønsker å undersøke hvorfor Stavanger fengsel har en målsetning om å bli miljøfyrtårn-sertifisert. Det kommer fram av Stavanger fengsel selv, at dette er et mål i deres fremtidsplan¹. Private virksomheter utviser ofte samfunnsansvar fordi det ofte resulterer i en ønsket “win-win”-situasjon. På den måten kan virksomhetene løse sine erfarde problemer samtidig som de viser omverdenen at de tar ansvar. Ifølge teoriene handler samfunnsansvar derfor ofte om økonomisk vekst, legitimitet og omdømmebygging for virksomheten. På samme tid som virksomheter beviser for sine interessenter at de er samfunnsansvarlige og ivaretar miljøet.

Videre er kriminalomsorgen, herunder Stavanger fengsel, sin oppgave å sørge for at straff gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straff, og videre hindrer nye straffbare handlinger og gjentakelse av slike handlinger. Dette skal videre sørge for å betrygge samfunnet, og innenfor disse rammene sikre de innsatte tilfredsstillende forhold. Samfunnsoppdraget bygger på deres verdier; respekt, empati, individuell behandling, forutsigbarhet og ansvarliggjøring og straffegjennomføringsloven. Det kommer videre frem i fremtidsplanene at kriminalomsorgen skal effektivisere hvor det er effektiviseringspotensial, som følge av den nye ABE-reformen². Dermed utdeles ressursene gjennom statsbudsjettet med tanke på effektivisering, noe som dermed innebærer økonomiske begrensninger i kriminalomsorgens, herunder Stavanger fengsels ressurser. Motivasjonen for å skrive denne oppgaven er derfor forankret i nysgjerrigheten og interessen rundt hvorfor organisasjoner ønsker å arbeide med samfunnsansvar. Dette er et interessant tema å belyse, da disse problemstillingene ikke har blitt belyst før. Samtidig er det interessant å undersøke dette temaet, fordi det kan tenkes at allmennheten ikke har særlige forventinger til at et fengsel viser seg som samfunnsansvarlig gjennom et miljøperspektiv.

¹ En presentasjon av Stavanger fengsels oppnåelser og fremtidsplaner.

<https://krus.custompublish.com/getfile.php/3825129.2204.urfarbqrfu/2+2+Stavanger+fengsel+-+Bredformat+-+Delt+arbeidsdag.pdf>

² ABE-reformen. Statsministerens kontor.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/b7e267cf8e0d4631a6f324a765313298/analyse-av-driftssituasjonen-i-kriminalomsorgen-18012018.pdf>

1.1 Oppgavens formål

Hovedformålet med denne prosjektoppgaven er å undersøke hvilken miljø- og samfunnsmessig gevinst en slik sertifisering vil ha for Stavanger fengsel. Det foreligger tilsynelatende ingen umiddelbar og opplagt årsak til hvorfor en slik organisasjon har dette som mål. Formålet er dermed å avdekke hvorfor Stavanger fengsel ønsker dette, hva det vil bety for fengselet og om det kan ha sammenheng med rehabiliteringen av innsatte. Da oppdraget deres i utgangspunktet er å hindre gjentakelse av kriminelle handlinger, er dette kanskje et virkemiddel som brukes i rehabiliteringen av innsatte for å bli nyttige samfunnsborgere.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Problemstilling 1) omhandler som kjent Stavanger fengsel, og hvorfor de har miljøfyrtårn-sertifisering som mål. Min antagelse er at årsaken til dette bygger på andre faktorer enn omdømme og økonomisk utvikling, til tross for at det er de mest omtalte årsakene for å ta på seg et slikt samfunnsansvar. Problemstilling 2) søker å forklare om samfunnsansvar kan være et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering, og om dette kan være en av årsakene til at fengselet ønsker miljøfyrtårn-sertifisering.

Hovedproblemstillingene er:

H1: Hvorfor har Stavanger fengsel som målsetning å bli miljøfyrtårn-sertifisert?

H2: Kan samfunnsansvar være et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering av innsatte?

Problemstillingenes tema er både aktuelt og relevant for dagens samfunnsdebatt. Vi lever i et samfunn som er i stadig utvikling med en økende befolkning, og en måte å leve på som fører til et stadig økende press på omgivelsene våre. Det har derfor blitt mer fokus på hvordan påvirkning av ulike virksomhetsaktiviteter, så vel som generelt menneskelig aktivitet, har på omgivelsene våre. Det stilles derfor strengere krav til virksomheters håndtering av verdier og miljø. Dermed har tilpasning til en bærekraftig utvikling, samt langsiktige løsninger blitt svært viktig og satt på dagsordenen. Virksomheter har fått en viktig rolle om å bidra til en

bærekraftig utvikling gjennom å ta hensyn til virksomhetens påvirkninger på miljøet og det samfunnet det opererer i.

1.3 Oppgavens struktur

Denne oppgaven vil strukturert gjennom syv hovedkapitler; innledning, bakgrunn, teoretiske tilnærminger, metode, resultater, analyse og diskusjon. Som vist i tabellen under.

Tabell 1: Oppgavens struktur

<p>Kapittel 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innledning 	<p>Her presenteres bakgrunn og tema for oppgaven. Videre presenteres oppgavens formål og problemstillingene som skal undersøkes. Avslutningsvis redegjøres det for oppgavens struktur og avgrensinger.</p>
<p>Kapittel 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bakgrunn 	<p>Her presenteres en generell forståelse av samfunnsansvar. Videre presenteres kriminalomsorgen fra departement til Stavanger fengsel. Avslutningsvis redegjøres det for hva miljøledelse innebærer, herunder miljøfyrtårn.</p>
<p>Kapittel 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teoretiske tilnærminger 	<p>Presentasjon av utvalgte tilnærminger til samfunnsansvar og avslutningsvis tilnærminger til straffens formål.</p>
<p>Kapittel 4:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Metode 	<p>Her beskrives oppgavens metode, og tilnærmingene som er valgt for å løse oppgaven. Avslutningsvis presenteres etiske refleksjoner i forbindelse med utførelsen av prosjektet.</p>
<p>Kapittel 5:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Resultater 	<p>I dette kapitlet vil resultatene av intervjuene presenteres, og avslutningsvis en oppsummering av de viktigste funnene.</p>
<p>Kapittel 6:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analyse og diskusjon 	<p>I analysen knyttes den utvalgte teorien og empirien sammen for å en overordnet redegjørelse av problemstillingene som er stilt.</p>
<p>Kapittel 7:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Avslutning 	<p>I dette kapitlet vil analysen snevres ytterligere inn i form av en konklusjon. Videre presenteres en refleksjon over videre forskning.</p>

1.4 Avgrensning

Samfunnsansvar er et stort tema som omhandler alt fra arbeidsmiljø, arbeidsrettigheter bærekraftig næringsutvikling, menneskerettigheter etc. I denne oppgaven har jeg valgt å avgrense temaet spesifikt til miljøansvar innen organisasjoner. Etersom Stavanger fengsels arbeid med samfunnsansvar ennå er i en tidlig fase, vil denne oppgaven avgrenses til ledelsens tanker om hvilket utbytte denne sertifiseringen medfører. Videre om deres arbeid med samfunnsansvar kan være knyttet til sysselsetting og rehabilitering av de innsatte. Derfor ligger fokuset på å undersøke hvilken hensikt denne sertifiseringen har for en slik organisasjon. Innenfor tilnærmingene til samfunnsansvar beskrives filantropisk ansvar ved flere anledninger, dette elementet benyttes ikke ytterligere i diskusjonen. Filantropisk ansvar har her en hensikt om å danne en overordnet forståelse av innholdet i de ulike tilnærmingene, men er ikke videre aktuell for drøftingen av problemstillingen. Miljøledelse har også flere retninger, flere sertifiseringer og standarder. Siden fengselet selv beskriver at de arbeider med miljøfyrtårn-sertifisering, er det derfor naturlig å avgrense spesifikt til dette. Videre avgrenses oppgavens metodekapittel til å omfatte kvalitativ case-studie, med intervjuer av strategisk utvalgte ansatte ved Stavanger fengsel. I empirien vil funnene som er mest relevante i forbindelse med problemstilling presenteres. Gjennom dette forskningsprosjektet har jeg vært innom implementeringsprosesser, ved å beskrive kunnskapsoverføring og dekontekstualisering/kontekstualisering. Hensikten var i dette tilfellet ikke å beskrive implementeringsprosess, men å foreslå en mulig gevinst fengselet får ut av miljøfyrtårn-sertifiseringen.

2.0 Bakgrunnskapittel

I det følgende vil det bli redegjort for bakgrunnen til samfunnsansvar og hva det innebærer, ved å beskrive utvikling av samfunnsansvar, kjennetegn ved samfunnsansvar og dermed bedriftens samfunnsansvar. Dermed vil blikket løftes over til kriminalomsorgens oppbygning fra øverste nivå, altså Justis- og beredskapsdepartementet og helt ned til lokalt nivå, altså kriminalomsorgen region sørvest og herunder Stavanger fengsel. Videre vil det bli redegjort for bakgrunn og formål ved straffegjennomføring som er grunnlaget for Stavanger fengsel og kriminalomsorgen generelt. Avslutningsvis vil det bli gjort rede for miljøledelse og dermed Miljøfyrtårn. Ved en gjennomgang av dette bakgrunnsstoffet vil det legges til rette for en grunnleggende forståelse av samfunnsansvar, kriminalomsorg og miljøledelse.

2.1 Samfunnsansvar

Fram til nå har oppmerksomhet rundt samfunnsansvar først og fremst vært knyttet til næringsvirksomhet. Termen “næringslivets samfunnsansvar” også kjent som corporate social responsibility (CSR) er mer kjent enn samfunnsansvar. Tanken om at samfunnsansvar gjelder alle typer organisasjoner, oppsto etter hvert som flere organisasjoner, ikke bare næringslivets, anerkjente at de også hadde et ansvar for å bidra til bærekraftig utvikling. Hva samfunnsansvar består av, gjenspeiler forventningene i et samfunn på et bestemt tidspunkt, og er derfor utsatt for forandringer (ISO 26000:2010). Etter hvert som samfunnets interesser endres, endres også forventningene til organisasjoner slik at disse interessene gjenspeiles. En tidlig oppfatning av samfunnsansvar dreide seg om filantropiske aktiviteter, eksempelvis å gi til veldedige formål. Tema som arbeidsforhold og at organisasjonens virksomhet bør drives på hederlig vis, oppstod for mer enn hundre år siden. Menneskerettigheter, miljø, forbrukervern og bekjempelse av svindel og korrupsjon, ble tilføyd etter hvert som de fikk større oppmerksomhet. Kjerneområdene og emne som er identifisert i denne internasjonale standarden, gjenspeiler det nåværende synet på god praksis (ISO 26000:2010). Også synet på hva som er god praksis vil utvilsomt forandre seg i framtiden, og andre emner kan komme til å bli ansett som viktige deler av samfunnsansvar.

2.1.1 Kjennetegn ved samfunnsansvar

Det grunnleggende kjennetegnet på samfunnsansvar er at organisasjonen har vilje til å innarbeide sosiale og miljømessige vurderinger i sin beslutningstaking og stå til regnskap for innvirkningen av sine beslutninger og aktiviteter på samfunnet og miljøet (ISO 26000:2010). Dette innebærer åpen og etisk atferd som bidrar til bærekraftig utvikling, som både er i samsvar med gjeldende lov og i overensstemmelse med internasjonale atferdsnormer. Det innebærer også at samfunnsansvaret er integrert i hele organisasjonen, praktiseres i organisasjonens forhold til andre, og tar interessentenes interesser med i vurderingen. En interessent har en eller flere interesser som kan blir påvirket av en organisasjons beslutninger og aktiviteter. Denne interessen gir parten en “andel” i organisasjonen, og dette gir den et forhold til organisasjonen.

Dette forholdet trenger ikke være formelt, og det trenger ikke engang å være erkjent av interessenten eller organisasjonen (ISO 26000:2010). Interessenter kan omtales som “interesseparter”. Når organisasjonen skal avgjøre hvilke interesser som skal anerkjennes, bør den vurdere om interessene er legitime, og om de er i samsvar med internasjonale atferdsnormer. Samfunnsansvar gjør det nødvendig å forstå de generelle forventningene i samfunnet. Et grunnleggende prinsipp i samfunnsansvar er respekt for rettstaten og opptre i samsvar med juridisk bindende forpliktelser. Å utøve samfunnsansvar innebærer imidlertid både handlinger som strekker seg ut over det loven forplikter en til, og å innse at man har forpliktelser som ikke er juridisk bindende overfor andre. Slike forpliktelser springer ut av etiske og andre verdier som er allment aksepterte (ISO 26000:2010). Selv om forventingen til samfunnsansvarlig atferd varierer mellom land og kulturer bør organisasjoner likevel overholde internasjonale atferdsnormer, slike som dem som gjenspeiles i Verdenserklæringen om menneskerettighetene, Johannesburg-erklæringen om bærekraftig utvikling og andre dokumenter.

Ettersom samfunnsansvaret har å gjøre med de potensielle og faktiske innvirkninger som organisasjonens beslutninger og aktiviteter har, er det organisasjonens vanlige og daglige aktiviteter som utgjør den atferd som det er viktig å sette på dagsorden. Samfunnsansvar bør være en integrert del av organisasjonens kjernestrategi med klart tildelt oppgaveansvar og ansvarlighet på alle aktuelle nivåer i organisasjonen. Samfunnsansvaret bør gjenspeiles i beslutningstakingen og tas hensyn til når aktiviteter settes i verk (ISO 26000:2010).

Innvirkningene fra organisasjonens beslutninger og aktiviteter, kan i stor grad påvirkes av forholdet som organisasjonen har til andre organisasjoner. Det kan være nødvendig for organisasjonen å samarbeide med andre for å klare å få gjort noe med det som den er ansvarlig for (ISO 2600:2010). Disse kan omfatte likeverdige organisasjoner, konkurrenter (på samme tid som konkurransevridende atferd skal unngås), andre deler av verdikjeden eller andre relevante parter innenfor organisasjonens innflytelsessfære.

2.1.2 Forholdet mellom samfunnsansvar og bærekraftig utvikling

Videre vil forholdet mellom samfunnsansvar og bærekraftig utvikling presenteres, da de disse termene ofte blir brukt om hverandre. Dermed beskrive forskjellen mellom disse begrepene for å gi en helhetlig forståelse av samfunnsansvar. Selv om termene samfunnsansvar og bærekraftig utvikling blir brukt om hverandre, er det nyttig å skille mellom disse to begrepene (ISO 26000:2010). Bærekraftig utvikling er et bredt akseptert begrep og et veiledende, overordnet mål som fikk internasjonal anerkjennelse etter rapporten fra FNs verdenskommissjon i 1987. Bærekraftig utvikling handler om å tilfredsstillere nåtidens behov innenfor klodens økologiske grenser uten å undergrave framtidige generasjoners mulighet til å tilfredsstillere sine behov. Bærekraftig utvikling har tre dimensjoner: den økonomiske, sosiale og den miljømessige som er gjensidig avhengig av hverandre. Eksempelvis krever fattigdomsbekjempelse at sosial rettferdighet og økonomisk utvikling fremmes og at miljøet beskyttes. Samfunnsansvar fokuserer dermed på organisasjonen og angår organisasjonens ansvar overfor samfunnet og miljøet (ISO 26000:2010).

På bakgrunn av at bærekraftig utvikling gjelder økonomiske, sosiale og miljømessige målsettinger som er felles for alle mennesker, kan begrepet brukes som en metode for å oppsummere generelle forventninger fra samfunnet som det er nødvendig å ta hensyn til for organisasjoner som ønsker å handle ansvarlig. Derfor bør et overordnet mål for en organisasjons samfunnsansvar være å bidra til bærekraftig utvikling. Beslutningene og aktivitetene i en organisasjon som viser samfunnsansvar, kan gi et betydningsfullt bidrag til bærekraftig utvikling. Dette gjelder ikke bærekraft eller levedyktighet for den enkelte organisasjon. Samfunnets bærekraft oppnås ved at sosiale, økonomiske og miljømessige sider settes på dagsorden på en integrert måte (ISO 26000:2010). Bærekraftig forbruk, bærekraftig ressursbruk og bærekraftig levesett er relevant for alle organisasjoner, og har sammenheng med bærekraften til samfunnet i sin helhet.

2.1.3 Bedriftens samfunnsansvar

Definisjon på bedriftens samfunnsansvar; virksomheter har et utvidet ansvar overfor det samfunnet de opererer i, og at ideen om den tredelte bunnlinjen (implisitt eller eksplisitt) er tatt med i det utvidede ansvaret (Blindheim, 2010). De handlinger som fremmer et sosialt gode, ut over virksomhetenes egeninteresse og ut over det som loven krever. Bedriftenes samfunnsansvar er forpliktelsen virksomheten har til å bidra til en bærekraftig økonomisk utvikling, og samarbeide med de ansatte, deres familier, lokalsamfunnet og storsamfunnet for å forbedre deres livskvalitet (Blindheim, 2010). I litteraturen om bedriftens samfunnsansvar nevnes det ofte at lønnsomme bedrifter gir viktige bidrag til samfunnet. Bedriftene skaper arbeidsplasser og bidrar til å finansiere den allmenne velferd. Å skape verdier og økonomiske resultater innen rammen av lover og regler i det samfunn de opererer i, er bedriftenes hovedoppgave (Blindheim, 2010). Men bedriftene virker ikke bare i et marked. De virker også innenfor rammen av en kultur, et lokalsamfunn og et politisk system.

Debatten om næringslivets samfunnsansvar handler om den rolle bedriftene spiller i en slik bredere samfunnsmessig sammenheng. Stortingsmeldingen om bedriftens samfunnsansvar beskriver at de siste årene har vi sett en politisk og samfunnsmessig utvikling der bedrifter i sterkere grad enn før antar en rolle ut over sin økonomiske kjernerolle og framstår som sosiale og av og til politiske aktører (Blindheim, 2010). Bedriftens vektlegging av slike mer eksplisitte samfunnsmessige roller sees ofte som et uttrykk for og reaksjon på økt globalisering. Norske bedrifter er i større grad i dag opptatte av land hvor arbeidstakeres rettigheter står svakt, og hvor arbeidsforholdene ikke tilfredsstillt internasjonalt politisk sanksjonerte standarder. Blindheim (2010) nevner at det er rimelig å se en slik globalisering og økte forventninger om å utvise samfunnsansvar i sammenheng med framveksten av det som uttrykkes som det liberale markedets logikk. Denne logikken baserer seg på hvor politisk de-regulering, frihandel og markedet ofte sett på som det beste virkemiddel for oppnåelse av det felles beste, og hvor politikkenes fremste oppgave er å sikre et velfungerende marked. Innenfor en slik politisk-økonomisk logikk fremstår individualiserte og bedriftsspesifikke initiativ som mer rasjonelt og effektivt enn kollektive og politiske initiativ for å løse samfunnets ulike utfordringer som bedriftens interesser ivaretas (Blindheim, 2010). Ofte beskrives bedriftens samfunnsansvar på en slik måte at bedriften/organisasjonen ivaretar sin

egen interesse samtidig som miljøets, hvorav også arbeidsmiljøets, ansattes og andre aktørers interesse.

2.2 Kriminalomsorgens hierarki

For å kunne danne seg en forståelse av omfanget til problemstillingen vil jeg videre legge fram oppbygningen til kriminalomsorgen. Slik at en får en forståelse av hvordan kriminalomsorgen fra nasjonalt til lokalt nivå fungerer. Da det som skjer på øverste hold har påvirkning for hvordan Stavanger fengsel blir drevet lokalt. I utgangspunktet har ikke kriminalomsorgen noe spesifikt definert samfunnsansvar per dags dato, men de har et tydelig definert samfunnsoppdrag.

Figur 1 Kriminalomsorgens organisering (KRUS, 2015)

2.2.1 Justis- og beredskapsdepartementet

Justis- og beredskapsdepartementet har i utgangspunktet ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap, kriminalitetsbekjempelse og kriminalomsorg, asyl og innvandring, domstoler, lovarbeid og polarområdene³. Departementet bistår med faglig grunnlag for utvikling, formidling og gjennomføring av regjeringens politikk. Departementet utarbeider også handlingsplaner og strategier, proposisjoner og meldinger, lover og forskrifter. De utarbeider statsbudsjettet for departementet og skal dermed sikre god økonomistyring internt og i

³ Regjeringen. Justis- og beredskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dep/jd/dep/id468/?factbox=factbox2573416>

justissektoren (Regjeringen, 2018). Departementets ansvarsområder kan sammenfattes som tre kjeder: straffesakskjeden, samfunnssikkerhetskjeden og migrasjonskjeden. Hvorav denne oppgaven avgrenser seg til straffesakskjeden, da de andre ikke er relevante for problemstillingen. Innenfor straffesakskjeden har departementet beskrevet at kriminalomsorgen gjennomfører idømt straff og stiller varetektsplasser til disposisjon for politiet. Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, motvirker nye straffbare handlinger, er betryggende for samfunnet og innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold. Regjeringen mener derfor at må være en god balanse mellom straff og rehabilitering. De fleste innsatte i norske fengsler skal tilbakeføres til samfunnet, og de må raskest mulig rekrutteres til arbeidslivet etter end soning (Regjeringen, 2018). Dette kommer jeg nærmere inn på i beskrivelsen av kriminalomsorgen.

2.2.2 Kriminalomsorgens regionale nivå

Videre er kriminalomsorgen organisert i tre nivåer⁴: Kriminalomsorgsdirektoratet; fem regionadministrasjoner; de lokale fengsler og friomsorgskontor (Kriminalomsorgen, 2018). Kriminalomsorgsdirektoratet har den faglige og administrative ledelsen av kriminalomsorgen. Kriminalomsorgen har som nevnt fem regionadministrasjoner, i denne oppgaven skal jeg ta utgangspunkt i region sørvest. Kriminalomsorgens samfunnsoppdrag er å gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Ifølge virksomhetsstrategien utformet av Kriminalomsorgsdirektoratet er målet at det skal tilrettelegges for at lovbrøtere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster⁵. Kriminalomsorgens mål er dermed at den domfelte etter soning skal velge å leve et kriminalitetsfritt liv. Kriminalomsorgen er spredt over hele landet og arbeider med forskjellige former for straffegjennomføring. På samme tid skal alt arbeidet være bygd på de samme verdier kriminalomsorgen består av, overordnede målsetninger og etiske rammeverk. Dette er en strategi og et verktøy kriminalomsorgen bruker for å utvikle en så helhetlig kriminalomsorg som mulig (KDI, 2014). Ifølge kriminalomsorgen er det denne strategien som danner grunnlaget for den interne utviklingen, prioriteringen og styringen av virksomheten. Kriminalomsorgen skal ifølge KDI

⁴ Kriminalomsorgens organisering. (<http://www.kriminalomsorgen.no/organisering.237901.no.html>)

⁵ KDI, Virksomhetsstrategi 2014-2018. (08/04-2014). (<http://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/2642723.823.qbpfdsdtbcb/Virksomhetsstrategi+2014-2018+for+kriminalomsorgen.pdf>)

(2014) fullbyrde de reaksjoner som påtalemyndighet eller domstol har besluttet. Dette skal skje gjennom bruk av fengsel, strafferettslige særreaksjoner, forvaring, samfunnsstraff og varetektsfengsling.

I utgangspunktet er kriminalomsorgens oppgave å sørge for at straffen gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold. Kriminalomsorgen skal videre ifølge KDI (2014) også legge til rette for godt samarbeid med andre etater, og gjøre det mulig for den domfelte å gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster. Stortingsmelding nr. 37 (2007 – 2008) “straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn”⁶ gir grunnlaget for kriminalomsorgens arbeid. Målet med straffegjennomføringen er dermed at etter soning skal den domfelte leve et kriminalitetsfritt liv. Dette krever dermed en god integrering i samfunnet i etterkant av soningen. Kriminalomsorgen må derfor sørge for et godt forvaltningsarbeid for at den innsatte har noe å gå til etter løslatelsen. KDI (2014) beskriver videre at domfelte til enhver tid skal være beskyttet mot overgrep og vilkårlighet. Straffegjennomføringen skal derfor bygge på individuelle behov og forutsetninger, og støtte domfeltes vilje til å bryte med kriminaliteten. Videre skal straffelovgivning, rettspraksis og straffegjennomføring bygge på humanitet, rettssikkerhet og likebehandling.

2.2.3 Stavanger fengsel

Stavanger fengsel er underlagt Kriminalomsorgsdirektoratet og følger dermed også de mål og verdier som beskrevet ovenfor. Stavanger fengsel har 68 plasser på høyt sikkerhetsnivå, fordelt på både kvinner og menn. I tillegg er Auklend overgangsbolig en del av Stavanger fengsel. Denne har plass til 13 innsatte, både kvinner og menn. Gjennomsnittlig domslengde for menn er nærmere 600 dager og for kvinner 633 dager. Det er videre fire avdelinger med høyt sikkerhetsnivå i Stavanger fengsel, disse er⁷:

1. Avdeling varetekt: plass til 22 mannlige innsatte.
2. Avdeling nord: plass til 19 mannlige innsatte.

⁶ Stortingsmelding 37. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-37-2007-2008-/id527624/sec1>

⁷ Sivilombudsmannsrapport. <https://www.sivilombudsmannen.no/wp-content/uploads/2017/04/Stavanger-fengsel-besøksrapport-2016.pdf>

3. Avdeling syd-rusmestring: 14 mannlige innsatte.
4. Kvinneavdeling: plass til 16 kvinnelige innsatte.

2.3 Miljøledelse og miljøfyrtårn-sertifisering

Ulike modeller for miljøledelse har blitt stadig mer konkretisert og integrert i virksomhetenes generelle ledelse. Med utvikling av internasjonale standarder for miljøledelse har det også fulgt anbefalinger om hvilke krav virksomhetene bør anlegge for å opprette fullverdige miljøledelsesstrategier (Karlsen, 1997). Her vil jeg også nevne en nyttig anvisning som vi kan finne i ISO 14004-standarden om miljøstyring, hvor vi finner følgende ti nøkkelp prinsipper for ledere som ønsker å implementere eller utvide sine miljøledelsessystemer; 1) gi miljøledelse topprioritet i virksomheten, 2) etablerere og vedlikeholde kommunikasjon med interne og eksterne interesser, 3) fastslå lovkrav og miljøbetingelser knyttet til virksomhetenes aktiviteter, 4) utvikle engasjement, ansvar og pålitelighet i miljøspørsmål, 5) oppmuntre til miljøplanlegging gjennom hele livssyklusen, 6) etablere en prosess som sørger for at målsettinger faktisk nås, 7) løpende sørge for tilstrekkelige ressurser for å nå prestasjonsmål, 8) evaluere prestasjoner mot mål og sørge for forbedring hvor det trengs, 9) sikre en ledelsesprosess for å revidere og oppdatere miljøstyringssystemet, og 10) oppmuntre kontraktører og leverandører til å innføre miljøstyring⁸.

ISO 14000-serien har vokst fram blant annet som en følge av Rio-møtet i 1992, der en erklæring på en global skala om å beskytte miljøet ble vedtatt. Regulering av miljøfeltet har altså utviklet seg i en retning med flere standarder, både nasjonalt og internasjonalt, etter dette (Karlsen, 1997). Standardene for kvalitetssikring (f. eks ISO-standardene) ble umiddelbart svært utbredt, noe som påkrevde en lignende tilnærming til det ytre miljøet og dermed oppstod en diskusjon om utviklingen av slike standarder blant annet skulle inneholde en felles tilnærming til miljøledelse, samt fremheve virksomhetenes mulighet til å måle og forbedre sin miljøinnsats. Det skulle også lette handel og fjerne handelsvirkninger. Denne typen standarden muliggjør at virksomheter kan fokusere på miljøarbeid opp mot internasjonale krav og direktiver (Karlsen, 1997). ISO 14000-standarden er utformet slik at alle

⁸ Karlsen, 1997, s 174.

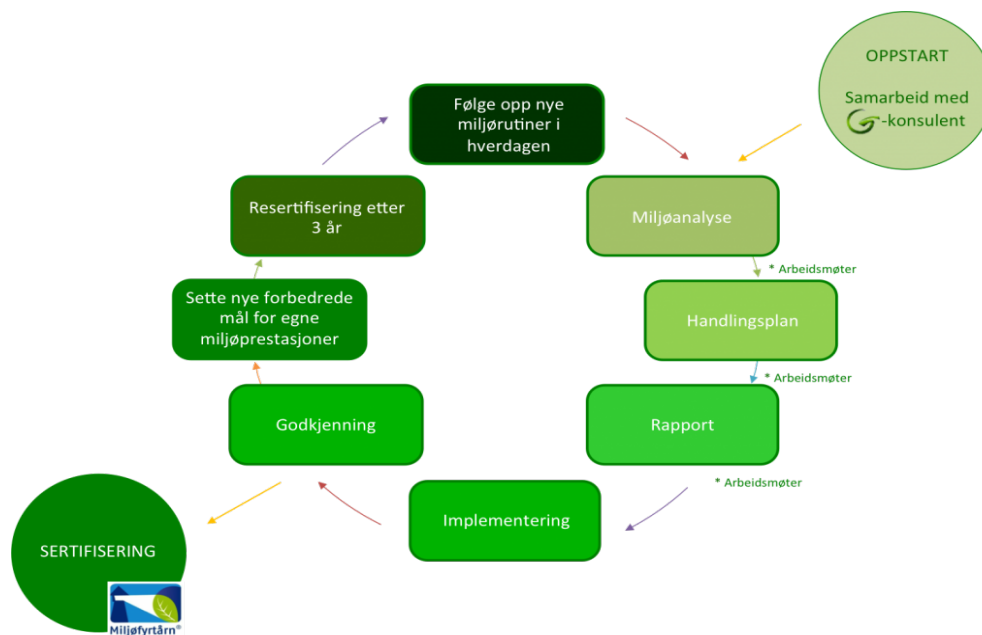
virksomheter skal kunne oppfylle kriteriene for god miljøledelse, uavhengig av størrelse, kultur og geografisk tilhørighet. Det er likevel viktig å understreke at disse standardene ikke innehar noen absolutte krav til hvilken miljøinnsats som skal ytes, men utformet slik at man kan møte kundenes krav til kvalitet gjennom blant annet miljøsertifisering. Ved en felles tilnærming til kriterier for en god miljøledelse så vil man unngå konflikter i fortolkning knyttet til ulike regioner (Karlsen, 1997). Selv om ulike virksomheter kan praktisere forskjellige former for miljøledelsessystem, så har man muligheten til å passe sin styring etter internasjonalt vedtatte kriterier.

2.3.1 Miljøfyrtårn-sertifisering

Miljøfyrtårn er en nasjonal og frivillig sertifiseringsordning for offentlige og private virksomheter som ønsker å vise at de tar ansvar for helse og miljø. Dette er ifølge Miljøfyrtårn⁹ selv for øyeblikket Norges mest brukte sertifikat for virksomheter som vil dokumentere sin miljøinnsats og vise samfunnsansvar. Miljøfyrtårn blir beskrevet som et verktøy for sertifisering og miljøledelse, som skal bidra private og offentlige virksomheter med å ta miljøansvar. Ifølge stiftelsen Miljøfyrtårn, får virksomhetene konkrete verktøy i gjennom et digitalt system som skal bidra til at virksomheten tenker miljø og jobber systematisk med miljøtiltak i hverdagen. Det beskrives på stiftelsen Miljøfyrtårns nettside at ved gode rutiner for arbeidsmiljø, avfallshåndtering, energibruk, innkjøp og transport oppnår virksomheten en mer miljøvennlig og lønnsom drift, samtidig som en møter økende miljøkrav fra markedet. Videre er det lagt til en illustrasjon for å vise hvordan en virksomhet må arbeide for å oppfylle kriteriene for å bli miljøfyrtårn-sertifisert. Det stilles stadig strengere miljøkrav i eksempelvis offentlige anskaffelser. Med denne sertifiseringen skal det i utgangspunktet bli enklere å dokumentere virksomhetens miljøarbeid. For å nå framtidens lavutslippssamfunn har alle et ansvar, både enkeltindivider, myndigheter og bedrifter. Næringsliv og offentlig sektor har en nøkkelrolle i omstillingen, og et viktig ansvar for å legge om til mer miljøvennlig praksis. Kunder, ansatte og myndigheter forventer også i større grad nå enn før, at bedrifter tar miljøansvar. For å bli Miljøfyrtårn-sertifisert beskriver stiftelsen Miljøfyrtårn at både noen grunnleggende felles kriterier og kriterier til byggeier eller leietaker, i tillegg til bransjekriterier må oppfylles. Bedriften eller virksomheten må dermed sette seg miljømål og oppfylle bestemte krav innenfor helse, miljø og sikkerhet, arbeidsmiljø, energi, avfall,

⁹ Dette er miljøfyrtårn. <https://www.miljofyrtarn.no/virksomhet/om-oss/dette-er-miljofyrtarn/>

transport og estetikk. Bedrifter og virksomheter som går gjennom en miljøanalyse og deretter oppfyller de definerte bransjekravene blir sertifisert som miljøfyrtårn.

Figur 2 Sertifiseringsprosessen, Green focus (<https://www.greenfocus.no/forside-3/miljofyrtarn-slik-foregar-sertifiseringsprosessen/>)

Ifølge stiftelsen Miljøfyrtårn har ikke fengsel egne spesifikke kriterier, det kreves derfor samarbeid med konsulent fra Miljøfyrtårn for å definere hvilke kriterier som gjelder. Eksempelvis så kan fengselsdrift bestå av ulike aktiviteter, og man må vekte ut de mest sentrale miljøaspektene og velge kriteriesett ut fra det. I dette tilfellet må en konsulent fra Miljøfyrtårn gjøre en vurdering på hvilke bransjespesifikke kriteriesett som vil gjelde, i tillegg til felles kriterier og kriterier til leietaker. Illustrert på følgende måte.

Figur 3 Sertifiseringskriterier, Miljøfyrtårn.

(<https://www.miljofyrtarn.no/virksomhet/sertifiseringskriterier/>)

3.0 Teorikapittel

Gjennom dette kapittelet vil ulike tilnærminger knyttet til samfunnsansvar presenteres som følgende, etiske tilnærminger, institusjonell/politisk tilnærminger instrumentelle/strategiske tilnærminger, herunder omdømmebygging og kunnskapsoverføring, og avslutningsvis straffens formål og straffegjennomføring. Utvalgt teori skal danne en helhetlig og grunnleggende forståelse for hva samfunnsansvar og hvorfor virksomhetene ønsker å påta seg dette. Disse teoriene skal derfor danne en forklaringsmodell for hvorfor Stavanger fengsel har miljøfyrtårn-sertifisering som mål. Videre er det meningen at disse teoriene også skal belyse om dette kan være et virkemiddel Stavanger fengsel bruker for å effektivisere deres samfunnsoppdrag. De følgende teoriene er det teoretiske grunnlaget valgt ut for å belyse følgende problemstillinger:

H1: Hvorfor har Stavanger fengsel som målsetning å bli miljøfyrtårn-sertifisert?

H2: Kan samfunnsansvaret være et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering?

3.1 Etiske tilnærminger

Denne tilnærmingen består av flere retninger som vil bli beskrevet fortløpende. I den ene retningen av teorier blir virksomheters interessenter også drøftet. Forskjellen fra integrerende tilnærminger er at sammenhengen har et normativt utgangspunkt i diskusjonen om hvem som kan ha en interesse i virksomhetene (Garriga og Melé, 2004). Det argumenteres videre hvorfor virksomheter har et ansvar overfor disse gruppene interessenter i samfunnet. Denne retningen dreier seg altså om virksomheters etiske forpliktelser og er bestående av tilnærminger som beskriver hvorfor virksomheter bør vise ansvar overfor sine omgivelser. Det kan videre argumenteres for at større virksomheter med mer ressurser har større muligheter til å gjøre noe for samfunnet (Garriga og Melé, 2004). Det kan også tenkes at disse aktørene på bakgrunn av dette har større grad makt, dermed bør de også ta et ansvar for det samfunnet de opererer i. Her kommer man heller ikke unna at virksomheter har en innvirkning på samfunnet rundt seg, som dermed bør bli tatt hensyn til. Virksomhetene har en gruppe med interessenter som ofte består av dens eiere, ansatte, leverandører, kunder og lokalmiljø. Enkelt interesser prioriteres ikke foran en annen, og det kan dermed oppstå situasjoner hvor hensynet til én gruppe vil gå på bekostning av andre interesser. Ledelsen bør

så langt det lar seg gjøre forsøke å opprettholde en balanse mellom ulike interesser, fordi en ubalanse kan forårsake svekkelse i virksomheten (Freeman, 2006; et al., Garriga og Melé, 2004). Interessenter identifiseres på bakgrunn av deres interesse i virksomheten, uavhengig om virksomheten har en tilsvarende interesse i dem. Alle interesser bør vurderes uavhengig og ikke bare ut i fra hvordan de samsvarer med, eksempelvis, aksjonærens ønsker. Til tross for at virksomheter vet at de må forholde seg til ulike interesser i samfunnet, er det mindre vanlig at det eksplisitt er snakk om noen "interesseteori" i deres samhandling. De etiske tilnærmingene tilbyr videre en teoretisk retning som omhandler universelle rettigheter, og som dermed tar utgangspunkt i menneskerettigheter, arbeideres rettigheter og respekt for miljøet. FNs Global Compact består av ti prinsipper som bedrifter kan velge å forholde seg til i forbindelse med deres arbeid innen samfunnsansvar (Garriga og Melé, 2004). Disse prinsippene tar i utgangspunktet for seg menneskerettigheter, men også hvordan virksomheter bør forholde seg til de ansattes rettigheter, miljøet og hvordan virksomheter bør strekke seg etter å motarbeide alle former for korrupsjon. Bærekraftig utvikling blir også omtalt som en av de teoretiske retningene under etisk tilnærming, dette dreier seg om at samfunnsutvikling tar hensyn til både nåværende og kommende generasjoner. Det dreier seg altså om å tenke fremtidsrettet samtidig som virksomheter tar del i samfunnsansvar for å vise hensyn overfor dagens samfunn. Denne tilnærmingen kan vise seg å være utarbeidet på et mer overordnet nivå enn bare å gjelde bedrifter, men virksomheters bidrag er likevel av stor betydning.

Garriga og Melé (2004) nevner videre at dette konseptet i utgangspunktet dreide seg om å bevare miljøet, men at det senere ble utvidet til å omhandle sosiale hensyn, siden dette ble ansett som et viktig moment i forbindelse med bærekraftighet (Garriga og Melé, 2004). Virksomheter bør med andre ord forsøke å ta hensyn til alle disse tre dimensjonene i den daglige aktiviteten. Det er på mange måter ikke alltid like åpenbart hvordan virksomheter i praksis skal forholde seg til denne målsettingen. Garriga og Melé (2004) har en oppfatning at det også kan oppstå problemer når virksomheter må utarbeide og gjennomføre strategier, for å møte den utfordringen det kan være å bli bærekraftige. [LL1]Den siste teoretiske retningen under etiske tilnærminger viser til argumenter for at virksomheter bør bidra til fellesskapet. Garriga og Melé (2004) nevner at denne tilnærmingen til samfunnsansvar betrakter næringslivet som en del av samfunnet på lik linje med sosiale grupper eller enkeltpersoner, på bakgrunn av dette må de også bidra til fellesskapet. Det nevnes videre ulike fremgangsmåter for dette, hvorav å skape verdier og tilby varer og tjenester på effektiv og rettferdig måte er en av dem. På samme tid bør dette arbeidet utføres på en måte som respekterer individets

grunnleggende rettigheter (Garriga og Melé, 2004). Det foreligger også argumenter om at de etiske tilnærmingene betrakter virksomheters samfunnsansvar fra et normativt ståsted, og det kan tilsynelatende se ut som idealet alle virksomheter bør strekke seg etter. Videre nevnes det at dermed kan være strategisk å fremstå som sosialt ansvarlig, fordi det kan være en fordelaktig sett ut fra et konkurranseperspektiv og økonomiskperspektiv. Disse tilnærmingen tilbyr en oppfatning av at samfunnsansvar kan være lønnsomt fra et økonomisk perspektiv, i likhet med de instrumentelle teoriene.

Denne teorien kan tilby en tilnærming til samfunnsansvar som omhandler etiske forpliktelser som beskriver hvorfor virksomheter bør vise ansvar overfor sine omgivelser. Denne teorien antyder at virksomheter med større ressurser har større mulighet til å gjøre noe for samfunnet de opererer i. Videre kan denne teorien tilby en forståelse av virksomheters samhandling med interessenter, eksempelvis hvor en gruppes interesser kan gå på bekostning av en annen gruppes interesse. Det vil si at enkeltinteresser ikke blir prioritert, men heller gruppevis på en demokratisk måte. Den etiske tilnærmingen omfatter også universelle rettigheter som alle FNs medlemsland i utgangspunktet har forpliktet seg til å følge de retningslinjene som blir gitt. Videre nevnes det at den etiske tilnærmingen betrakter næringslivet som en del av samfunnet på lik linje som sosiale grupper og enkeltpersoner, og må dermed som alle andre bidra til fellesskapet. Dette betraktes videre som en strategisk fremgangsmåte, sett fra et konkurranse- og økonomiskperspektiv. Denne teorien kan dermed tilby en idé om hvorfor organisasjoner velger å slutte seg til samfunnsansvar, på bakgrunn av interessenters forventninger til hva organisasjoner bør gjøre med sine ressurser. Samtidig minner denne tilnærmingen organisasjoner på hvilke retningslinjer de er etisk forpliktet til som en del av FN land. På en annen side kan det være strategisk riktig for en organisasjon å vise at de deltar i samfunnsansvaret.

3.2 Institusjonelle/politiske tilnærminger

Den første tilnærmingen som presenteres er institusjonelle tilnærminger, som også omtales som myteperspektivet. Grunnleggende for dette perspektivet er den sosialkonstruktivistiske forståelse om at virkeligheten formes gjennom interaksjon mellom mennesker. En slik tankegang tilbyr et utgangspunkt i at den sosiale virkeligheten er knyttet til subjektive erfaringer og realiteter. Den sosiale verden skapes altså i samhandling med andre og på bakgrunn av hva som gir mening for hver og en. Dermed er ikke samfunnet og organisasjoner

forhåndsbestemte strukturer, men er heller et resultat av en felles sosial medvirkning som bevisst eller ubevisst utøves gjennom daglig interaksjon (Cunliffe, 2009 i Blindheim og Røvik, 2011). Det nyinstitusjonelle perspektivet er basert på Talcott Parson som mente at organisasjonene ikke kan overleve ved å “bare” være effektive, men må også søke legitimitet fra sine omgivelser. De institusjonelle omgivelsene bedriftene befinner seg i, vil stadig forme normer for hvordan en tidsriktig og legitim organisasjon bør være (Christensen, Lægreid, Roness og Røvik, 2009). For å bli akseptert utenfra, må dermed bedriftene bevise at de lever opp til grunnleggende og vestlige modernitetsnormer, som blant annet gjelder kontinuerlig utvikling, forbedring, rasjonalitet og ansvarstaking (Blindheim og Røvik, 2011). Sentralt i det nyinstitusjonelle perspektivet handler det om bedriftens forhold til omgivelsene.

Dette perspektivet tar også utgangspunkt i at organisasjoner til en hver tid må kunne oversette og fortolke omverdens krav og forventninger. I den senere tid har det vist seg å være et pressende, samt økende krav til at bedrifter må ta samfunnsansvar. Dette kan komme av at det har blitt mer fokus, mer overvåking og betydelig økt oppmerksomhet mot bedrifters ansvarstaking den siste tiden. Samfunnsansvar sett gjennom myteperspektivet forstås å være noe mer enn å bare følge lover og regler, skape arbeidsplasser og yte noe godt på frivillig basis. Bedriftene må dermed også følge opp ulike interessenters forventninger. Den tidsriktige og legitime organisasjon må håndtere stadig nye krav av varierende størrelser som både kan gi inkompatible og konkurrerende mål innen virksomheten. De sosiale samtalene, som også omhandler samfunnsansvar, er så sterke at de tas for gitt som det eneste riktige (Blindheim og Røvik, 2011).

Normene blir i dette tilfellet omtalt som ideer, myter og moter og fremstår som rasjonaliserte i den forstand at de oppleves som særlig effektive redskaper for å nå et mål. Til en viss grad er de også svært overbevisende, i kraft av å være basert på vitenskapslignende argumenter og tro. Dette betyr at selv om den ikke lever opp til forventninger og ønsket mål, kan den likevel være institusjonalisert i den forstand at den oppfattes å være den tidsriktige, og den naturlige måten å drive på (Christensen, Lægreid, Roness og Røvik, 2009). Dette kravet om at virksomheter tar samfunnsansvar er kun en av flere forventninger som antyder at virksomheter er gjensidig avhengig av omgivelsene. Det er en forventning at virksomheter vil ha en betydelig rolle utover de økonomiske rammer og intensjoner, og vil dermed angå både det sosiale og politiske nivå. Det stilles dermed krav til at arbeidstakere har meningsfylt arbeid, at bedrifter tilrettelegger for vanskeligstilte arbeidstakere og viser åpenhet og

redelighet i samhandling med sine interesser. Virksomhetens legitimitet vil være avhengig ulike aktører i samfunnet som forventer at sine krav blir tatt i betraktning. Dette resulterer ofte i et omfattende press på hvordan virksomheter bør engasjere seg, hvilke prioriteter de bør ha og hvordan de skal handle etisk.

3.2.1 Politiske tilnærminger

De politiske tilnærmingene tar utgangspunkt i forbindelsen mellom næringslivet og samfunnet, og fokuserer dermed på den makten og posisjonene næringslivet har og det ansvaret dette medfører. Innen disse teoriene aksepterer virksomhetene visse plikter og rettigheter i samfunnet, eller at de deltar i samarbeid innen sosiale temaer på den politiske arenaen. (Garriga og Melé, 2004). I det som kalles for corporate constitutionalism står maktposisjon i samfunnet og de følgene denne makten har for sosiale forhold sentralt. Et av de viktige argumentene i denne teorien innebærer at bedrifters samfunnsansvar må vurderes i lys av den makten de har i samfunnet. Det hevdes at bedrifter utgjør en sosial institusjon og må dermed utøve sin makt på en ansvarlig måte (Garriga og Melé, 2004). Det kan argumentere for at visse virksomheter har en maktposisjon med like mye innflytelse på samfunnet som staten har, og dermed må opptre på en samfunnsansvarlig måte. Corporate citizenship er et begrep som også faller under politiske tilnærminger. Innenfor denne teorien betraktes virksomheter som en borger på lik linje med enkeltindivider i samfunnet. Det argumenteres for at denne betegnelsen har vært populær blant ledere og forretningsfolk, og at dette muligens kan komme av at termen gir assosiasjoner til at virksomhetene hører til i samfunnet. Zadek (2001; i Garriga og Melé, 2004) drøfter dette begrepet og mener det dreier seg om at næringslivet må ta større ansvar for sin sosiale og miljømessige påvirkning, i tillegg til de økonomiske interessene. Dette kan bidra til et strategisk grep fra bedrifters side og i dagens samfunn er det like viktig at virksomheter overbeviser viktige interessenter om at de har felles interesser, som det er å tilby gode produkter og tjenester (Garriga og Melé, 2004). Dette konseptet kan tilnærmes på flere måter, det kan også variere alt ettersom i hvilken verdensdel bedriften opererer i.

Dette er en tilnærming som benevnes som et ledd under politiske tilnærminger ovenfor. Corporate citizenship (også omtalt som CC) er en tilnærming som baserer seg på å tenke på virksomheter som om de var en borger i sin omgivelse (Crane, Matten og Moon, 2008). Denne tilnærmingen har i den senere tid dukket opp, som da har fått betegnelsen corporate

citizenship. Selv om dette begrepet har vært tilstede en stund, er det ikke før den senere tid at bruken av begrepet har økt. Innenfor CC er det som regel snakk om “good corporate citizenship” og “global citizenship”. Videre understrekes det at disse begrepene fokuserer på en innlemmelse av virksomheten i sitt direkte lokalsamfunn, og fremkaller dermed forestillinger om å være en god nabo med gjensidige fordelaktige forhold mellom virksomheter og deres interessenter (Crane, Matten og Moon, 2008). I møte med forestillinger om upersonlige, byråkratiske og umenneskelige maktposisjoner, kan det dermed se ut til at å erstatte disse forestillingene med et bilde av den gode naboen ser ut til å være ønskelig i virksomhetens verden. Corporate citizenship brukes også i noen tilfeller til å beskrive virksomhetens rolle i viktige debatter i samfunnet, samt beskrive bedriftens innflytelse på den offentlige arenaen.

Corporate citizenship brukes fremdeles for å identifisere den filantropiske rollen og ansvar bedriften frivillige påtar seg i det lokale miljøet, eksempelvis bidrag til veldedige formål. Crane, Matten og Moon (2008) henviser til Carroll (1991) som identifiserer “å være en god corporate citizen”¹⁰ med et spesifikt element av corporate social responsibility (CSR) og filantropisk ansvar. Corporate citizenship kan anses å være en ny form for filantropisk- eller samfunnsaktivitet. Flere presenterer corporate citizenship som et bidrag til debatten om bedriftsfilantropi som dermed gir et strategisk fokus, sammenlignet med virksomheters engasjement i veldedige formål, “simply for the sake of it”¹¹. For en virksomhet er CC fylt med egeninteresser, inkludert en innsikt om at det sosiale er stabilt, miljø og politiske miljø sikrer en lønnsom bedrift. Den andre vanlige forståelsen av corporate citizenship er mer generell, og essensielt i konflikt med eksisterende begreper av CSR, “stakeholder management”, eller virksomhetens bærekraft prøver å definere en ny rolle i bedriften.

Det foreligger konflikter henholdsvis hvordan begrepene skal defineres, og er forsøkt definert av forskjellige forskere. Crane, Matten og Moon (2008) refererer videre til Andriof og Macintosh (2001a) som snakker om corporate citizenship som “societal” responsibility men bruker begrepet på samme måte som bedriftens samfunnsansvar, Maignan og Ferrell (2000; i Crane, Matten og Moon, 2008) definerer CC for å beskrive når bedrift møter økonomiske, juridiske, etiske og skjønsmessige ansvar pålagt av interessenter. I virksomhetens verden

¹⁰ Crane, Matten og Moon, 2008, s. 21

¹¹ Crane, Matten & Moon, 2008 s. 21

viser det seg at mange virksomheter har byttet på å ha en bærekraftig eller CSR til CC tilnærming med få bevis på tilsynelatende forskjeller mellom tilnærmingene innholdsmessig. Det tyder på at et begrenset og tilsvarende syn på CC, er et forsøk på å bruke CC merkevare for å fornye allerede eksisterende ideer om virksomhet og samfunn, mest sannsynlig for at ideene skal bli mer tilgjengelig og attraktive til et variert publikum (Crane, Matten & Moon, 2008). Det er også få bevis på konseptuell utvikling eller engasjement med politiske dimensjoner av citizenship. Utvidet syn av corporate citizenship tilbyr dermed et syn på at det er en liten voksende utvikling, i litteraturen som tilnærmer CC debatten, som benytter seg av det politiske trekket ved “citizenship”. Disse bidragene har til felles at de forsøker å utvide og berike vår allerede eksisterende forståelse av virksomhet-samfunn relasjoner med ressurser i en politisk teoretisk retning.

Den institusjonelle tilnærmingen tilbyr dermed en forklaring om at den sosiale verden skapes i samhandling med andre, at organisasjoner ikke består av forhåndsbestemte strukturer men heller sosialt fellesskap igjennom daglig interaksjon. Videre tilbyr denne teorien en forklaring på at organisasjonen søker legitimitet gjennom samfunnsansvar og at organisasjoner må følge opp interessenters forventninger, på bakgrunn av dette kan ikke organisasjonen overleve ved å “bare” være effektive. Samfunnsansvar sett fra dette teoretiske perspektivet forstås som noe mer enn bare lover og regler, i den forstand at virksomhetene må følge opp ulike interessenters forventninger. Teorien antyder at organisasjoner har en gjensidig avhengighet. Sett i lys av en generell forståelse av denne tilnærmingen, er dette en teori som kanskje passer virksomheter som Stormberg i større grad, enn virksomheter som et fengsel. Fordi Stormberg utviser samfunnsansvar på en generell og tydelig måte, ved å vise til rekruttering av vanskeligstilte arbeidstakere i egen virksomhet, og videre sørge for bedre vilkår for ansatte som arbeider med produksjon etc.¹² Virksomheter som Stormberg er mer avhengig av å imøtekomme interessenters forventninger, enn en offentlig beredskapsorganisasjon som hele samfunnet er avhengig av.

Videre tilbyr de politiske tilnærmingene forklaring på hvorfor organisasjoner anser seg selv som en del av samfunnet, som en samfunnsborger og “god nabo”. Denne tilnærmingen tar også for seg bedriftsfilantropi som kan anses som en strategisk fremtoning i arbeidet med samfunnsansvar. I motsetning til bare engasjement i veldedige formål, er virksomheten dermed heller fylt med egeninteresser som inkluderer en innsikt om at det sosiale,

¹² Stormbergs samfunnsansvar. <https://www.stormberg.com/blog/tag/samfunnsansvar/>

miljømessige og politisk miljø er stabilt og dermed sikrer en lønnsom virksomhet. Denne teorien forsøker videre å innlemme virksomheten i sitt direkte lokalsamfunn, som dermed skaper forestillinger om at virksomheten opptrer som en god nabo. Dette kan bidra til å skape et gjensidig fordelaktig forhold mellom virksomhet og deres interessenter. Det legges videre vekt på corporate citizenship som “societal responsibility”, og CC blir definert for å beskrive når virksomheter møter økonomiske, juridiske, etiske og skjønsmessige ansvar pålagt av interessenter. De politiske teoriene kan derfor tilby en politisk rolle i samfunnet, som virksomheter ønsker å tre inn i.

3.3 Instrumentelle/strategiske tilnærminger

Innenfor instrumentelle/strategiske tilnærminger foreligger det et sterkt fokus på virksomheters integrering av sosiale krav i kjernevirksomheten. Denne tilnærmingen tilbyr en forklaring på et aktivt samfunnsansvar ved at bedriften er opptatt av å møte krav fra sine interessenter fordi det er en forutsetning for deres overlevelse. En vanlig situasjon innen denne tilnærmingen er at virksomheter ikke kan eksistere uten samfunnets aksept, og at det er interesser som må ivaretas for de skal kunne opprettholde virksomheten (Garriga og Melé, 2004). I utgangspunktet kan det argumenteres for at bedrifter må følge lover og regler for å bli akseptert av omverden (Garriga og Melé, 2004). På en annen side kan det også argumenteres for at det ikke bare handler om å holde seg innenfor det gjeldende lovverket. Virksomheters evne til å holde seg oppdatert på andre viktige “retningslinjer” i samfunnet blir også betraktet som viktig. Preston og Post (i Garriga og Melé, 2004) introduserte teorien “prinsippet om offentlig ansvarlighet”, denne teorien utdyper at offentlig politikk inkluderer både skrevne lover og reguleringer, samt et bredt spekter av sosiale retninger i den offentlige samtale, samt nye problemer, formelle lovkrav og håndhevelses- eller gjennomføringspraksiser (Garriga og Melé, 2004).

Dermed finnes det også en mengde av andre viktige retningslinjer i samfunnet som bedriften bør være oppdatert på, samt følge for at den skal bli oppfattet som en samfunnsansvarlig aktør. Hvis en virksomhet skulle oppleve negativ oppmerksomhet rettet mot seg, vil det være en fordel at virksomheten er forberedt på å håndtere dette. Dette momentet kan kanskje faller mer under ledelsesteori som omtales som “issues management”, som i utgangspunktet handler om å ha utfordrende saker under kontroll. Konseptet har under omstendigheter blitt beskrevet som en prosess der virksomheter kan identifisere, evaluere og respondere på de sosiale og

politiske tema som kan ha en betydelig innvirkning på dens virksomhet (Garriga og Melé, 2004). Dermed kan det også handle om strategier en virksomhet tilegner seg for å løse eventuelle utfordrende problemstillinger som kan oppstå. I tillegg til å ha utarbeidet en plan for hvordan utfordringer skal møtes, bør det også utarbeides en oversikt over hvem som utgjør virksomhetens interessenter og dermed på hvilken måte man bør forholde seg til disse (Garriga og Melé, 2004).

Et viktig moment i denne sammenhengen er virksomhetens engasjement til å skape samhandling med sine interessenter, dette kan utgjøre et strategisk grep for virksomheter å kartlegge de interessene som kan påvirke den. Ved å lytte til sine interessenters ønsker kan virksomheten dermed få en bredere innsikt i hvordan arbeidet deres med samfunnsansvar kan oppnå best mulig resultat. Morsing og Schultz (2006) argumenterer for at bedrifter bør lytte til synspunkter og involvere de som kan ha interesse i deres arbeid med samfunnsansvar. Diverse undersøkelser har vist at desto mer en bedrift viser frem sine etiske og samfunnsansvarlige ambisjoner, desto mer sannsynlig er det at de kan tiltrekke seg kritisk oppmerksomhet fra grupper i samfunnet som berøres av virksomheten. En potensiell løsning på dette ifølge Morsing og Schultz (2006) er at det bør være interaksjon mellom virksomheten og dens interesser, og at disse bør få være med å bidra til utformingen av planer for samfunnsansvar. I forbindelse med det Morsing og Schultz (2006) omtaler som en involveringsstrategi; at stakeholders er involvert, deltakende og foreslår virksomhetens handlinger. Denne strategien handler om at virksomheter ikke først og fremst bør søke å påvirke sine interessenter, men at de heller aktivt søker inspirasjon fra disse, og om nødvendig endre seg for å tilfredsstille deres ønsker. I praksis er det likevel ikke alltid slik at virksomheter følger denne strategien når de forholder seg til interessenter i sitt samfunnsansvarsarbeid (Garriga og Melé, 2004). En virksomhet kan i den forstand også velge å holde seg til å bare informere om dette arbeidet for å vise omverden at man tar samfunnsansvar, men dermed uten at publikum gis muligheten til å komme med tilbakemeldinger. Virksomheten kan også gi sine interessenter muligheten til å komme med innspill, men disse trenger ikke i utgangspunktet å ha noen innvirkning på deres arbeid med samfunnsansvar.

3.3.1 Omdømmebygging og kunnskapsoverføring

I økende grad er organisasjoners omdømme avhengig av hvorvidt man klarer å leve opp til sterke normer i samtiden om at organisasjoner bør ta samfunnsansvar, og vise utad at man gjør det. Det er ideer og normer som handler om at organisasjoners ansvar går langt ut over det å skulle tilfredsstille eiere og aksjonærer gjennom å sørge for best mulig bunnlinje (Røvik, 2007). Kravet er at organisasjoners samfunnsansvar skal gjøres gjeldende overfor mange grupper og hensyn, og særlig i forhold til natur og miljø, arbeidstakere og deres rettigheter, samt de lokalsamfunn virksomhetene befinner seg i. Carroll (1999; i Røvik, 2007) klassifiserer en organisasjons totale ansvar i fire hovedtyper. Den første er ansvar for å maksimere økonomiske verdier for virksomheten, den andre er lovlighetsansvar, altså det å etterleve gjeldende lover, den tredje er det etiske ansvaret (at man skal handle moralsk og rettferdig), og den fjerde er det filantropiske ansvaret, dvs. at man skal bidra bl.a. med finansiering, til realisering av ulike typer samfunnsgagnlige formål.

Det reflekterer at det er sterke normer og oppfatninger blant ulike interessenter i omgivelsene om at organisasjoner bør og skal opptre samfunnsansvarlig (Røvik, 2007). Det er klare sammenhenger mellom hvordan man håndterer det immaterielle og hvordan det går med virksomheten rent materielt: manglende etterlevelse av normer om samfunnsansvarlighet kan koste, i form av tap av omdømme, og i neste omgang tap av eksempelvis kunder og markedsandeler. Tilsvarende vil det å fremstå som samfunnsansvarlig kunne gi bedre omdømme og i forlengelsen av det også kunne ha materielle konsekvenser (Røvik, 2007). Følgelig har stadig flere organisasjoner i dag strategiske interesser i å være ekspressive på dette feltet, i betydningen av aktivt å kommunisere sin samfunnsansvarlighet. Organisasjoner skal altså ikke bare handle samfunnsansvarlig, de skal også fortelle utad om sin ansvarlighet. Forholdet mellom strategiske hensyn og filantropiske, uegennyttige hensyn viser seg stadig fremtredende innen for samfunnsansvar (Røvik, 2007). Utfordringen dreier seg ofte om i hvilken grad og eventuelt hvordan organisasjoner, gjennom bruk av ressurser på tiltak som demonstrerer samfunnsansvarlighet, både forbedrer sitt omdømme og samtidig sørger for at ressursanvendelsen er strategisk riktig.

3.3.2 Kunnskapsoverføring, dekontekstualisering og kontekstualisering

Gjennom organisasjonsteori stilles det ofte spørsmål om hva som skal til for å lykkes med overføring av ideer. Det avspeiler at det ofte er svært mye som står på spill. Evnen til å identifisere relevant kunnskap og relevante ideer og til å omforme og tilpasse det til sin egen organisasjon antas ofte å være en meget viktig forutsetning for innovasjon, vekst og suksess. En av grunnforestillingene i den modernistiske tilnærmingen er at formelle organisasjoner har stor systemlikhet, og videre at det er systemer som er gjennomsyret av rasjonalitet (Røvik, 2007). På bakgrunn av dette skal og bør kunnskaper og ideer derfor i prinsippet kunne overføres mellom ulike systemer. Ved hjelp av rasjonelle teknikker vil man kunne oppdage den beste praksisen i bestemte organisasjoner. På grunnlag av at organisasjoner antas å være relativt like og rasjonelle systemer, vil slike beste praksiser prinsipielt være identifiserbare, uttakbare og overførbare til andre organisasjoner (Røvik, 2007).

Den samlende forestillingen er at organisasjoner har rasjonelt orienterte ledere som kritisk vurderer hva man har bruk for. Nye ideer blir videre vurdert ut fra hvorvidt de kan bidra til utvikling av ny og/eller mer effektiv produksjon av tjenester og produkter. Det som har vist seg å fungere godt i noen organisasjoner, kan i prinsippet overføres og settes inn i andre organisasjoner og gi forholdsvis de samme effektene (Røvik, 2007). Forutsetningen er dermed at dette foregår som en rasjonell prosess der man er opptatt av å skaffe seg grundig kunnskap om ideer og virkningsmekanismer i organisasjonen det skal overføres fra, og at man makter å gjenskape disse betingelsene så nøyaktig som mulig i sin egen organisasjon. Nøkkelresonnementet her er at ideer blir tatt inn, men ikke nødvendigvis tatt i bruk. Nye organisasjonsoppskrifter tas inn, for å blant annet leve opp til normer i omgivelsene om å være en forandringsorientert, moderne organisasjon, men holdes samtidig avskjermet fra kjernevirksomheten (Røvik, 2007). Dermed unngår man at utførelsen av kjernevirksomhet blir rystet og kanskje ødelagt av strømmen av tilfeldige, lettvinde og dårlige ideer fra institusjonelle omgivelser.

Disse tilnærmingene tilbyr en forklaring på at et aktivt samfunnsansvar er essensielt for organisasjonens overlevelse. Derfor er etterfølgelse av lover og regler ikke nødvendigvis nok for at en organisasjon overlever. Til forskjell tilbyr dermed denne tilnærmingen en strategisk fremgangsmåte med forslag om samhandling mellom interessenter og virksomhet i arbeidet med samfunnsansvar. Gjennom en slik teoretisk tilnærming vil en strategisk fremgangsmåte

innebære å kartlegge de interessentene som kan påvirke virksomheten gjennom dialog. Denne teorien tilbyr dermed i hovedsak en strategi som innebærer samhandling med interessentene, hvor interessentene kan få muligheten til å påvirke, inspirere og generelt komme innspill. Det er til syvende og sist virksomheten som avgjør om de bare skal informere interessentene om arbeidet med samfunnsansvar.

På denne måten skapes det en strategisk og givende samhandling mellom virksomhet og interessent. Videre kan teorier om omdømmebygging innen organisasjoner som arbeider med samfunnsansvar kan på sin måte tilby en forklaring på hva en organisasjon kan få ut av et slikt arbeid. Denne teorien kan dermed tilby en forklaring på at mange organisasjoner tenker på omdømmet sitt i arbeidet med samfunnsansvar, videre at dette omdømmet bidrar til å gi denne teorien et strategisk uttrykk. Omdømme er ofte viktig for organisasjoner når de beslutter seg for å ta del i samfunnsansvaret, at virksomheten gjerne ønsker å få noe igjen for det arbeidet den gjør. Denne teorien kan dermed være et bidrag til hva Stavanger fengsel får ut av å bli miljøfyrtårn-sertifisert. Videre kan teorien om kunnskapsoverføring, dekontekstualisering og kontekstualisering gi et bidrag til hva virksomheter får ut av en slik sertifisering. Denne tilnærmingen baserer seg på hvordan organisasjoner blir inspirert av ideer og dermed ofte ønsker å ta i bruk andre organisasjoners ideer ved å dekontekstualiseres og kontekstualisere ideer i sin egen virksomhet.

3.4 Straffens formål og virke

Teorier om straffens begrunnelse og formål deles gjerne i to hovedgrupper, gjengjeldelses- eller soningsteorier på den ene side og utilitaristiske teorier (nytte-teorier) på en annen side (Andenæs, 2004). Etter de absolutte straffeteorier er formålet med straffen i utgangspunktet å oppfylle rettferdighetens krav. Rettferdigheten må derfor prioriteres og skylden må sones, nyttevirkningene av straffen prioriteres i andre rekke. Denne oppfatningen har fått et ekstremt uttrykk fra filosofen Kant. Rettferdigheten må etter hans syn håndheves for sin egen skyld fordi hvis rettferdigheten går under, har det ikke lenger noen verdi at det lever mennesker på jorden¹³. Det er derfor rettferdighetens krav som avgjør hvor streng straffen skal være, dermed er det et grunnleggende prinsipp å inneha en forståelse av forholdet mellom forbrytelse og straff. Andenæs (2004) beskriver videre at, etter de relative teorier er det ikke noen oppgave for statens straffende myndighet å tilfredsstille absolutte rettferdighetskrav,

¹³ Alminnelig strafferett. Johns. Andenæs, 2004, s 67.

hvis det ikke tjener samfunnet. Relative teorier kan videre skille seg fra hverandre, men felles er at straffen er et middel for å beskytte samfunnet. Gjengjeldelsen har ikke noen egenverdi og er dermed avhengig av å etterfølges av utilitaristiske teorier, for en straff som ikke fyller noe praktisk formål, representerer bare en unyttig lidelse (Andenæs, 2004). Det er blitt uttrykt i formuleringen, at straffen ikke skal være strengere enn rettferdig, men heller ikke strengere enn nyttig. I Norden i dag er det relative teorier som dominerer, både i strafferettsteorien og i praktisk kriminalpolitikk (Andenæs, 2004). Det hevdes at gjengjeldelse eller soning ikke er noen egne formål, men ved å fremtre som rettferdig gjengjeldelse av straffen er dette den beste måten å fylle sin praktiske oppgave om å fremme lovlydigheten.

3.4.1 Straffgjennomføringsloven

Denne loven gjelder for gjennomføring av fengselsstraff, strafferettslige særreaksjoner, samfunnsstraff og varetektsfengsling, men også for gjennomføring av andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov i straffgjennomføringsloven (strgjfl. § 1). Videre beskriver straffgjennomføringsloven formålet med straffen, herunder at straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen. Straffen skal dermed gjennomføres på en måte som motvirker nye straffbare handlinger, betrygger samfunnet og innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold (strgjfl. § 2). Så langt det er forenelig med hensynet til samfunnets sikkerhet og den alminnelige rettsoppfatning, skal forholdene legges til rette for at den straffedømte gis mulighet til å endre livsførsel og hindre tilbakefall¹⁴. Videre følge det av straffgjennomføringsloven (§ 3) at gjennomføringen av reaksjonen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig. Innholdet skal dermed bygge på de tiltak som kriminalomsorgen har til rådighet for å fremme domfeltes tilpasning til samfunnet. Kriminalomsorgen skal derfor legge forholdene til rette for at den domfelte skal kunne gjøre en egen innsats for å motvirke nye straffbare handlinger. Ved gjennomføringen av fengselsstraff og strafferettslige særreaksjoner skal det så langt det er mulig skje en gradvis overgang fra fengsel til full frihet og dermed gis tilbud om deltagelse i fritidsaktiviteter.

¹⁴ Forskriften § 1-2. Formål. <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2002-02-22-183>

3.4.2 Sysselsetting og aktivitetsplikt

Domfelte har aktivitetsplikt under gjennomføring av straff og strafferettslig særreaksjoner. Aktivitetsplikten kan bestå i arbeid, samfunnsnyttig tjeneste, opplæring, program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet (Storvik, 2017). Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte skal få et aktivitetstilbud på dagtid. Innsatte har så langt det er praktisk mulig adgang til å delta i arbeid, opplæring, program eller andre tiltak. Kriminalomsorgen kan videre ikke pålegge varetektsinnsatte å delta i slike aktiviteter (Storvik, 2017). De kan likevel pålegges å bidra til nødvendig renhold og annet husarbeid i fengselet. Det vide spekteret av former for sysselsetting gjør at kriminalomsorgen i stor grad kan knytte aktivitetstilbud direkte opp mot den enkeltes kriminalitet. Tjenestemennene har en viktig rolle i å motivere innsatte til å ta aktivt del i de tilbudene som er best egnet til å motvirke fremtidig kriminalitet (Storvik, 2017). Dette innebærer en plikt om at de innsatte skal aktiviseres, plikten er stadfestet i straffegjennomføringsloven. Aktivitetsplikten innebærer arbeid, opplæring, skole eller deltakelse i endringsprogrammer, dette er tiltak som tilfredsstillende kravene til aktivitetsplikt. Innsatte som av forskjellige grunner ikke ønsker opplæring, aktiviteter eller annen behandling som tilfredsstillende denne plikten kan dermed pålegges å delta i arbeid på fengselet. Videre tilpasses aktiviteten det som er sikkerhetsmessig forsvarlig. Det nevnes også her at fritak fra arbeid kan skje ved dokumentert eller åpenbar sykdom eller uforhet, men plikten faller ikke automatisk bort ved sykdom eller uforbarhet. Det vil dermed bli lagt opp for at en på lokalt nivå bør søke å få kartlagt mulige aktiviteter som den domfelte kan gjennomføre med den tilstand innsatte på det tidspunkt er i. Videre nevnes det at lokalt nivå kan be om uttalelse fra helsepersonell for å vurdere eventuelt fritak eller en annen mer egnet aktivitet.

Når det gjelder aktivitetsplikten i fengsel skal det tas utgangspunkt i arbeidstiden innad fengselet, dette betyr at andre aktiviteter enn arbeid bør dermed ha tilsvarende omfang for at aktivitetsplikten skal vurderes som oppfylt. Arbeidsdriften utgjør omkring 75 prosent av aktivitetstilbudet i kriminalomsorgen og er den største daglige aktiviteten for innsatte i norske fengsler. Arbeid som er nødvendig for fengslets drift og vedlikehold, herunder kjøkkenarbeid, arbeid i tøylager/vaskeri, vedlikeholds- og reparasjonsarbeider. I andre tilfeller kan innsatte også arbeide utenfor fengsel ved frigang. Arbeidstilbudet søker videre å gi den innsatte opplæring, normal arbeidsdag og samvær med andre, arbeidet er dermed vesentlig for å være selvhjulpne og for integrering i samfunnet. Storvik (2017) nevner at muligheten for å

få arbeid er et av de viktigste elementene i en vurdering rundt fare for tilbakefall til kriminalitet. Dermed vil det å styrke innsattes tilknytning til arbeidslivet være et bidrag til å legge til rette for et liv uten kriminalitet etter løslatelse.

Utdanning og opplæring er et viktig tilbud som skal gis til alle innsatte med rett til dette så langt det er mulig. Dette er sentralt både fordi innsatte har lik rett til opplæring som befolkningen ellers, og fordi dette gir et bedre grunnlag for å komme tilbake til samfunnet uten å begå ny kriminalitet ¹⁵.

3.4.3 Arbeid, opplæring og programvirksomhet

Arbeidsdriften i fengslene skal bidra til muligheter for videre opplæring og sysselsetting etter løslatelsen (Storvik, 2017). Arbeidsdriften skal gi arbeid og kvalifisering tilpasset behovene til ulike grupper innsatte, slik at det omfatter både lavterskeltilbud med arbeidstrening og arbeid som likner det ordinære arbeidslivet. For innsatte med liten arbeidserfaring vil det være nyttig med generell arbeidstrening. Samtidig som det gis mulighet for mestring og trening i ulike arbeidssituasjoner, venner de seg til å gjennomføre en normal arbeidsdag i fellesskap med andre (Storvik, 2017). For innsatte med lang arbeidserfaring vil arbeidsdriften sørge for at deres arbeidsevne og arbeidsferdigheter opprettholdes. Eksempler på arbeidsdrift ved fengslene kan være mekanisk verksted, snekkerverksted, tekstilverksted, bilverksted, gartneri, gårdsdrift, monteringsarbeid, butikkdrift m.m. Arbeidsdriften omfatter også arbeid som er nødvendig for fengselets drift og vedlikehold (Storvik, 2017). Videre har alle barn og unge rett og plikt til tiåring grunnskoleopplæring, det samme gjelder voksne over 25 år som ikke har fullført eller har fått et mangelfullt grunnskoletilbud. Ungdom som har fullført grunnskolen har også rett til tre års videregående skole, mens personer over 25 år har rett til videre opplæring (Storvik, 2017). Dette betyr at innsatte så langt det lar seg gjøre skal få tilbud om undervisning i samme omfang som landets øvrige borgere. Mange fengsler har tilbud om skolegang, både på grunnskole-, videregående-, høyskole- og universitetsnivå. Etter retningslinjene til strgjfl. § 18¹⁶ skal unge innsatte med mangelfull utdanning i særlig grad

¹⁵Regjeringen. Prop. 151 L (2016-2017). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-151-l-20162017/id2556803/sec3>

¹⁶ Kriminalomsorgen. Strgjfl. § 18. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak <http://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/3980090.823.mm7tipsquj7qlw/§§+18+-+Arbeid%2C+opplæring%2C+program+eller+andre+tiltak.pdf>

søkes motivert for og stimulert til deltakelse i opplæringstilbudene i fengselet. Opplæringen må utøves ut fra de innsattes behov (Storvik, 2017). For innsatte med manglende skolegang kan en vurdering av deres realkompetanse gi grunnlag for tilrettelegging for et egnet opplæringstilbud. Videre er også programvirksomhet en del av sysselsettingen hvor innsatte kan delta. Dette er et tiltak som retter seg mot innsatte i form av undervisning, ferdighetstrening og/eller strukturerte samtaler. Programmene kan gjennomføres i grupper eller individuelt (Storvik, 2017). Det finnes programmer for innsatte med både generelle og spesielle problemer. Lengde og omfang tilpasses innsattes behov. Programvirksomheten retter seg først og fremst mot rusmisbrukere, voldskriminelle, tilbakefallskriminelle og sedelighetsdømte. Den kan være med på å redusere eventuelle skadevirkninger av fengselsoppholdet og bidra til hjelp og støtte i løslatelsesarbeidet (Storvik, 2017). Den kan også bidra til å styrke samarbeidet mellom ulike etater og motivere til behandling og kontakt med det sosiale hjelpeapparatet. Programmene kan eksempelvis være motivasjonsprogram for kvinner, aggresjonsproblematikk, rusprogram, foreldreveiledning, følelsesregulering, stressmestring etc.

Teoriene om straffens formål og virke tilbyr en grunnleggende tanke og oppfatning for hvordan straff praktiseres i Norden. Straffe i Norden baserer seg derfor på relative straffeteorier, som beskriver straff som et middel for å beskytte samfunnet. Det er derfor slike tanker som ligger til grunn for straffegjennomføringsloven. Straffegjennomføringsloven formulerer at formålet med straff skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med den. Dette skal danne et grunnlag for å bekjempe nye straffbare handlinger, samtidig betrygger samfunnet. Straffegjennomføringsloven formulerer videre at kriminalomsorgen skal legge til rette så langt det er mulig, for at innsatte får et aktivitetstilbud på dagtid, tilnærmet en normal arbeidsdag. Muligheten for sysselsetting er derfor vesentlig for innsattes evne til å være selvhjulpen og videre integrere seg i samfunnet. Muligheten til å arbeide utgjør dermed et av de viktigste elementene i forbindelse med tilbakefall til kriminalitet, og styrker samtidig innsattes liv uten kriminalitet etter endt soning. Disse tilnærmingene til straff utgjør dermed rammen for hvordan sysselsetting foregår i fengselet.

4.0 Metodekapittel

I dette kapittelet vil innholdet i en kvalitativ metode beskrives, videre presenteres datakilder, datatyper, datareduksjon, analyse, vurdering av metode og etiske refleksjoner. Dette kapittelet har som formål å beskrive fremgangsmåte for hvordan forskningsprosjektet er utformet, som derfor vil gi et innblikk i hva som er gjort, og ikke gjort eller ikke lot seg gjøre. På den måten fungerer dette kapittelet som en form for loggbok, der alt jeg som forsker foretar meg loggføres. Samtidig vil også styrker og svakheter ved metoden, som følge av min metodiske tilnærming, bli gjort rede for. Dette bidrar til å skape et overordnet bilde og forståelse ovenfor de valg som er tatt. Kapittelets oppbygning illustreres under, slik at det gir et overordnet blikk av hva som skal beskrives i dette kapittelet.

Tabell 2 Metodisk tilnærming.

Kvalitativ casestudie	
4.1 Kvalitativ metode	Her gjøres det rede for hensikten med valgt forskningsdesign og forskningsstrategi. Videre gjøres det rede for fremgangsmåte for å undersøke problemstillingene. Videre blir det redegjort for oppgavens teoretiske grunnlag.
4.2 Datakilder og datatyper	Her beskrives datainnsamlingsteknikk og utvalg, og fremgangsmåte for innsamling av data. I denne delen redegjøres det også for hvordan datareduksjonen og analysen har blitt utformet.
4.3 Vurdering av metode	Videre beskrives forskningsprosjektets validitet og reliabilitet.
4.4 Etiske refleksjoner	Avslutningsvis presenteres etiske refleksjoner som er gjort gjennom prosjektet.

4.1 Kvalitativ metode

Jeg har valgt å undersøke dette forskningsprosjektet gjennom kvalitativ metode, for å kunne avdekke hvorfor dette fenomenet skjer. Kvalitativ metode er mindre opptatt av årsakssammenhenger, men derimot opptatte av å forstå eller beskrive hvordan mennesker oppfatter verden og hvilke relasjoner som er av betydning (Johannessen, Tuft og Christoffersen, 2016). Videre har jeg valgt å analysere og tolke de kvalitative dataene gjennom en casestudie. Blaikie (2010) beskriver casestudie som en fremgangsmåte som innebærer en undersøkelse av en enhet, eksempelvis fenomen, organisasjon, situasjon etc. Gjennom en casestudie med en analyseenhet, ble det derfor forsøkt å få ett innblikk og kjennskap til fenomenet, og dermed også bedre forståelse av hva dette fenomenet innebærer.

Målet med denne oppgaven er å finne ut hvorfor Stavanger fengsel ønsker å miljøfyrtårn-sertifisere seg, og videre undersøke hvilken betydning sertifiseringen vil ha. Derfor er det aktuelt å gjennomføre en casestudie for å se nærmere på dette spesifikke fenomenet i denne bestemte organisasjonen. Videre vil analysen i dette forskningsprosjektet baseres på teoretiske antakelser, som vil fungere som et filter når jeg analyserer datamaterialet. Antakelsene vil gi retning og struktur i analyse, derfor vil intervjuguiden være basert på de teoretiske antakelsene. På denne måten vil jeg kunne identifisere og plukke ut, hvilke kritiske hendelser som har betydning for Stavanger fengsels mål om å bli miljøfyrtårn-sertifisering, og dermed hva som utløste dette. Videre er det viktig å velge et forskningsdesign, Blaikie (2010) beskriver at et forskningsdesign handler om å lage en logisk plan og deretter planlegge forskningsprosessen.

Jeg har derfor valgt et deskriptiv forskningsdesign, fordi det er aktuelt ved utførelsen av denne casestudien. Deskriptivt design har som formål å forklare hvorfor og hvordan et fenomen blir til, og er videre beskrivende for fordelingen av ulike faktorer uten å identifiseres årsak-virkning-forholder eller teste hypoteser. Samtidig forsøker deskriptive slutninger å beskrive virkeligheten uten å gi forklaringer. Dette er et godt utgangspunkt for å forsøke å besvare problemstillingene som er stilt. I startfasen av dette prosjektet ble det utarbeidet tre forskjellige forskningsspørsmål, som Blaike (2010) beskriver som de viktigste og mest kritiske elementene i et forskningsprosjekt. Ved å utforme forskningsspørsmål blir det derfor mulig å avgrense forskningsfeltet ytterligere og gi undersøkelsen en tydelig retning. Spørsmålene er deskriptive spørsmål og fokuserer på hvorfor Stavanger fengsel ønsker å bli

miljøfyrtårn-sertifisert og hva de får ut av dette. I dette tilfellet er fokuset på å forklare, ved hjelp av relevant teori og empiri, hvorfor dette er et viktig mål. For å besvare oppgavens forskningsspørsmål er det derfor viktig å velge riktig forskningsstrategi, den valgte forskningsstrategi skal gi en bedre bevissthet rundt forskningsarbeidet. Den valgte fremgangsmåten innebærer avgrensninger så vel som vurderinger og beslutninger tatt gjennom prosjektet, dette er et hjelpemiddel for å kunne besvare problemstillingene som er stilt. På et senere tidspunkt ble forskningsspørsmålene revurdert og dermed ikke inkludert, da et av de tidligere forskningsspørsmålene ble utviklet til enda en problemstilling. Dermed ble problemstillingen nummer to til: kan samfunnsansvar være et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering?

På bakgrunn av dette endret retningen på oppgaven seg, og de to andre forskningsspørsmålene ble derfor mindre relevante. Imidlertid var forskningsspørsmålene helt nødvendig i startfasen for å danne en overordnet oversikt over feltet og videre gi oppgaven den retningen den har nå. Med utgangspunkt i overnevnte gir dette derfor studien en logisk fremgangsmåte, slik at strategier som har blitt valgt, ulike intensjoner og prosedyrer leder til det resultatet en søker. Blaikie (2010) skiller mellom fire typer forskningsstrategier; induktiv, deduktiv, retroduktiv og abduktiv. Strategien som er valgt med utgangspunkt i den første problemstillingen er derfor den deduktive strategien baserer seg på å forklare mønstre som er observert. Målet med en slik strategi er derfor å finne en forklaring på en assosiasjon mellom konsepter ved å foreslå teorier. Denne strategien kan foreslå forklaringen til “hvorfor” spørsmål, som den første problemstillingen baserer seg.

Derfor er denne strategien hensiktsmessig for å avdekke hvorfor fengselet har som mål å miljøfyrtårn-sertifisere seg. Denne strategien søker dermed å gå fra teori til empiri (Blaike, 2010). Videre er det hensiktsmessig å tilnærme en abduktiv strategi for å avdekke de forhold som preger den andre problemstillingen, om samfunnsansvar kan være et virkemiddel i deres arbeid med sysselsetting og rehabilitering. Denne strategien kan derfor besvare både hva og hvorfor spørsmål. Abduktiv strategi kan derfor veksle mellom induktive og deduktive spørsmål, noe som i dette tilfellet er hensiktsmessig fordi prosessen med å finne meningsinnholdet i denne problemstillingen har beveget seg frem og tilbake mellom empiri og teori. Dette begrunnes i at denne problemstillingen er en foreløpig lite utviklet dimensjon i teorier om organisasjoners samfunnsansvar.

4.1.1 Problemstilling

Dette forskningsprosjektet består av to problemstillinger som søker forklaring, hvor den første problemstillingen er mer avhengig av empiri mens den andre baserer seg i større grad på teori. Dette begrunnes i at den andre problemstillingen er en lite utviklet dimensjon i teorier om organisasjoners samfunnsansvar. Derfor forsøkes det gjennom etablerte teorier å tilnærme seg en forklaringsmodell på denne problemstillingen, fordi det på nåværende tidspunkt er få empiriske resultater å vise til. Problemstillingene operasjonaliseres derfor gjennom å samle inn empiriske data med forskningsspørsmålene som ramme. De dataene som er aktuelle å samle inn for å gjøre problemstillingen forskbar er derfor konkrete spørsmål knyttet til begge problemstillingene. Problemstillingene i oppgaven har sitt utspring i hvordan virksomheter oppfatter samfunnsansvar, samt den grunnleggende tanken om at virksomheter også har etisk og moralsk ansvar. Virksomheter er også forbrukere av ressurser, samt også bidragsytere til forurensning etc., og bør derfor utvise samfunnsansvar. Samtidig handler problemstillingene også om nysgjerrighet med tanke på at det har vært mye fokus og forskning på samfunnsansvarsområdet, men ikke overveldende mye innen de statlige organisasjonene og hva de får ut av et slikt arbeid. Den andre problemstillingen søker å forklare om samfunnsansvaret kan være et virkemiddel som brukes for å gjennomføre deres samfunnsoppdrag.

4.1.2 Bakgrunn for problemstilling

Jeg har personlig aldri tenkt på om Norges fengsler bidrar i miljøarbeid og tar samfunnsansvar før nå. Tankene rundt et fengsel dreier seg ofte i større grad om fengslene gjør sine samfunnsoppdrag, nemlig forhindrer gjentagelse av kriminalitet samt holder samfunnet trygt, fremfor om de bidrar i miljøarbeidet. Problemstillingen ble dermed til av ønske om å finne ut mer om dette fenomenet. Finne ut hvorfor er det viktig for Stavanger fengsel å bidra med dette, når ingen andre fengsler gjør dette. Videre lurer jeg ikke på hvorfor organisasjoner som Stavanger fengsel ikke bidrar i miljøarbeidet, men derimot hvorfor Stavanger fengsel faktisk gjør det. At andre virksomheter rundt om i næringslivet bidrar med miljøarbeid er mer eller mindre forventet, men jeg stiller meg undrende til hvorfor Stavanger fengsel fremfor andre bidrar. Etter å ha undersøkt litt om hvilke andre statlig eide organisasjoner og eventuelt andre fengsel som bidrar i miljøarbeidet, finner jeg ikke så mye som tilsvarer dette omfanget. Det jeg finner er at de fleste kommuner i landet er miljøfyrtårn-sertifiserte, men det ser

tilsynelatende ut som at dette gjelder avdelingene som driver med arkivering og innkjøp. Gjennom kriteriesettet til stiftelsen Miljøfyrtårn, ser det ut til å være en enklere prosess å miljøfyrtårn-sertifisere arkivering og innkjøps avdelinger, enn et fengsel som er langt mer kompleks. Det skal sies at fengselet på sett og vis kan minne om et lite samfunn, med mange av de samfunnsfunksjonene man kjenner igjen på utsiden. Dette gjør sertifiseringen noe mer kompleks i et fengsel enn andre organisasjoner med enklere samfunnsfunksjoner.

4.1.3 Teoretiske tilnærminger

Først og fremst kan det nevnes at å finne kjernelitteraturen, som er en grunnleggende del av forskningsprosjektet, ble en søkende, testende og eliminerende prosess. Denne prosessen er grunnleggende for å danne et teoretisk grunnlag for drøfting av problemstilling og videre konkludere hovedfunn. Dette forskningsprosjektet er videre basert på både primærkilder og sekundærkilder. Primærkilder kjennetegnes ved å være dokumenter som ikke bygger på andre kilder, eksempelvis i dette tilfellet vil den innsamlede dataen betegnes som primærkilde. Sekundærkilder bygger på primærkilder ved at den henviser og referer til lærebøker og oppslagsverk, i dette tilfellet er teoriene basert på en sekundærkilde. Videre vil de teoretiske tilnærmingene mulig bidra med et rammeverk og avgrensninger for hva som er relevant, på denne måten vil det teoretiske rammeverket og avgrensningene være hjelpelike på å finne mulige svar på forskningsspørsmålene (Blaikie, 2010).

Jeg startet derfor dette forskningsprosjektet med et utvalgt teoretisk grunnlag som søker å bli bekreftet av empiri for å finne formål og forklaringer som gir sammenheng. Når det gjelder problemstilling nummer to, vekslet det mellom empiri og teori, på bakgrunn av den abduktive forskningsstrategien. Dette vil gi en mulig tolkning, men også en måte å forstå dette fenomenet på. Den første problemstillingen vil bli sett i lys av teori og empiri, og vil videre undersøke organisasjonen og deres mål om å bli miljøfyrtårn-sertifisert studeres gjennom en overordnet tolkningsramme av strategisk perspektiv og institusjonell/politisk forståelse. Dette innebærer en forståelse om at instrumentelle/strategiske perspektiver og institusjonelle perspektiver har forskjellige funksjoner, og forklarer fenomenet på en utfyllende måte ved å kombinere disse perspektivene. Instrumentelle/strategiske perspektiver søker å forklare en strategi ved gjennomføring av samfunnsansvar, mens institusjonelle perspektiver forsøker å beskrive hvilken rolle organisasjoner ønsker å ha, gjennom arbeidet med samfunnsansvar. Den andre problemstillingen vil diskuteres i lys av resonnementene fra drøftingen av første

problemstilling og vil videre baseres på teori i større grad, da problemstillingen er en lite utviklet dimensjon i teorier om organisasjoner samfunnsansvar. Noen mulige dimensjoner som vil bli tatt stilling til her er formell kompetanse, holdninger, sysselsetting etc. Ved å ta utgangspunkt i dette, medfører det at analyse, diskusjoner og konklusjon vil ses ut i fra disse teoretiske rammene, om hva som er drivkraften for at Stavanger fengsel har dette som mål.

I dette forskingsprosjektet har jeg valgt å dele teoretiske tilnærminger inn i to deler, et bakgrunnskapittel og et teorikapittel. Bakgrunnskapittelet syntes jeg var en hensiktsmessig måte å gi en oversiktlig og helhetlig forståelse av en organisasjonens grunnleggende tanke for hvordan virksomheten videre velger å tilnærme seg samfunnsansvar, som videre vil gi leseren et teoretisk grunnlag gjennom teori og analysekapittelet. Videre i kapittelet ble kriminalomsorgen fra departement til Stavanger fengsel presentert, for å legge til rette slik at leseren får en oversikt over hvordan et fengsel organiseres og styres. Videre i teorikapittelet har jeg valgt å ta utgangspunkt i forskjellige teoretiske tilnærminger til samfunnsansvar for å kartlegge hvilket grunnlag og hvordan ideen oppsto. Etter dette valgte jeg å presentere en tilnærming til omdømmebygging og kunnskapsoverføring, da jeg mener at dette vil være aktuelt for å belyse hva Stavanger fengsel får ut av å implementer miljøfyrtårn i sin virksomhet. For å belyse den andre problemstillingen valgte jeg å legge fram straffens formål og virkemåte, straffegjennomføringsloven, herunder, sysselsetting og aktivitetsplikt, da dette er et viktig grunnlag for måten fengselet utfører sitt samfunnsoppdrag, men også måten fengselet definerer sitt samfunnsansvar.

4.2 Datakilder og datatyper

Videre er det viktig å få et innblikk i hvilke meningsdimensjoner om fenomenet en kan fange opp hos de utvalgte informantene og dermed hva de mener denne prosessen innebærer og hva de mener at de får ut av dette. Denne forståelsen dannes best gjennom kommunikasjon med de som er igangsettere av denne prosessen ved hjelp av en feltundersøkelse.

Forskningsarbeidet i denne oppgaven er utformet ved hjelp av kvalitativ metode, som har en søken å forstå meningsinnholdet til fenomenet med egenskaper (Aase og Fossåskaret, 2014). Informasjonen som er hentet inn, er hentet fra de som har mest kunnskaper om sertifiseringen og er ansvarlige for gjennomføring av miljøfyrtårn-sertifisering i Stavanger fengsel. Hvis kunnskap og forståelse blir skapt i en samtale, ikke bare formidlet, må forskeren i sin analyse

ta hensyn til at intervjuer er med og skaper fortellinger og fortellingens mening (Aase og Fossåskaret (2014)). I den forstand kan det være vanskelig å ha en fullstendig objektiv rolle gjennom intervjusituasjonen, intervjuet kan derfor bli preget av subjektive spørsmål. På den måten er både intervjueren og informanten med på å skape fortellinger og meningsinnhold. Primære data kan hentes fra ulike kilder, men kjennetegnes ved å være innsamlet og valgt av forskeren (Blaikie, 2010). Primærdataene bygger ikke på sekundærkilder, dermed kan dataene samlet inn gjennom intervjuene betegnes som primærdata. Aase og Fossåskaret (2014) nevner at en forsker sjelden kan belyse en metodedisposisjon i en retning, uten å ha et blikk og forståelse for den andre retningen. Dette betyr at jeg som forsker ikke må se meg blind på mitt eget ståsted, eller forventning, men må dermed være kritisk og ha evne til å overveie flere dimensjoner ved de stilte spørsmålene.

4.2.1 Datainnsamlingsteknikk og utvalg

I dette forskningsprosjektet er dataene hovedsakelig innhentet fra intervju med de utvalgte deltakerne. Ifølge Blaikie (2010) kan intervju også defineres som semi-naturlige sosiale settinger. Dette er et resultat av at informantene forteller om sine opplevelser, motiver og handlinger i stedet for at jeg som forsker observerer eller tester deltakerne. I denne studien har jeg forsøkt å få en forståelse for hvordan informantene opplever og forstår fenomenet, gjennom deres egne perspektiver, kunnskaper, holdninger og verdier. Andersen (2006) mener at subjektive opplevelser, fra prosesser informantene selv er en del av, er viktige kilder til å forstå, tolke og forklare sammenhengene som studeres. I dette tilfellet kan det pekes på at informantene har subjektive opplevelser når det gjelder fenomenet, ettersom det ser ut som dette arbeidet i utgangspunktet har rot i deres egen interesse for miljøspørsmål.

Videre utformet jeg en delvis strukturert intervjuguide med kategoriserte spørsmål, slik at det i ettertid skulle bli lettere å transkribere empiri og analysere data. Jeg begynte dermed så tidlig som mulig med å etablere kontakt med de utvalgte nøkkelinformantene informantene og videre utforme en intervjuguide. Nøkkelinformanter er personer som anses å ha særlig god innsikt og oversikt i temaet forskeren vil ha belyst (Andersen, 2006). Selve utvalget ble gjort på følgende måte, den studerte organisasjonen ble funnet på bakgrunn av relevante erfaringskunnskaper innenfor miljøfyrtårn-sertifisering. Kriteriene for utvelgelse av analyseenhet innebar å velge en organisasjon, basert på at organisasjonen må ha et samfunnsansvar og mål om miljøarbeid. Dermed ble virksomheten plukket ut etter at

kunnskapene om deres mål om å bli miljøfyrtårn-sertifisert ble identifisert. Kriteriene for utvelgelsen av organisasjon ble deretter rettet mot at Stavanger fengsel er det eneste kjente fengselet som har et mål om å bli miljøfyrtårn-sertifisert. Jeg har dermed samlet inn data fra informanter som har formeninger om problemstillingen jeg studerer, derfor har jeg tatt utgangspunkt i en kriteriebasert utvelgelse av informanter. Kriteriene for utvelgelsen av informanter ble dermed basert på at informantene måtte ha kunnskap om samfunnsansvar og miljøarbeid, herunder miljøfyrtårn.

Jeg meldte også forskningsprosjektet inn så fort om mulig til Norsk senter for forskningsdata (NSD), med tanke på at godkjenning av prosjektet kunne ta tid. Jeg valgte å melde prosjektet inn for å være på den sikre siden, fordi jeg syntes det var utfordrende å vite så tidlig i prosjektet hvordan opplysningene skulle behandles, derfor syntes jeg det var mest riktig å melde inn prosjektet. Jeg utformet også et informasjonsvedlegg med samtykke, for å klarere at informantene i forkant visste hva de var med på, som også ble meldt inn sammen med prosjektskisse. Informantene fikk ikke tilgang til intervjuguiden i forkant, men gjennom samtykkeskjemaet fikk de overordnet informasjon om temaet og problemstilling. På denne måten så jeg for meg å unngå planlagt besvarelse på spørsmålene, noe som til en viss grad fungerte. Informantene var tilsynelatende og over gjennomsnittet vant til slike situasjoner, dermed var informantene svært godt forberedt og tok litt styring.

Videre ble intervjudato satt, og jeg hadde tenkt å holde et gruppeintervju med de to utvalgte nøkkelinformanter informantene, da intervjudagen kom ble det derfor endringer da en av informantene kunne ikke delta den dagen. Dermed ble det et individuelt intervju med begge informantene på forskjellige dager. Det viser seg at dette kan ha vært en fordel, noe jeg burde ha planlagt i utgangspunktet, da det kan være fare for at informantene kan bli påvirket av hverandre når de svarer på spørsmålene. Dette ble gjort for å sikre mest mulig relevant kunnskap og informasjon. På denne måten mener jeg at jeg fikk mer konkret informasjon og deres personlige og profesjonelle perspektiv på dette hver for seg. Samtidig var det også mer hensiktsmessig med individuelle intervjuer, da informantene kan betegnes som eksperter på dette temaet innen denne organisasjonen. Hadde dette intervjuet blitt gjennomført gjennom gruppeintervju, ville informantene fått mindre snakketid enn i et gruppeintervju. Videre var det tenkt at å gjennomføre intervjuer med innsatte om fenomenet ville være hensiktsmessig, for å få flere perspektiver og synsvinkler. Intervjuet av de innsatte ville i hovedsak omhandlet deres tanker om miljøfyrtårn-sertifiseringen og om hvilken betydning denne sertifiseringen

ville hatt for de innsattes sysselsetting i fengselet, men også etter endt soning. Et intervju med innsatte kunne også gitt bekreftelse på det de ansatte har beskrevet, om at miljøfyrtårn-sertifiseringen er et bidrag til gjennomføringen av deres samfunnsoppdrag, samt beskrivelsen av de innsattes tilgang til informasjon og rolle i prosessen. Dette intervjuet lot seg imidlertid ikke gjøre, fordi den ene informanten mener at denne sertifiseringen ennå er i et tidlig stadium og at dette ikke har blitt markedsført i særlig grad blant de innsatte. Dermed støtte jeg på et metningspunkt, som innebærer at det er lite trolig at det foreligger noe særlig ny informasjon etter å ha gjennomført det andre intervjuet (Aase og Fosskåret, 2014). Dette betyr dermed at selv om det kun er to intervjuer, er det et representativt bilde for dette temaet. Det kommer frem at denne prosessen er i en tidlig fase, og at de som er involverte, utenom fengselets ansatte, er mer eller mindre involverte på papiret i første omgang (Johannessen, tuft og Christoffersen, 2016). Avslutningsvis i denne prosessen valgte jeg å bruke informasjon fra en samtale med forskningsleder ved kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter (KRUS) som empiri, fordi dette ville gi et bilde av kriminalomsorgen, herunder Stavanger fengsels, forståelse av samfunnsansvar. Sivilombudmannsrapporten viste seg også å være hensiktsmessig, fordi rapporten presenterer fengselets sysselsetting og rehabilitering fra et upartisk hold. Informasjonen fra KRUS og rapporten fra Sivilombudsmannen ble dermed brukt for å utfylle de innsamlede dataene fra informantene.

4.2.2 Datareduksjon og analyse

Begge intervjuene ble tatt opp på lydopptak med tanke på å forenkle analyseprosessen, på samme tid få så nøyaktig og korrekt informasjon som mulig. Intervjuene ble dermed transkribert og kategorisert. Videre ble data med detaljert informasjon om miljøfyrtårn-sertifiseringstiltak redusert til det essensielle, da oppgaven ikke eksplisitt handler om tiltakene, men mer i retning av hva fengselet får ut av dette. Siden omfanget av informanter var såpass liten, så jeg det ikke nødvendig å kode informasjonen, men heller dele informasjonen rett i kategorier. På denne måten ble det mulig å kunne identifisere eventuelle likheter og ulikheter hos informantene i forbindelse med deres oppfatning av fenomenet. Forskningsspørsmålene ble utformet med mål om å kartlegge informantenes bakgrunn for deres mål om miljøfyrtårn-sertifisering. Dimensjonene som studeres er om deres mål har et grunnlag i en eller flere av teoriene, dermed hvilken gevinst sertifiseringen kan tilby fengselet, og videre om sertifisering er et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting. Videre ble transkripsjonene av intervjuene delt inn i tre hovedkategorier, hvor tilsvarende er bestående

av flere underkategorier. Disse transkripsjonene ble videre presentert i et resultatkapittel. Videre ble resultatene analysert og diskutert ved hjelp av teori. Dette er videre summert opp i en konklusjon om hva Stavanger fengsel får ut av dette og om samfunnsansvar kan være et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering. Problemstillingene krever en selvstendig anvendelse av tilnærmingene, fordi dette er et uvanlig fenomen som ikke har blitt beskrevet før, dette gjelder særlig den andre problemstillingen. Nedenfor er analyseforløpet illustrert, som dermed viser hvordan teoriene er knyttet til empirien, og hvordan teoriene anvendes.

Tabell 3 Teoretiske dimensjoner i analyseprosessen

Teoretiske tilnærminger	Problemstilling 1) Hvorfor har fengselet som mål å bli miljøfyrtårn-sertifisert? <ul style="list-style-type: none"> • Empirisk forankret 	Problemstilling 2) Kan samfunnsansvaret være et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet? “konsekvens” av problemstilling 1. <ul style="list-style-type: none"> • Teoretisk forankret
Institusjonelt/politisk tilnærming <ul style="list-style-type: none"> • Samfunnsrolle 	- Tilnærmingen anvendes for å beskrive hvordan rolle virksomheter ønsker å påta seg.	- Gjennom en spesifikk miljørelatert rolle, vil fengselet tilby sine innsatte miljøvennlig sysselsetting og kompetanse.
Instrumentelt/strategisk tilnærming <ul style="list-style-type: none"> • Strategisk problemløsning 	- Blir forstått her som en strategisk konsekvens av deres posisjonering i samfunnet.	-Stavanger fengsels erfarte problem er mangel på sysselsettingsplasser. - Forsøker å løse dette med en strategi.
Etisk tilnærming <ul style="list-style-type: none"> • Etisk ansvar (“utvidet” etisk ansvar) 	- Fengselets oppfatning av etiske ansvar ovenfor sitt nærmiljø, ansatte og innsatte. - Bistå innsatte med altruistisk evne ovenfor miljø.	- Bistår innsatte med en altruistisk evne gjennom miljørelatert sysselsetting og rehabilitering.

4.3 Vurdering av metode

Under dataanalysen vil kanskje spørsmål knyttet til validitet og reliabilitet reise seg. En av forutsetningene for gyldighet i forskning baserer seg på forskningens reliabilitet, som dermed gir forskningen troverdighet og videre validitet som bidrar til forskningens overførbarhet.

Selv om forskningen vektlegger subjektive forståelser, noe som en i denne type forskning ikke kommer unna, er det viktig å videre skille mellom fakta og vurderinger. Fakta kan forstås riktige og sanne innenfor en sammenheng, men kan forstås som noe annet i en annen sammenheng (Andersen, 2006). Målet med oppgaven gjør det dermed viktig å forstå hvordan informantene forstår og erfarer resultatet som følge av deres mål om miljøfyrtårn-sertifisering. Hvordan dataene fra informantene videre tolkes, etterprøves og forstås vil bli diskutert under reliabilitet og validitet. Videre når det kommer til både reliabilitet og validitet kan det nevnes at jeg som forsker er uerfaren og lærer underveis i forskningsprosjektet, dette gjelder alt fra utvelgelse av teori til utførelsen av intervjuer. utfordringen videre vil være at utfallet av oppgaven kanskje kan preges av min egen virkelighetsforståelse, noe som kanskje vil gjenspeiles i tolkning av informasjonen fra informantene.

4.3.1 Reliabilitet

Videre kan man spørre seg om hvor pålitelig dataene er. Reliabilitet knytter seg til nøyaktigheten av undersøkelsens data, hvilke data som brukes, måten de samles inn på, og hvordan de bearbeides (Johannessen, tuft og Christoffersen, 2016). For å teste om resultatene fra forskningsprosjektet er pålitelige, kan man eksempelvis gjenta den samme undersøkelsen på samme gruppe på to forskjellige tidspunkter. Hvis resultatene blir de samme, er dette et tegn på høy reliabilitet. Dette betegnes som test-retest-reliabilitet (Johannessen, tuft og Christoffersen, 2016). En annen framgangsmåte er at flere forskere undersøker samme fenomen. Hvis flere forskere kommer fram til samme resultat, tyder det på høy reliabilitet. Dette forskningsprosjektet har hatt en tidsbegrensing som gjør at reliabiliteten ikke lar seg testes på en god nok måte, som beskrevet ovenfor. Videre vil derfor reliabiliteten argumenteres i lys av styrker og svakheter ved valgene som ble foretatt. Det kan derfor nevnes at resultatene i dette tilfellet kan kanskje ha noe svekket pålitelighet, da studiet baserer seg på en case-studie om en enkelt virksomhet, og ikke flere virksomheter som arbeider med samfunnsansvar. På en annen side er det viktig å få frem at det er ukjent hvorvidt andre fengsler eller virksomheter av denne kompleksiteten og omfanget er eller har vært gjennom en slik prosess. Det ser tilsynelatende ut som Stavanger fengsel på dette tidspunkt er pilotfengsel i et slikt prosjekt. Dermed ligger det ikke til rette for å undersøke andre lignende virksomheters grunnlag for å miljøfyrtårn-sertifisere seg. Samtidig vil kanskje reliabiliteten også være noe svekket på bakgrunn av at dette forskningsprosjektet skal være gjennomført innen en tidsramme som gjør at det i mindre grad er mulig å teste dataenes reliabilitet ved et

senere tidspunkt. Dette er nok noe som ville latt seg gjøre hvis en hadde hatt lenger tid til å gjennomføre prosjektet, og dermed hatt anledning til å teste reliabiliteten. Videre kan kanskje påliteligheten ha blitt ytterligere svekket, i gjennomføringen av intervjuene som bar preg av at informantene hadde forberedt seg godt, og hadde videre utformet en presentasjon på forhånd. Dette var noe jeg i utgangspunktet var forberedt på, og valgte derfor å ikke levere fra meg intervjuguiden for å unngå dette. Dette kan i stor grad skyldes at jeg er ny i en rolle som forsker og ny i intervjusituasjon, og var dermed i en “learning by doing” situasjon. Samtidig mener jeg at dette viser dybden i deres interesser og kunnskaper om fagfeltet, noe jeg derfor mener også er en styrke i prosjektet. Dette prosjektet er videre basert på to informanter, noe som på sett og vis svekker reliabiliteten, men jeg velger å forsvare dette ved at denne prosessen er i en tidlig fase, når det gjelder markedsføring av miljøfyrtårn-sertifiseringen blant innsatte og ansatte. Derfor er det lite trolig at noen andre informanter ville lagt noen ny informasjon på bordet på dette tidspunkt. På en annen side mener jeg at reliabilitetens utgangspunkt til dette forskningsprosjekt økte, da det ble endring i hvordan intervjuet skulle holdes, at det dermed ble individuelle intervju med informantene i stedet for gruppeintervju. Dette mener jeg skapte større grad av pålitelighet, på bakgrunn av at informantene ikke kunne påvirke hverandre. Videre mener jeg at påliteligheten ble styrket av å velge ut informanter basert på kriterier, og dermed er de informanter som kan sikre mest kunnskaper.

4.3.2 Validitet

Validitet dreier seg om at man som forsker har undersøkt det som var ment å undersøke, dette kalles også for forskningens gyldighet (Johannessen, tuft og Christoffersen, 2016). For å bevare validiteten av prosjektet har jeg prøvd å være så åpen som mulig i forbindelse på hvilket grunnlag fortolkningene som blir presentert er gjort, slik at andre skal kunne forstå hvordan jeg har kommet fram til konklusjonen. Videre har jeg tatt i bruk relevant og anerkjent litteratur om fagområdet, på denne måten har jeg forsøkt å bevare validiteten ved å danne et solid teoretisk grunnlag. Jeg har også benyttet meg av en strategisk fremgangsmåte da utvalget av informanter ble gjort. Dette har bidratt til at jeg sikret meg informanter med mest erfaring og kunnskaper om fagområdet, noe som styrker validiteten. Samtidig har jeg utformet en intervjuguide med relativt åpne spørsmål, slik at det ble åpent for at informantene kunne forklare fritt om sine opplevelser og erfaringer. Videre ble intervjuet utført på et strategisk grunnlag, hvor jeg forholdt meg til intervjuguiden med de spørsmålene jeg hadde planlagt.

Det ble siden rom for å kunne stille oppfølgingsspørsmål når mulighetene bød seg. Videre ble intervjuene holdt som individuelle intervju, noe som på mange måter styrker validiteten, fordi dette hindrer informantene å justere seg etter hverandre. På en annen side kan en også si at validiteten kan ha blitt svekket på bakgrunn av samme grunnlag, fordi informantene dermed ikke kan supplere hverandre og gi mer utfyllende informasjon. Samtidig kan det argumenteres for at det i denne sammenheng var mer en styrke enn en svakhet, da informantene i det daglige arbeider tett sammen med miljøfyrtårn-sertifisering og har trolig nokså lik oppfatning av prosessen. I forkant av intervjuet ble ikke intervjuguiden sendt til informantene, fordi jeg ønsket at informantene skulle ta spørsmålene med på sparket. Dette ble gjort i forsøk på at intervjusituasjonen ikke skulle være innøvd fra deres side, og på den måten at informasjonen skulle fremstå som mer genuin. Videre kan det nevnes at siden dette er en case-studie som kun tar for seg en virksomhet eller et fenomen, kan det kanskje bli vanskelig å generalisere funnene, dette fordi case-studie har blitt kritisert for å ikke kunne generaliseres. Dette forskningsprosjektet vil kanskje i større grad ha en verdi i form av å berike forskningsfeltet om samfunnsansvar, miljøarbeid og offentlige virksomheter.

4.4 Ethiske refleksjoner

Først og fremst må man ta hensyn til informantens rett til selvbestemmelse og autonomi, altså den som spørres om å delta skal kunne bestemme over sin deltakelse (Johannessen, tuft og Christoffersen, 2016). Etter etablert kontakt med Stavanger fengsel ble det fortløpende gitt beskjed om hva oppgaven skulle omhandle, slik at de visste hvilket tema og på hvilken måte intervjuene skulle avholdes. På samme tid forhørte jeg meg om hva som var greit for dem i forbindelse med om lydopptak av intervju, da fengselet har egne regler for mobiletelefoner. Videre før intervjuene skal vedkommende gi uttrykkelig informert og frivillig samtykke til å delta og skal på et hvilket som helst tidspunkt kunne trekke seg uten noen form for ubehag eller negative konsekvenser (Aase og Fossåskaret, 2014). Informert samtykke er et krav i de tilfeller det er opplagt hvilke personer som skal delta i undersøkelse, på bakgrunn av denne etiske problemstillingen ble det utformet et samtykkeskjema med informasjon til informantene, slik at de fikk tilgang til all informasjon om hva de skulle delta på (Johannessen, tuft og Christoffersen, 2016). Gjennom dette skjemaet fikk også informantene informasjon om hvordan jeg skulle behandle dataene og når de eventuelt skulle bli slettet. Videre ble det gitt beskjed om at dataene vil anonymiseres, problemstillingen her er at

informantene kanskje kan være identifiserbare, da de omtales med sine arbeidstitler i empirikapittelet. Disse punktene er viktige momenter å reflektere over for å skape tillit og på samme tid ivaretar informantenes konfidensialitet. Refleksivitet er en kompetanse og en forskerposisjon som innebærer at jeg i forskerrollen evner å se betydningen av min egen rolle i samhandling med deltakerne, de empiriske dataene, de teoretiske perspektivene, og den forforståelsen som forskeren bringer med seg inn i prosjektet. I kvalitative studier med samfunnsvitenskapelig tema er det dermed vanlig at også jeg har kunnskap om forskningstemaet gjennom en rolle. I denne sammenhengen er det viktig at jeg er i stand til å vurdere de fordelene og ulempene som egen bakgrunn gir innenfor det aktuelle forskningsprosjektet. Det er da viktig at jeg som forsker er bevisst over mine holdninger og er i stand til å vurdere den betydningen de kan få, eksempelvis for intervjusituasjonen eller i tolkningen av data. På denne måten kan jeg som forsker også prøve å holde meg så objektiv som mulig, i den forstand at jeg ikke leder informantene eller resten av forskningsprosjektet i en bestemt retning styrt utelukkende av mine holdninger eller forkunnskaper men vurderer prosjektet og forholder meg kritisk underveis.

5.0 Presentasjon av resultater

I kapitlet vil det innsamlede datamaterialet fra intervjuene presenteres. Videre vil informantene omtales som fengselsleder og verksmester, for å skille hvem som har sagt hva. Det er også lagt til empiri hentet fra en samtale med forskningsleder ved kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS), som bistår med en forståelse av kriminalomsorgens, herunder fengsler generelt, sitt samfunnsansvar. Videre er utdrag fra sivilombudmannsrapporten lagt til, da denne rapporten inneholder vesentlig informasjon om fengselets rehabilitering og sysselsetting sett fra et upartisk hold. Presentasjonen vil bli strukturert gjennom å sortere dataene under temaer som leder til begge problemstillingene. Dette er hensiktsmessig slik at presentasjonen blir oversiktlig og knyttet til problemstillingene. Dette kapitlet vil derfor inneholde en så nøyaktig presentasjon som mulig, av hva informantene har snakket om.

5.1 Hvorfor miljøfyrtårn og hvilken betydning har sertifiseringen for Stavanger fengsel?

Verksmester forklarer at de først og fremst landet avgjørelsen på miljøfyrtårn på bakgrunn av den passet best til deres utgangspunkt. Fordi Stavanger fengsel er landbasert og har kun sitt eget avfall, og den andre sertifiseringen som kunne vært aktuell passer bedre for oljeindustrien enn et fengsel som er landbasert. ISO-sertifiseringen som brukes i oljeindustrien må forholde seg til avfall fra andre i tillegg til sitt eget. Videre nevner fengselsleder at det var fengselsleder og verksmester som startet prosessen i forbindelse med kontakt med fylkesmannen. Det var en fremtredende følelse av at ingen i Kriminalomsorgen før har vært i kontakt med fylkesmannen. Fra fylkesmannens side kunne det virke som en kontroversiell tanke, at fengselet ønsket å ta del i dette. Fengselet måtte dermed betale for rapporten og ønske fylkesmannen velkommen på tilsyn, hvor hele systemet ble gjennomgått og resulterte i et par pålegg av mindre størrelse som dermed ble utbedret. Fengselet har et ønske om å være utadvendte i den forstand at organisasjonen skal tåle dagens lys, samt øke bevisstheten i organisasjonen. Dette bidrar videre til å løsrive seg fra et tradisjonelt tankesett til et fremtidsrettet tankesett som involverer miljø og samfunn. Verksmester legger til at det også er sikkerhetsmessige årsaker involvert som sertifiseringen kan bidra med. Eksempelvis hvis det skulle begynne å brenne så har fengselet som følge av all dokumentasjonen

sertifiseringen krever, kontroll på hvilke stoffer som kan brenne og hvilke forurensinger de påfører nabolaget. Dette gjelder også hvis noen av de innsatte skulle få allergiske reaksjoner eller lignende, så har de kontroll på hvilke stoffer som kan ha påført dette.

5.1.1 Hvordan utviklet ideen om miljøarbeid seg til miljøfyrtårn-sertifisering?

Ifølge fengselsleder ble planen å lage seg en ny visjon lagt frem, etter at fengselet fikk en ny ledelse. Denne visjonen innebærer at fengselet skulle bli mer preget av en åpenhetskultur, samt være kunnskapsbaserte, utadrettet og framtidsrettet. Det som ligger i at Stavanger fengsel skal være framtidsrettet handler om at fengselet skal være bestående av profesjonelle aktører på markedet og tenke framtidsrettet i forbindelse med miljøet. Det startet med at Stavanger fengsel ønsket elbiler fordi de ligger så sentralt, noe som til dels ansett som kontroversielle tanker. Videre beskriver verksmester at fengselet begynte helt grunnleggende, med å redusere energiutgifter, noe som var i gang tidlig i tankeprosessen. Deretter ble det installert solcellefanger på et av fengselsbyggene, dette er første bygg som Statsbygg eier som har dette, samtidig første fengselsbygg som har installert dette. Deretter ble det tydelig at det ble kastet store mengder med matavfall. En forbrenningsovn til å håndtere dette står dermed på listen over tiltak. En forbrenningsovn hadde bidratt til egenproduksjon som hadde bidratt til mer sysselsetting som dermed gir de innsatte meningsfylt aktiviteter og kunnskaper.

Fengselsleder forklarer at fengselet hele tiden tenke på hvor det brukes mest energi og hvordan de skal kunne redusere dette, hvorav det har blitt tatt i bruk virkemidler som lyskampanjer for å øke bevisstheten rundt å slukke lys i ubrukte rom og celler. Det er naturlig at økonomiperspektivet spiller en rolle i forbindelse med å være kostnadseffektive med de midler som deles ut av staten. Tankene rundt en miljøstasjon på fengselets tomt svirret også rundt i startfasen, det var dette som gjorde at fengselet tok neste steg å gå til fylkesmannen i forbindelse med sertifisering og at de ønsket en miljøstasjon. Dette hadde bidratt til en bedre arbeidsplass og god arena for kildesortering. Dette er noe som både de innsatte og ansatte kan dra nytte av, i lys av deres definisjon av samfunnsansvar. Nettopp at å gi de innsatte et verdifullt grunnlag når de blir returnert til basesamfunnet, i form av at de har fått en kompetanse og bevissthet rundt miljøet. Dette i forbindelse med et normalitetsprinsipp, på bakgrunn av dette anser fengselet dette som en “win-win”-situasjon. Dette er noe som kan være med å gi innsatte mestringsfølelse og økt selvfølelse, og en følelse av at de er delaktige i samfunnet og har en forståelse av hvordan samfunnet fungerer når de kommer ut. Foreløpig

ble planene om miljøstasjon ikke innvilget, men fengselets ansatte arbeider aktivt med sortering på avdelingene. Verksmester nevner som nevnt tidligere at, fengselet er en kompleks organisasjon og krever dermed et mer sammensatt sett med dokumentasjoner. Sertifiseringen krever at fengselet har instruksjoner for restavfall og for det som ikke er restavfall, samt instruksjoner for det som skal deklarerer av farlige stoffer. Dessuten må de også ha rutiner på lokalt og regionalt nivå for innkjøp. Det skal dokumenteres hvor mye olje, gass og strøm som blir brukt, samtidig hvor mye solfangeranlegget har gitt av energi. I planene fremover svirrer tankene rundt et eget komposteringsanlegg og en varmesløyfe for å gjenvinne varmtvann. Videre forklarer verksmester at fengselet også har organisert en egen miljøfyrtårn-gruppe med hovedverneombudet, arbeidsmiljøutvalg, HMS-ansvarlige og brannansvarlig. Per dags dato har Stavanger fengsel 62 kriterier av 77 kriterier godkjent, planen er dermed å være sertifisert innen sommeren 2018. Målet om miljøfyrtårn-sertifiseringen bærer lite preg av politisk press, bærer heller preg av egen vilje til å øke miljøbevisstheten innad fengselet, ifølge verksmester.

5.1.2 Stavanger fengsels mål for hva de ønsker å oppnå

I gjennom et dokument tilsendt fra verksmester, kommer det frem at fengselet har som mål å sikre en mest mulig miljøvennlig gjennomføring av samfunnsoppdraget, som er varetekt og straffegjennomføring i virksomheten. Videre innebærer dette at alle deler av virksomheten skal tilstrebe en miljøbevisst holdning. På denne måten må alle ansatte og innsatte kjenne til Miljøfyrtårn og virksomhetens mål i arbeidet mot sertifiseringen. Dette gjennomføres gjennom følgende, å tenke miljø som en naturlig og integrert del av virksomheten i Stavanger fengsel. Videre må miljøkrav og reguleringer fra offentlige myndigheter tilfredsstilles for nå dette målet. Fengselet må også kunne identifisere og redusere mulige kilder til forurensning på avdeling, arbeidsplassen, administrasjonen eller innleide tjenester eller samarbeidsparter. Fengselet må videre etterstrebe en effektiv bruk av energi og minimum bruk av forbruksmateriale. Dette målet gjennomføres også ved hjelp av å ha en Miljøfyrtårnhåndbok som gir gode retningslinjer for den daglige virksomheten. Fengselet jobber kontinuerlig med å vedlikeholde og forbedre deres miljøarbeid.

Et dokument som verksmester har utformet beskriver også delmålene som er satt, for nå deres hovedmål, innebærer blant annet at innsatte skal jobbe med miljøet i hele virksomheten. Videre har fengselet som mål å ta små skritt i riktig retning for å ivareta miljøet på best mulig måte. Ansatte skal veilede innsatte som brukes aktivt i arbeidet med å spare energi og

kildesortere. Fengselet skal videre bruke tirsdagsmøter og avdelingsmøter til informasjon, målsetting og evaluering av eksisterende tiltak. Innsatte skal også læres opp i kildesortering og miljøarbeid generelt, dermed skal de innsatte også få opplæring i energisparende tiltak og kildesortering i arbeidsdriften. Dette vil styrke muligheten for jobb eller skole etter løslatelse. Fengselet har også et fokus på å gjenbruke inventar og utstyr i stedet for å forbruke og kaste. Videre innebærer et av delmålene at en skal tenke gjennom før innkjøp foretas, med miljø i fokus. Videre arrangeres det HMS dag for hele regionen hvert år i Stavanger fengsel hvor miljøet står sentralt på agendaen. Hovedmålene innebærer at Stavanger fengsel ønsker å påvirke sentrale innkjøpsavtaler slik at fengselet kan bruke kortreiste alternativer der det er mulig. Å dermed benytte seg av lokal handlefrihet om det viser seg å være et bedre alternativ for miljøet. Stavanger fengsel er på nåværende tidspunkt et pilotfengsel i dette arbeidet og ønsker derfor å bistå andre fengsler og regioner til å følge etter og dermed også bli et miljøfengsel. Fengselet har også som mål å etablere kontakt med lokale bedrifter med mulighet for arbeidspraksis for innsatte etter overføring fra Stavanger fengsel.

5.1.3 Hvilke tiltak har Stavanger fengsel gjort som følge av miljøfyrtårn-sertifisering?

Verksmester forklarer at, de tiltakene som er gjort er blant annet kartlegging av produkter og energi som de bruker. Matavfallet blir levert til IVAR som kompost, der gjenvinnes plast, papp og våtorganisk avfall. På vaskeriet er alle produktene svanemerket, utenom en type tøymykner. Grunnen til at tøymykneren ikke er svanemerket er fordi vaskeriet må bruke produkter som hindrer klær å ta fyr for å ivareta brannsikkerheten. Videre påpeker verksmester at, på vaskeriet skal alle produkter ha CLP-merking, vaskeriet skal ha prosedyrer, rutiner og risikovurderinger. Det dokumenteres også ganske detaljert hvor mye vann som brukes hver vask og vurderes deretter om maskinene er miljøvennlige eller ei. Fengselet har forøvrig et eksternt vaskebyrå som er grønn-sertifisert på alt de arbeider med, noe som ifølge verksmester er viktig for fengselet. Grunnen til at de har et eksternt vaskebyrå som dette handler til dels om at de er grønne, men også at byrået blir lønnet etter ordinær tariff. Videre kildesorterer teknisk drift og vedlikehold: plast, isopor, papp, metall, matavfall, trevirke, malingrester, hvite- og brunevarer, dette blir levert til Ragn Sells. Fengselet har i den senere tid også gått over til miljøbensin som brukes i alle maskinene som blir brukt. Dette er en fordel for de innsatte forklarer verksmester, noe av grunnen til dette er både av helsemessige årsaker og rehabilitering. De innsatte slipper å puste inn blybensin, og ivaretar på denne måten innsatte helse. Videre får innsatte også innarbeidet et miljøperspektiv som dermed kan

være med på å gi innsatte en kompetanse gjennom rehabiliteringsarbeidet. Mekanisk verksted driver også på med kildesortering, hvor maskiner og utstyr i fengselet blir demontert og skilt ut slik at avfallet blir sortert riktig. Verkstedet er ikke som andre verksted, særlig i forbindelse med sandblåsing og pulverlakkering, på bakgrunn av at diverse løsemidler som benyttet i vanlige verksted kan sniffes av innsatte for å oppnå en rus. Sandblåsing er dermed et helsemessig og miljømessig et bedre alternativ i et slikt verksted. Som nevnt tidligere har fengselet i samarbeid med Statsbygg montert et solfangeranlegg på verkstedbygget som sørger for å varme opp vann som har vist seg å være et energibesparendetiltak. Videre forklarer verksmester at, fengselet har fire energikilder, hvorav solfangeranlegget er det mest miljøvennlige, deretter: strøm, miljøbensin og gass.

Statsbygg leverer strøm til Stavanger fengsel, da de skal sørge for at strømmen er grønn. På de kaldeste dagene har ikke fengselet ennå kapasitet til å holde fengselet varmt på en miljømessig måte og må dermed ty til alle energikildene som inkluderer gass. Dessuten må fengselet ha en reserveløsning tilgjengelig hvis de andre energikildene skulle svikte. Fengselet bruker i dag mye mindre gass enn før og derfor mer miljøbensin. Tankene for fremtiden er at fengselet skal gradvis gå over til mer og mer miljøbensin. Andre tiltak som har blitt gjort er blant annet å bytte ut store, gamle harddisker med mindre harddisker som bruker betraktelig mindre strøm. Fengselet har også rutiner på innkjøp til verksted, og må ha sikkerhetsdatablad på alt de har, forklarer verksmester. Alle produktene er registrerte og har CLP-merking, slik at det også er mulig å spore opp hvilke stoffer som kan ha utløst eventuelle allergiske reaksjoner. Dette er ikke bare noe som fengselet driver på med i arbeidsdriften, dette er forankret i LAMU (Lokalt arbeidsmiljøutvalg). Fengselet har også innført en avansert medarbeiderundersøkelse, som følge av et krav fra miljøfyrtårn. Denne medarbeiderundersøkelsen går mer i dybden på miljø og krever en del dokumentasjon på hvordan medarbeidere har det i miljø rundt seg, det kan være alt fra støy, støv, ventilasjon, miljø, lys og i hvilken grad arbeidsforholdene er tilfredsstillende.

5.2 Opplevelse av prosessen og involverte aktører

Fengselsleder beskriver deres opplevelse rundt prosessen som utelukkende positiv. Fengselet har en egen HMS-dag, som det tilsynelatende ser ut til at de er alene som fengsel om. Under denne dagen inviteres alle inn til å delta. Fengselet har også vunnet arbeidsmiljøprisen som deles ut i kriminalomsorgen og studietur for å se på andre moderne fengsler som arbeider med

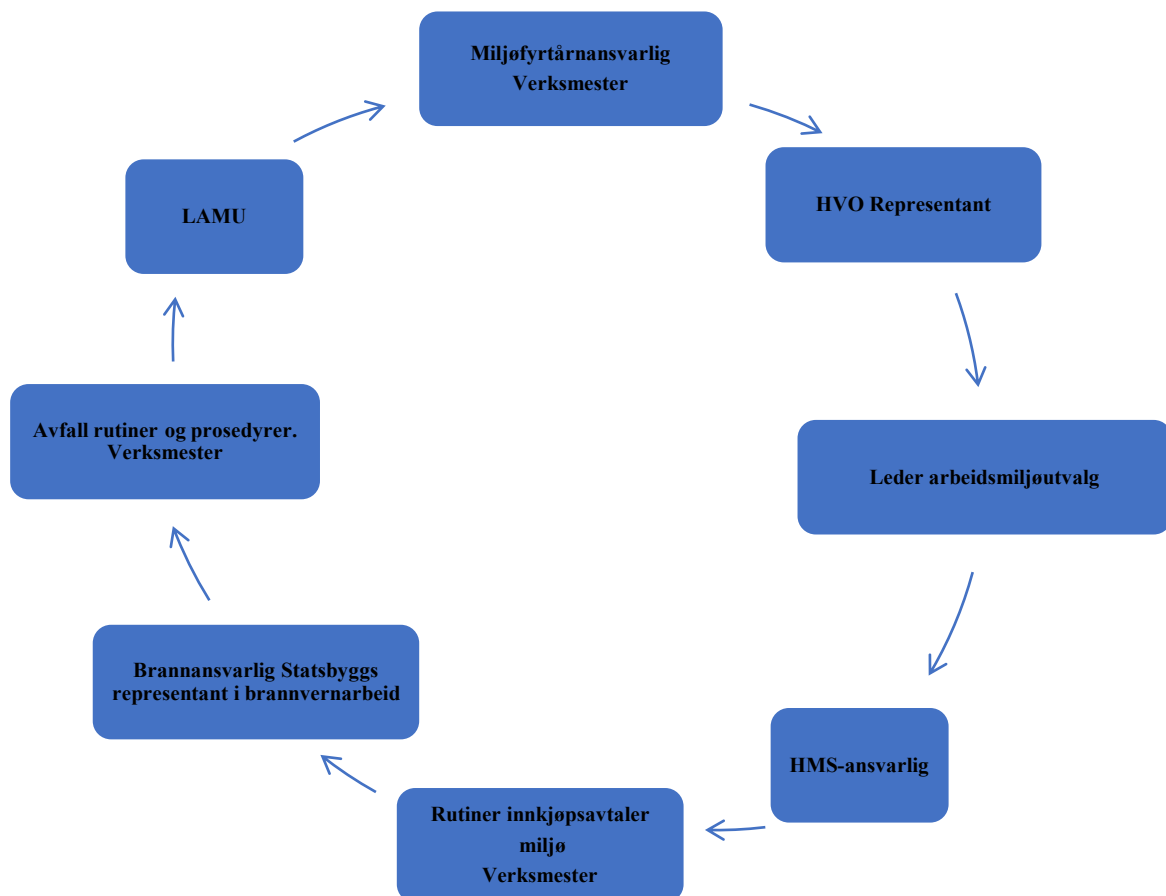
miljøet. En av studieturene har vært til et fengsel i Glasgow, som er et nytt fengsel bygd opp på miljøperspektiv. Fengselsleder forklarer at på slike turer ser de på andre fengsler sine resirkuleringsmetoder, organisering av arbeidsdrift og vasking etc. Der blir det gjennomgått hvordan sysselsetting brukes, der de innsatte demonterer avfall, dermed er det ingenting som blir kastet som tungt avfall. Stavanger fengsel kan dra nytte av å utvikle slike lavterskeltilbud til innsatte, da innsatte ofte har mindre kapasitet. Fengselsleder sier også at holdninger fra de innsatte kan typisk være at de synes dette er kjipt, men dette gir de innsatte et forhold til fengselets mål om å bli miljøfyrtårn-sertifisert. Gjennom rehabilitering av straffedømte kan innsatte få muligheten til å bli bas(formann), som innebærer at innsatte får mer ansvar, noe som gir dem en meningsfylt jobb hvor de er med å ivareta miljøet vårt. Videre har fengselet opprettet kontakt med Avinor, for å undersøke hvordan de arbeider med miljøarbeid og linke seg inn på andre virksomheter for kunnskapsdelingens skyld. Endringene som følge av målet om miljøfyrtårn-sertifiseringen har allerede kommet til syne, i form av at miljøperspektivet gjennomsyrrer måten ting blir gjort på i fengselet. Kildesortering er til enhver tid på dagsordenen i fengselet, som er det som foreløpig ligger i deres drift, men miljøperspektivet og bevisstheten er i bakhodet til enhver tid før sertifiseringsarbeidet startet og antyder at det er bakgrunn av dette at fengselet har kommet så langt i miljøarbeidet

5.2.1 Hvem er involverte i prosessen og hvilken rolle har de?

Fengselsleder har en forståelse av at Statsbygg har vært mer involvert tidligere, men ikke direkte i miljøfyrtårn og har vært lite på banen generelt de siste årene. Statsbygg har ved flere anledninger blitt invitert inn for å se på hva de driver med. Fengselsleder ønsker at Statsbygg ved en senere anledning vil få en mer spesifikk rolle i prosessen. Fengselet har sammen med Statsbygg opprettholdt miljøperspektivet, på bakgrunn av at Statsbygg har hatt en profil og fengselet har jobbet tett med den lokale Statsbygg-representanten i forbindelse med eksempelvis LED-lys, sparedusjer og reguleringer. På denne måten har Statsbygg vært involvert til en viss grad, men ikke direkte involvert i selve miljøfyrtårn-prosessen. Fengselet har flere ganger vært i kontakt med Statsbygg i forbindelse med miljøstasjonen, men dette er ikke noe Statsbygg har økonomisk overskudd til for øyeblikket. Fengselsleder beskriver videre at kriminalomsorgen heller ikke har en spesifikk rolle i dette, dette handler med om Stavanger fengsels visjon om å være et fremtidsrettet fengsel selv om det ikke er lagt noen sentrale føringer på miljøspørsmålet. Stavanger fengsels prosess mot miljøfyrtårn står beskrevet i økonomirapporten innen kriminalomsorgen, men har foreløpig ikke fått noe særlig

respons på dette. Verksmester har en forståelse av Statsbygg er godt synlige i prosessen, de har en representant i miljøgruppen som er opprettet i fengselet. Det er forøvrig Statsbygg som eier fyrkjelene og alt av andre tekniske ting. Statsbygg er også opptatte av energi og redusere energiutgifter, og styrer SD-anlegg som justerer lys, ventilasjon etc. Verksmester mener at fengselet får god støtte fra Statsbygg i forbindelse med dette. Nedenfor er en illustrasjon over involverte parter ifølge verksmester.

Figur 4 Miljøutvalget (Stavanger fengsel, 2018)

5.2.2 Hvordan får de innsatte og ansatte informasjon og kunnskap om miljøarbeid?

Verksmester har hatt gjennomgang av dette og det vil bli mer tilrettelagt etterhvert. I fengselet har de så kalte ganggutter og gangjenter på hver avdeling, som er innsatte med litt ekstra ansvar hvorav de også har ansvar for kildesortering og alt renholdet i avdelingen. I vaskeriet er alle produktene byttet til svanemerkede produkter, dette er noe som personellet i vaskeriet vil informere både innsatte og ansatte om. Verksmester forklarer videre at dette handler om å både kartlegge allergirisiko og øke miljøbevisstheten. For øyeblikket har det heller ikke blitt

satt i gang noen spesifikk kursing rettet mot de innsatte, men kjøkken- og vaskeripersonellet har vært på kurs. Verksmester påpeker at kursingen av de innsatte vil komme etterhvert. Videre beskriver fengselsleder at, for å kunne arbeide effektivt med dette må tjenestemennene involveres, som foreløpig har vist seg å være det vanskeligste leddet. Det har vært tilsynelatende vanskelig å skape en forståelse overfor dem om hva intensjonen er, når de på samme tid har utallige andre oppgaver å tenke på gjennom deres arbeidsdag. Her handler det om å ha en aktiv dialog og aktivt fokus på området, så vil bevisstheten og forståelsen for intensjonen bli innarbeidet, ifølge fengselsleder. Denne bevisstheten kan også ha rot i hvilken oppvekst en har hatt, der noen kommer fra miljøfokuserte hjem og andre ikke. Dette prosjektet handler dels også om at innsatte og ansatte viser at de er med og ikke bare sitter på sidelinjen i forbindelse med det som foregår i samfunnet.

5.2.3 Hvordan påvirker sertifiseringen Stavanger fengsel nærmiljøet og samfunnet?

Fengselsleder beskriver at påvirkningen vil i utgangspunktet dreie seg om at fengselet har bevisstheten i forhold til hvordan kildesorteringen foregår, samt en bevissthet og forhold til miljøet og miljøets utfordringer. Samtidig vil fengselet som en beredskapsorganisasjon ha full kontroll på stoffer/giftstoffer som kan forårsake en eventuell brann. Fengselsleder tror at industri og boligområdet rundt har tillit til at fengselet har god kontroll, lederen er heller bekymret for sine naboer og om de har kontroll hvis det skulle skje noe der. Statsbygg har vært i dialog med naboene angående hvordan de tenker, hvordan de skal varsle fengselet om eventuelle utslipp, skadelige gasser etc. En evakuering av fengselet vil ikke være en frivillig evakuering og må dermed jobbe videre med naboene om hvordan de skal gjøre dette, med tanke på at fengselet er på beredskapsnivå. Lederen tror ikke at samfunnet i seg selv er verken opptatte av det eller vil påvirkes av at fengselet blir miljøfyrtårn-sertifisert. Fylkesmannen vil nok anerkjenne og deretter ha fokus på det, forklarer fengselsleder. Denne sertifiseringen vil kanskje i større grad gi fengselet en annen type oppmerksomhet, enn bare fokus på det tradisjonelle samfunnsansvaret til kriminalomsorgen. Fengselsleder tenker at dette på sikt vil ha en positiv innvirkning på både innsatte og ansatte og at de vil være stolte av dette. Foreløpig kan det se ut til at ikke alle skjønner i like stor grad hva de holder på med, men på sikt vil de få en forståelse og være stolte.

5.3 Hva er Stavanger fengsels forståelse av samfunnsansvar?

For å besvare dette, må det belyses at Stavanger fengsel er en kompleks organisasjon med et samfunnsoppdrag. Informantene beskriver begrepet som et vidt samfunnsansvar. Dette på bakgrunn av at Stavanger fengsels grunnlag i samfunnsansvar handler om deres samfunnsoppdrag. Dette innebærer å “repetere den straffedømte tilbake til basesamfunnet”, samt å trygge samfunnet og lytte til den allmenne rettsoppfatningen. Målet med straffegjennomføringen er at de innsatte skal etter endt soning være en bedre versjon enn da de ble satt inn og dermed unngå gjentakelse av slike handlinger. Samtidig er Stavanger fengsel en institusjon og en virksomhet, samfunnsansvaret deres går dypere enn å bare være en beredskapsorganisasjon. Videre avdekkes det at kriminalomsorgen i utgangspunktet er forankret i straffegjennomføringsloven, men ledelsesstilen i spesifikt Stavanger fengsel har den senere tid rettet fokuset på miljøperspektivet også som en del av deres samfunnsansvar. Fengselsleder påpeker at deres ledelsesstil har blitt identifisert av blant annet Sivilombudsmannen som verdibasert, hvorav verdiene er implementert i hele organisasjonen. Deres ledelsesstil innebærer også en tanke om at så lenge Stavanger fengsel er en virksomhet må de opptre som profesjonelle aktører med bevissthet rundt at de også kan bidra til forurensning. Tanken dreier seg også om at de har en generell sikkerhet å ivareta, herunder brannsikkerhet og at de må forholde seg til hvis et byfengsel som er omringet av industrianlegg og boligområder må evakuere.

Forskningsleder ved kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS), besvarer spørsmålet knyttet til deres samfunnsansvar ved å henvise til maktfordelingsprinsippet. Kriminalomsorgen er en del av den utøvende makten, og dens hovedoppgave er dermed å gjennomføre straffen som den dømmende statsmakt (domstolene) avsier ved dom. En person kan ikke bli dømt uten å ha brutt lovbestemmelsene (legalitetsprinsippet) som er gitt av den lovgivende makt som Stortinget, eller folket. Et velfungerende demokrati sikrer dermed rettstaten, og i et slikt demokrati har folket tillit til at rettstaten fungerer. Vedrørende straffegjennomføringen blir det da viktig at straffene faktisk fullbyrdes i tråd med den domstolene avsier og etter de lover Stortinget har vedtatt. Straffens formål er definert i straffegjennomføringsloven § 2, første ledd: Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende

forhold¹⁷. Det er her ifølge KRUS, at definisjonen av kriminalomsorgens samfunnsansvar åpenbarer seg. Formålet med straffen følger til enhver tid det som lovgiver definerer at formålet med straffen skal være. I Norge har lovgiver uttalt at straffen skal ha en nytteverdi (utilitaristisk straffeteori), den skal ikke være hevn (abolusjonistisk straffeteori). Hevnen kommer til uttrykk i stratteutmålingen, ikke i selve straffepåføringen. Nytteverdien av straffen deles i tre: allmennprevensjon, individualprevensjon og inkapasitering. Inkapasitering betyr å holde en lovbrøyer i fengsel fordi han/hun ikke kan gjøre straffbare handlinger der.

Allmennprevensjon betyr å avskrekke individer fra å begå kriminelle handlinger fordi de vet at de kan bli straffet for det. Avskrekking er også en del av individualprevensjonen, ved at de som er blitt straffet skal synes at det har en ubehagelig opplevelse, at de ikke gjør det igjen. Individualprevensjon er også behandling og rehabilitering av den enkelte straffedømte slik at de ikke begår nye straffbare handlinger. Å skulle motvirke nye handlinger finner vi igjen i individualprevensjon. Betyggende for samfunnet finner vi også igjen i lovverket, eksempelvis at man ikke prøveløslates på prøve dersom er fare nye kriminelle handlinger.

5.3.1 Sysselsetting og aktivitetstilbud i Stavanger fengsel

Gjennom Sivilombudsmannsrapporten beskrives det at kriminalomsorgen, herunder også Stavanger fengsel, skal legge til rette for at innsatte får tilbud om aktivitet på dagtid. Det arbeidet som blir tilbudt skal så vidt mulig være av et slikt omfang at det opprettholder eller øker de innsattes evne til å forsørge seg etter løslatelsen. Videre kommer det frem at kvinnelige innsatte skal ha tilgang til like meningsfullt arbeid som mannlige innsatte. Stavanger fengsel har arbeidsplasser for innsatte på kjøkkenet, i fengselsvaskeriet, mekanisk avdeling, teknisk arbeid/vedlikehold og ulike renholdsoppgaver på avdelingene (såkalt “ganggutt/gangjente”). Stavanger fengsel har videre en egen skoleavdeling, som er en filial av Randaberg videregående skole, i tillegg til dette tilbyr Røde Kors leksehjelp for innsatte en gang i uken. Fengselet har en egen fritidsleder som står for organisering av fritidsaktiviteter for innsatte. Tilbudene her består av organisert trening med instruktør, bingo, teatergruppe, fotballkamper og grilling med mer. I tillegg har de innsatte mulighet til å delta på ulike aktiviteter i fengselet som arrangeres av eksterne frivillige organisasjoner. Stavanger fengsel ga inntrykk av å jobbe kreativt og aktivt for å styrke aktivisering av innsatte, dette kommer

¹⁷ Forskningsleder ved KRUS, referer til straffegjennomføringsloven § 2, førte ledd: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21>

frem både i samtaler med innsatte og under befaringen. Særlig ble det lagt vekt på å sikre at unge innsatte raskt kom i arbeid eller andre aktiviteter under soning. Videre ser det tilsynelatende ut som at det jobbes systematisk med å motivere innsatte til å være i aktivitet utenfor cellene. Et av tiltakene var å gi flere innsatte på hver avdeling renholdsoppgaver. Videre ble varetektsinnsatte også gitt mulighet til å søke arbeid og aktiviseringstilbud på lik linje med de som sonet dom. Videre kommer det også frem at det ikke er nok sysselsettingsplasser til å kunne tilby alle innsatte arbeid hele dagen. Fengselet opplyste dermed om at de var i gang med å legge til rette for et lavterskeltilbud for enkelt håndarbeid i et av felleslokalene for å øke de innsattes tid utenfor cellene.

5.4 Hvorfor har Stavanger fengsel målsetning å bli miljøfyrtårn-sertifisert?

Fengselsleder beskriver først og fremst at deres verdier ligger til grunn for arbeidet deres, dreier seg i utgangspunktet om respekt, empati, individuell behandling, forutsigbarhet og ansvarliggjøring. Gjennom deres miljøperspektiv og mål om miljøfyrtårn-sertifisering tar fengselet en del i samfunnsdebatten, samt markedsfører seg selv og dermed vise hvem de er. Fengselet ønsker å markedsføre seg som profesjonelle aktører på markedet, og ikke bare et bortgjemt fengsel som samfunnet ikke ønsker. Sertifiseringen skal også forhåpentligvis gi fengselet et positivt fokus, hvor de kan vise seg fram i positive settinger og ikke bare når det går galt (rømning, unnvikelse, selvmord etc.). Ifølge verksmester kan dette besvares i tre deler; miljøet for det første, for det andre å lære de innsatte om miljøet som igjen gir de innsatte et godt utgangspunkt når de blir returnert til basesamfunnet, og for det tredje bidrar dette til aktivisering av innsatte, noe som etterhvert vil kunne gi dem en praksisattest.

Dette er som nevnt arbeid som innsatte mestrer da det er lavterskel og ikke innebærer mye teori, men heller mer praksis. Økonomi spiller en rolle, målet vil alltid å kunne spare penger der det er mulig. Ved å aktivisere innsatte med sortering og ved å bruke mindre energi er begge besparende tiltak samtidig som rehabiliterende for innsatte forklarer verksmester. Informantene er enige om at et økonomiperspektiv vil være tilstedeværende og tanken om besparende tiltak vil være viktig. Eksempelvis vil produksjon av egen miljøbensin være besparende, fordi søppel i seg selv koster penger og er dyrt å bli kvitt, særlig hvis søppelet ikke blir sortert skikkelig. Likevel er miljøperspektivet viktigere for fengselet enn økonomiperspektivet. Fengselet ønsker som tidligere nevnt å være fremtidsrettet, men også gode rollemodeller. Det er en “win-win”-situasjon. Omdømmet spiller også en rolle, hvis

Stavanger fengsel klarer å bli det første miljøfyrtårnfengselet, vil næringslivet på utsiden sannsynligvis samarbeide med dem. Stavanger fengsel ønsker et godt omdømme med positiv oppmerksomhet rettet mot seg, og ikke bare bli anerkjent som et fengsel som ofte knyttes til å “kun” driver med straffegjennomføring eller hendelser som rømninger, selvmord etc. Fængselsleder besvarer dette med at miljø og kompetanser er de viktigste faktorene fengselet får ut av en slik sertifisering. Der kompetansen bidrar innsatte med bevisstgjøring og relevant kunnskap som er av verdi når de kommer ut. Som tidligere nevnt får de innsatte en følelse av at de får lov til å være med å bidra positivt i samfunnet vårt. Informanten påpeker viktigheten med at de innsatte faktisk kan gå ut med at miljøarbeid er noe de faktisk kan og er sertifisert til å kunne jobbe med. Denne delen er en viktig del av rehabiliteringsarbeid med de innsatte. Når det gjelder hva fengselet får ut av dette for sine ansatte, tror informanten at det vil være en byrde og et stressmoment særlig for tjenestemennene ettersom de har mange oppgaver i løpet av arbeidsdagen. Perspektivet og bevisstheten vil trolig utvikle seg til stolthet, og at de bidrar med på noe positivt, forklarer fængselsleder. Stavanger fængsels merkevare vil trolig med tiden være innsatte med kompetansebevis som viser at de har lært noe under rehabiliteringen

5.5 Miljøfyrtårn-sertifisering som virkemiddel i sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet?

Fængselsleder påpeker at Stavanger fængsel er kategorisert som et høysikkerhets-fængsel, de skal dermed ha kapasitet til å ta inn de tyngste kriminelle i landet. Samtidig er det et fængsel med lokalisasjon i by og tettbebyggelse, og kan dermed omtales som et byfængsel. Dette er også et blandet fængsel bestående av avdeling for varetekt og avdeling for kvinner og menn. Som nevnt ovenfor har Stavanger fængsel en ledelsesstil basert på verdier, dermed er det viktig at de ansatte i fængselet møter de innsatte med respekt. Dette betyr at det forventes at de ansatte har empati, ikke for den kriminelle handlingen som har blitt begått, men for den situasjonen den innsatte har kommet i. De har en visjon om at hvis en innsatt møter ansatte som har gjensidig respekt, så er tanken at den innsatte skal kunne gjenopprette sin selvrespekt og dermed kan nyttiggjøre seg av de tilbud som finns i Kriminalomsorgen. Fængselsleder forklarer videre at, på bakgrunn av økonomiens begrensinger er det per dags dato lite faglige tilbud, dermed anser fængselet den mellommenneskelige kontakten som viktig. Fokuset på det mellommenneskelige er derfor er viktig fokus i deres rehabiliteringsarbeid. Stavanger fængsel har videre som mål at så mange som mulig skal være i aktivitet, men på bakgrunn av

begrenset faglige tilbud og liten arbeidsdrift er det vanskelig å oppnå dette målet fullstendig. For fengselet handler det om å gjøre det beste ut av de ressursene de har, og har derfor opprettet et tett samarbeid med frivillige organisasjoner som Røde Kors for å redusere skadevirkninger som følge av fengselsopphold på den gruppen av innsatte som ikke kan hel-aktiviseres. Fengselsleder forklarer at rehabiliteringen også handler om ansvarliggjøring, hvor noen innsatte utnevnes til “bas” (formann), basert på en engelsk modell. Dette innebærer at hvis fengselet tidvis er lavt bemannet, vil de mest oppegående innsatte få større ansvar og ekstra lønn for opplæringen. Dette er en måte å få flere innsatte ut i aktivitet. Tanken er å skape en struktur der innsatte styrer og atferden blir annerledes enn hvis en ansatt styrer, dette skal være med på å gi mestringsfølelse og noe å strekke seg etter. Skole og arbeid er dermed primæressensen i et rehabiliteringsarbeid ifølge fengselsleder. Både fengselsleder og verksmester beskriver at skolevirksomheten er et samarbeid med Randaberg videregående skole som står for det teoretiske, mens fengselet står for det rent praktiske samt yrkesfag. Målet er få til praksisattester og fagbrev som de innsatte kan dra nytte av når de returnerer til basesamfunnet, ifølge verksmester. Dette er ennå ikke i gang, men er et mål som vil komme på plass så snart sertifiseringen er i orden.

Etter hvert som fengselet får startet opp med kompetansebevis på området, vil fengslet jobbe sammen med Randaberg videregående skole som vil være de som utsteder kompetansebeviset og ikke fengselet, poengterer fengselsleder. Det er læringsmål som må bli bestått, og gjennomføres i regi av Randaberg videregående skole, for at de innsatte skal få godkjent kompetansebevis. Her er det viktig å skille mellom fritidsaktiviteter og arbeid, samtidig som arbeidet er lavterskel slik at de innsatte har kapasitet til å forholde seg til arbeidet. Dette gir de innsatte muligheten til å komme seg ut av cellen, samt få lov til å være med å bidra, noe som er viktig i rehabiliteringsarbeidet. Dette er noe Stavanger fengsel jobber aktivt med, i og med at innsatte ikke er de mest ressurssterke, da det ofte er mye psykiatri og til dels de farligste innsatte i landet. Fengselsleder og verksmester forklarer at innsatte med slikt kompetansebevis vil kunne være aktuelle kandidater for arbeid på eksempelvis avfallsorteringstasjoner og liknende arbeidsplasser. Mange av de innsatte får gjerne også jobb i Ryfylke friluftsråd, hage og anlegg, og tilrettelagte arbeidsplasser på IVAR. Fengselet har ingen spesifikke arbeidsavtaler for sine innsatte med andre aktører, men fengselets ansatte har kontaktnett og kontaktpersoner som de innsatte kan få jobb hos. Det er forøvrig flere tilfeller der innsatte fra Stavanger fengsel har fått jobb på den måten, og i de aller fleste tilfeller har de innsatte fått jobb hos private aktører legger fengselsleder til.

5.6 Oppsummering av funn

Fengselet valgte å arbeide med miljøfyrtårn-sertifisering fordi dette, ifølge informantene, er den mest hensiktsmessige sertifiseringen for en landbasert organisasjon. ISO-sertifiseringen, og lignende, mener verksmester passe bedre til oljebransjen og større virksomheter. Videre ser det ut til at, å fremstå som en organisasjon som tar miljøansvar, samt bidra med kompetanse til de innsatte er de viktigste elementene for arbeidet med miljøfyrtårn-sertifisering. Samtidig kommer det frem at dette på sikt vil være økonomisk, og informantene informerer om at målet alltid vil være å spare, der det er mulig å spare. Dette vil de blant annet oppnå ved å aktivisere innsatte til å sortere og bruke mindre energi. Det kommer også frem at informantene ønsker at fengselet skal fremme sitt omdømme gjennom en slik sertifisering. I den forstand at fengselet på sett og vis, kan fremstå som rollemodeller i samfunnet og overfor andre fengsler. Fengselet søker også kunnskaper om effektiv utførelse av miljøledelse hos andre fengsler internasjonalt og nasjonale virksomheter, slik at fengselet kan la seg inspirere og overføre relevante ideer til sin virksomhet.

Videre ønsker de at fengselet ikke bare skal forbindes med negativ oppmerksomhet som, rømminger, selvmordsforsøk etc., men også positiv oppmerksomhet rettet mot fengselet som aktører som deltar i samfunnsdebatten. Fengselet bruker de ressurser de har anledning til for å gjøre miljøfremmende tiltak for sin virksomhet, og fokuserer videre på å innarbeide miljøfokus blant innsatte og ansatte. Mange av tiltakene som fengselet har gjort, er også kriterier som må være oppfylt for å få sertifiseringen. Det kommer videre frem at innføring av kriteriene har medført en overordnet kontroll over eget utslipp, potensiell forurensning, giftstoffer, allergifremkallende stoffer, avfall og videre innkjøpsrutiner. Informantene påpeker videre at det er miljøperspektivet som er det viktigste, men dersom de andre elementene følger med anses dette som en “win-win”-situasjon. På nåværende tidspunkt tyder det på at informantene har ulik oppfatning om hvem som er involverte i prosessen, og i hvilken grad de er involverte. Verksmester mener, eksempelvis, at Statsbygg er involvert i prosessen. Fengselsleder påpeker derimot at Statsbygg ikke er direkte involvert i selve miljøfyrtårn-sertifiseringen, men fengselsleder ønsker at de skal bli direkte involvert på sikt. Det er tydelig at kriminalomsorgen ikke har noen spesifikk rolle i dette, og er heller ikke involvert på noen annen måte enn at de mottar rapporteringer på hva fengselet driver med. Fengselet har ikke på nåværende tidspunkt et tydelig definert samfunnsansvar, men de har et tydelig samfunnsoppdrag. Informantene beskriver deres samfunnsansvar på samme måte som de

beskriver deres samfunnsoppdrag, men med et innslag av miljøperspektiv.

Samfunnsoppdraget deres innebærer å motvirke gjentakelse av kriminelle handlinger, hvorav det kommer frem at de ønsker å kombinere dette med en miljøvennlig utførelse av oppdraget. Videre mener fengselsleder at det på nåværende tidspunkt ikke er nok faglige tilbud, noe som også bekreftes gjennom sivilombudsmannsrapporten. Det ser dermed ut til at det er et ønske å inkludere miljørelatert arbeid, som alternativ i studie- og arbeidstilbud innen fengselet. Informantene mener at miljøfyrtårn-sertifiseringen kan bidra med å øke sysselsettingen, fordi dette vil potensielt sørge for at det blir flere sysselsettingsplasser for innsatte. Det ser tilsynelatende ut til at denne sertifiseringen også potensielt kan bidra til verdiskapning, holdningsendring, ansvarliggjøring og mestring hos innsatte, ifølge informantene. Videre har Stavanger fengsel en ordning hvor enkelte innsatte blir tilbudt mer ansvar på sine respektive avdelinger, såkalte “ganggutter/gangjenter”. Dette innebærer ansvar for kildesortering på avdelingene. Videre beskriver informantene et mål om å tilby sine innsatte kompetansebevis og/eller praksisattest innen miljørelatert arbeid, som videre kan bidra til at innsatte får relevant arbeid etter endt soning. Dette vil skje i samarbeid med Randaberg videregående skole.

6.0 Analyse og diskusjon

I dette kapitlet skal funnene fra dataene som er hentet inn gjennom intervju med informanter, analyseres i lys av teoretiske tilnærminger. Dette kapitlet struktureres på en litt annerledes måte enn empiri kapitlet, for å legge til rette en oversiktlig struktur i analysen. Dette kapitlet er delt inn i to deler, for å diskutere begge problemstillingene. Innledningsvis i dette kapitlet vil fengselets definisjon av samfunnsansvar bli diskutert, det er derfor hensiktsmessig å danne seg en forståelse av hvordan Stavanger fengsel definerer sitt samfunnsansvar, for å kunne diskutere problemstillingene på en fornuftig måte. Gjennom den første problemstillingen vektlegges en diskusjon om hvorfor Stavanger fengsel har en målsetning om å bli miljøfyrtårn-sertifisert. Problemstillingen blir derfor diskutert i lys av etiske, institusjonelle og politiske tilnærminger for å undersøke hvilke roller, organisasjoner generelt ønsker å påta seg gjennom arbeidet med samfunnsansvar. Videre vil organisasjoners generelle opplevelse av hva de får ut av arbeidet med samfunnsansvar bli sett i lys av instrumentelle og strategiske tilnærminger, som videre vil bli diskutert og knyttet til Stavanger fengsels opplevelse. Gjennom den andre problemstillingen vektlegges diskusjon om miljøfyrtårn-sertifiseringen kan være et virkemiddel i gjennomføringen av deres samfunnsoppdrag og arbeidet med sysselsetting og rehabilitering. Samfunnsansvar for å håndtere et fengsels samfunnsoppdrag, er en foreløpig lite utviklet dimensjon i teorier om organisasjoners samfunnsansvar. Dimensjonene som vil bli studert her er formell kompetanse, holdninger, økning i sysselsetting etc. Videre vil ulike aspekter ved gjennomføringen av deres samfunnsoppdrag, og hvordan fengselet opplever at de gjennomfører dette på en samfunnsansvarlig måte, diskuteres i lys av utvalgte teoretiske tilnærminger.

H1) Hvorfor har Stavanger fengsel som målsetning å bli miljøfyrtårn-sertifisert?

H2) Kan miljøfyrtårn-sertifisering være et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering av innsatte?

For å kunne diskutere begge problemstillingene, er det hensiktsmessig å legge frem hvordan Stavanger fengsel definerer sitt samfunnsansvar. Dette vil gi en grunnleggende forståelse for hvordan fengselet arbeidet med samfunnsansvar, herunder Miljøfyrtårn, sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet. Det som kjennetegner samfunnsansvar på et generelt grunnlag handler ofte om åpen og etisk atferd som videre bidrar til bærekraftig utvikling, som samsvarer med

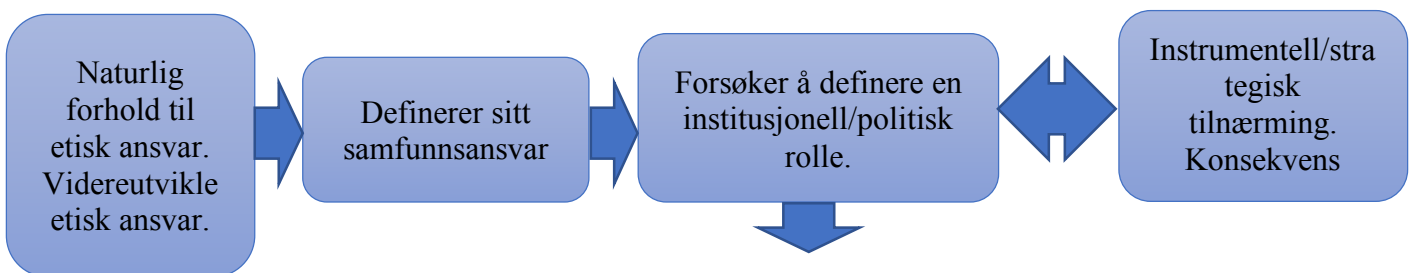
gjeldende lover og internasjonale atferdsnormer. Dette innebærer også at samfunnsansvaret er integrert i hele organisasjonen. Å utøve samfunnsansvar innebærer også at handlinger strekker seg ut over de forpliktelsene loven medfører. Ettersom samfunnsansvaret omhandler de potensielle og faktiske innvirkninger som organisasjonens beslutninger og aktiviteter har, er det derfor organisasjonens vanlige og daglige aktiviteter som utgjør den atferd som det er viktig å sette på dagsordenen. Dette er noe som ikke i detalj beskrives i kriminalomsorgens, herunder Stavanger fengsels samfunnsansvar, da deres samfunnsoppdrag baseres på straffegjennomføringsloven, samt tilbakeføre innsatte til basesamfunnet på en verdig og respektfull måte. Dette er derfor noe fengselet er juridisk pliktet til å gjennomføre. At fengselet i tillegg ønsker å miljøfyrtårn-sertifisere er noe som fengselet har valgt å forplikte seg til som ikke er juridisk bindende, som dermed tar høyde for å bidra til bærekraftig utvikling.

Teoriene om samfunnsansvar beskriver hva samfunnsansvar er, og hvilke forventninger interessenter ofte stiller, og videre hvorfor det er ønskelig i en organisasjon. Noe som delvis kommer til syne gjennom fengselets beskrivelse av deres samfunnsansvar, som i utgangspunktet handler om å tilbakeføre innsatte til basesamfunnet, og gjennom sysselsetting i fengselet hindre tilbakefall til kriminelle handlinger. Fengselet beskriver at samfunnsansvaret deres handler om at formålet med straffen skal til enhver tid følge det som lovgiver definerer at formålet med straffen skal være. I Norges skal straffen ha nytteverdi og ikke hevn, hevnen kommer til uttrykk i straffeutmålingen og ikke i straffepåføringen. Nytteverdien av straffen skal dermed bidra til allmennprevensjon, individualprevensjon og inkapasitering. Dette innebærer virkemidler for å beskytte samfunnet, individet og hindre nye straffbare handlinger. Samtidig anerkjenner de sin plass i samfunnet som beredskapsorganisasjon som også kan være bidragsyter i forbindelse forurensning og utslipp. Dette kan tyde på at fengselet er i en prosess med å definere deres samfunnsansvar, og dette gjenspeiler forventninger i samfunnet på dette gitte tidspunktet, forventninger som fengselet derfor velger å imøtekomme. Etterhvert som samfunnets interesser endres, endres dermed også forventningene til organisasjoner slik at interessene gjenspeiles. Det kan derfor tolkes at Stavanger fengsel er i en prosess med å utvikle sitt eget samfunnsansvar, uavhengig av kriminalomsorgen. Deres samfunnsansvar ser derfor ut til å være bestående av en kombinasjon av deres samfunnsoppdrag og miljøfyrtårn-sertifisering

6.1 Hvorfor har Stavanger fengsel som målsetning å bli miljøfyrtårn-sertifisert?

Gjennom denne diskusjonen forsøkes det å avdekke om fengselets mål om å bli miljøfyrtårn-sertifisert, bærer preg av en etisk, institusjonelt/politisk og instrumentell/strategisk tilnærming. Som videre kan bistå med forklaring på hvorfor fengselet har dette som mål og hva fengselet får ut av dette. Institusjonelle/politiske rolle tilbyr en forklaring på at samfunnsansvar medfører ulike roller i samfunnet. Instrumentelt/strategisk perspektiv tilbyr teorier og forklaringer på for hvorfor organisasjoner ønsker å utvise samfunnsansvar, hvilke årsaker som ligger bak, og hvordan samfunnsansvar potensielt kan løse problemer i organisasjoner. Noe som er relevant i dette tilfellet, men på en annen side gir disse teoriene ikke en helhetlig forståelse av dette spesifikke tilfellet, heller en leddvis forståelse hvorav en må anvende teoriene på en mer selvstendig måte. På den måten er det dermed hensiktsmessig å inkludere instrumentelle/strategiske tilnærminger for å håndtere de elementene hvor etiske, institusjonelle/politiske tilnærminger ikke strekker til. I den forstand vil et forslag til forklaring være at Stavanger fengsel opererer med strategisk problemløsning i en politisk rolle. Samtidig ser det tilsynelatende også ut som Stavanger fengsel også bærer preg av en etisk tilnærming, som forteller noe om at fengselet er opptatte av å gjøre det som er etisk riktig, altså en form for altruisme. Det som menes med “utvidet” etisk ansvar, er et etisk ansvar utover det som forventes. Det er til en viss grad forventet at fengselet har et naturlig forhold til etisk fremtoning til arbeidet med samfunnsansvar, med tanke på at de arbeider med vanskeligstilte grupper, hvor etiske hensyn derfor er essensielle. Noe som kommer frem gjennom fengselets verdier og hvordan de behandler innsatte med respekt, empati, samt ansvarliggjøring etter et normalitetsprinsipp. Nedenfor er forklaringsforløpet av tilnærmingene illustrert, for å gi en forståelse av hvordan tilnærmingene er relevante i dette tilfellet og videre vil anvendes.

Figur 5 Forklaringsforløp av tilnærmingene, første problemstilling.

Utgjør en grunnleggende forståelse av, hvorfor Stavanger fengsel har dette som målsetning.

Fengselet er en kompleks offentlig med ulike funksjoner som kan

organisasjon, minne om et lite

samfunn, det er derfor utfordrende å peke ut en spesifikk forklaringsmodell. Samtidig er det tydelig at institusjonelt/politiske og instrumentelt/strategisk tilnærming har ulike funksjoner som derfor kan anvendes for å forklare ulike elementer. Tilnærmingene er ment for å løse ulike typer utfordringer, av den grunn utfyller disse tilnærmingene hverandre, som vist i illustrasjonen ovenfor. Stavanger fengsel ønsker å fremstå i en rolle som en “god nabo” med utvidet samfunnsansvar utover det som er forventet av et fengsel.

Det kan tolkes at fengselet besvarer dette ved å miljøfyrtårn-sertifisere seg, fordi tanken bak virker som handler om å ta hensyn til andre rundt og ha kontroll på sitt avfall, forurensning og giftstoffer. På denne måten fremstår de som en “god nabo”, samtidig som fengselet gjennom dette arbeidet får en ønsket strategisk konsekvens som innebærer rapportering og kontroll på alt av avfall, forurensning og giftstoffer. I mange tilfeller når virksomheter velger å utvise samfunnsansvar handler det ofte om at virksomheter har interne problemer, krav, reguleringer, forventninger etc. Virksomheter søker derfor å løse disse kravene og problemene ved å vise samfunnsansvar. Ved å vise samfunnsansvar gjennom å møte krav, reguleringer, og forventninger, kan virksomheter derfor bedre sine interne problemer fordi dette medfører ofte eksempelvis bedre omdømme, reduserte kostnader og bedre fortjenester. Samfunnsansvar blir dermed et rasjonelt svar på et erfart problem, og på den måten blir samfunnsansvar forstått som et virkemiddel for å bedre organisasjons problemer.

Stavanger fengsel har i liten grad erfarte problemer, og fremstår fremdeles som en virksomhet med et ønske om å skape en fremtidsrettet, miljøvennlig organisasjon. Fengselet har ingen åpenbare krav, reguleringer eller forventninger å forholde seg til utover det som er fastsatt av regjeringen og kriminalomsorgen. En av årsakene til at Stavanger fengsel kan ha søkt denne sertifiseringen kan ha noe med, at det på et tidspunkt ble utviklet en ny visjon, som har bidratt til at fengselet deretter ble preget av åpenhetskultur og miljøperspektiv. Denne visjonen kan tolkes som starten på ideen om miljøarbeid som senere utviklet seg til miljøfyrtårnsertifisering. Det som ligger i at Stavanger fengsel skal være fremtidsrettet handler om at fengselet skal være bestående av profesjonelle aktører på markedet og tenke fremtidsrettet i forbindelse med miljøet. Teoriene foreslår blant annet gjennom et

nyinstitusjonell perspektiv at slike ideer formes gjennom interaksjon mellom mennesker, at den sosiale virkeligheten er knyttet til subjektive erfaringer og realiteter. Noe som kan ha sammenheng med at ledelsen og deres egne erfaringer og realiteter, påvirker hvordan organisasjonen driftes videre og videre tar stilling til miljøspørsmålene. På en annen side har fengselet snart oppfylt alle kriteriene til miljøfyrtårn-sertifiseringen, derfor vil det neste steget dreie seg om å markedsføre dette ytterligere innen sin egen organisasjon. Slik at innsatte og ansatte får tilgang til tilstrekkelig informasjon og kunnskaper, for å unngå at sertifiseringen ikke bare forblir et ubrukt papir. Som fengselet selv sier, må tjenestemennene, samt innsatte aktiviseres for at dette skal være effektivt og hensiktsmessig etter målene som er satt.

6.1.1 Etske tilnærminger til samfunnsansvar.

En etisk fremtoning til arbeidet med samfunnsansvar er en foreløpig lite utviklet form for samfunnsansvar, men det er en form for altruisme, som innebærer å gjøre det rette i gitte situasjoner. Denne tilnærmingen dreier seg om virksomhetenes etiske forpliktelser og består av tilnærminger som beskriver hvorfor bedrifter bør vise ansvar overfor sine omgivelser. Her vil det derfor blitt tatt høyde for fengselets naturlige forhold til etisk ansvar og fengselets “utvidede” etiske ansvar, utover det som forventes av en slik virksomhet. Videre er det hensiktsmessig å gjøre rede for at ledere ikke bare har forpliktelser overfor sine eiere, men også et ansvar overfor sine interessenter. Interessentgruppen er som oftest bestående av virksomhetenes eiere, ansatte, leverandører, kunder og lokalmiljø. I dette tilfellet tilsvarer fengselets interessentgruppe, på nåværende tidspunkt, fengselets innsatte, ansatte og andre involverte parter, og bør derfor overholde sitt etiske ansvar ovenfor dem.

Det nevnes videre at en slik tilnærming foreslår at virksomhetene bør fremstå som sosialt ansvarlig, og at dette deretter kan være strategisk og økonomisk ut fra et konkurranseperspektiv. Derfor argumenteres det for at større virksomheter har muligheten til å gjøre noe for samfunnet rundt seg, i kraft av sin størrelse og sine ressurser, dermed kan det tenkes at aktører med større grad makt og bør utvise ansvar som reflekter deres innflytelse i samfunnet. Selv om Stavanger fengsel ikke fremstår som en virksomhet med mye innflytelse på nåværende tidspunkt, ser det likevel ut som fengselet forsøker å bruke de ressurser og kunnskaper de har for å danne en form for innflytelse. Dette tolkes særlig som en konsekvens av deres pågående miljøfyrtårn-sertifisering, der fengselet forsøker å definere en rolle i samfunnet. Som videre kan resulterer i å synliggjøre fengselet, og samtidig bygge opp deres

omdømme og deretter som kan resultere i at fengselet får en økt innflytelse. Det kan uansett argumenteres for at fengselet uavhengig av innflytelse har et etisk ansvar, fordi fengselet vil bestå så lenge det er nødvendig. Samtidig som det kan det påpekes at fengselet i utgangspunktet har et naturlig forhold til etisk ansvar, da fengselet arbeider med vanskeligstilte grupper i samfunnet. I dette tilfellet er det derfor hensiktsmessig å argumentere for at fengselet har en form for “utvidet” etisk ansvar, som dreier seg om ansvar utover det som er forventet, blant annet å bistå sine innsatte med å utvikle en altruistisk evne til å gjøre det riktige. Ikke bare en altruistisk evne til å gjøre det riktige, i form av å tilbakelegge et kriminelt liv, men i form av å utvikle en miljøbevisst holdning. Som vil ha betydning for hvordan innsatte vil håndtere miljøproblematikk etter endt soning, med en altruistisk sans. På en annen side er fengselet bevisste over sin egen posisjon som bidragsyter i forbindelse med forurensning og utslipp, som blant annet har resultert i det pågående arbeidet med samfunnsansvar. På denne måten argumenteres det også for at fengselet utviser etisk ansvar ovenfor sin omgivelse i samfunnet, og dermed bidrar til fellesskapet, på lik linje som andre sosiale grupper og enkeltpersoner.

Den etiske fremtoning til arbeidet med samfunnsansvar bærer preg av både instrumentelle/strategiske tilnærminger og institusjonelle/politiske tilnærminger. Fordi det gjennom denne tilnærmingen legges vekt på at virksomheter bør utvise samfunnsansvar, hvor dette resulterer i en strategi i lys av et konkurranseperspektiv. Og på en annen side vektlegger denne tilnærmingen at virksomheter bidrar til fellesskapet på lik linje som andre sosiale grupper. Denne tilnærmingen vil i dette tilfellet heller knyttes til fengselets grunnleggende verdier om etisk behandling av innsatte, men også knyttes til en form for “utvidet” ansvar utover det som allerede forventes av fengselet. Derfor kan det argumenteres for at denne tilnærmingen kan tilby en forståelse av fengselets grunnleggende holdninger og verdier som derfor ligger til grunn i deres arbeid med samfunnsansvar.

6.1.2 Institusjonelle/politiske tilnærminger til samfunnsansvar

Stavanger fengsels arbeid med samfunnsansvar bærer videre preg av institusjonell/politisk fremtoning. Gjennom dette arbeidet vektlegges en form politisk rolle der blant annet “utvidet ansvar” og “naboskap” i Stavanger fengsels arbeid med miljøet. Det utvidede ansvaret om handlinger som fremmer et sosialt gode, utover virksomhetens egeninteresse og utover det loven krever. Virksomhetene fungerer dermed også innenfor rammen av kultur, lokalsamfunn

og et politisk system, ikke bare i et marked. Gjennom denne tilnærmingen utvises former for samfunnsansvar, eksempelvis miljøsertifisering, for å oppnå legitimitet. Organisasjonen erfarer ikke nødvendigvis et problem, men miljøfyrtårnsertifisering blir likevel opplevd som en nødvendig del av hva en organisasjon med rimelighet bør befatte seg med gitt ulike forståelser og/eller forventninger og krav fra grupper i og/eller utenfor organisasjonen. Disse tilnærmingene tilbyr dermed en rolle, Stavanger fengsel kan tre inn i, ved utførelsen av samfunnsansvaret. Videre gjennom en nyinstitusjonelt tilnærming ser det ut til at det skapes en sosial verden gjennom samhandling med andre og på bakgrunn av hva som gir mening for enhver. Samfunnet og organisasjoner er ikke forhåndsbestemte strukturer, men heller et resultat av en felles sosial medvirkning som bevisst eller ubevisst utøves gjennom daglig interaksjon. I denne sammenhengen kan det tolkes slik at ideen om miljøsertifisering blant annet oppstår på bakgrunn av samhandling med andre om hva som gir mening innen det tidsperspektivet man lever i, på det gitte tidspunkt.

Dette kan derfor knyttes til ledelsen i Stavanger fengsel, som bærer preg av egne subjektive interesser og forståelser av at det er hensiktsmessig å miljøfyrtårn-sertifisere fengselet. Det kan på dette grunnlaget tolkes at ens subjektive mening og forståelse har en betydning, i beslutningsprosesser. Videre kan det diskuteres hvorvidt Stavanger fengsel er opptatte av legitimering av sin virksomhet, noe som ikke fremstår som et viktig element i arbeidet med samfunnsansvar. Fengselet er derfor ikke avhengige av legitimitet, fordi fengselet vil bestå så lenge staten og samfunnet finner det nødvendig. Det kan på dette grunnlaget derfor tolkes at legitimitet kan være en positiv konsekvens, som de ikke er avhengige av, som følge av deres arbeid med samfunnsansvar. På en annen side fremstår deres oppbygging av omdømme, som et noe viktigere element i arbeidet, fordi fengselet ønsker positiv oppmerksomhet og samtidig fremstå som rollemodeller. Fengselet er heller ikke avhengig av omdømme for å bestå, et positivt omdømme kan derfor også betraktes som en ønsket konsekvens i arbeidet med samfunnsansvar. Samtidig kan det argumenteres for at hvis fengselet skal påta seg denne spesifikke rollen i samfunnet, er derfor disse konsekvensene som beskrevet, essensielle slik at omverden oppfatter fengselets rolle på den måten fengselet ønsker.

De politiske tilnærmingene tar utgangspunkt i forbindelsen mellom næringslivet og samfunnet, og fokuserer dermed på den makten og posisjonene næringslivet har og det ansvaret dette medfører. Virksomheter med slike tilnærminger til samfunnsansvar, som grunnlag, aksepterer visse plikter og rettigheter i samfunnet, eller at de deltar i samarbeid

innen sosiale temaer på den politiske arenaen. Gjennom Stavanger fengsels visjon om åpenhetskultur, kunnskapsbaserte og fremtidsrettede virksomhet, kan det tolkes at fengselet fokuserer på sin innflytelse og posisjon i samfunnet og ansvaret som medfører. Det kan også argumenteres for at fengselet i dag, ikke har mye innflytelse utenfor kriminalomsorgen, men at dette er en rolle fengselet ønsker påta seg, gjennom en institusjonell/politisk fremtoning i arbeidet med samfunnsansvar. Ved å erstatte en lukket kultur med en åpenhetskult, starte en miljøfyrtårn-sertifiseringsprosess og delta i miljødebatten, er derfor fengselets svar på å bruke den innflytelse de har og videre endre deres rolle i samfunnet. Sentralt innen denne tilnærmingen står corporate constitutionalism og corporate citizenship, hvorav corporate citizenship er en retning som kanskje kan bidra til å forklare dette fenomenet ytterligere. Det nevnes videre at corporate citizenship defineres utfra virksomheter som møter økonomiske, juridiske, etiske og skjønsmessige ansvar pålagt av interessenter. Noe som det kan argumenteres for her, fordi fengselet på mange måter preges av slike forpliktelser, bakgrunn av at fengselet er en beredskapsorganisasjon.

Corporate constitutionalism fokuserer videre på at virksomheter har en maktposisjon, med like mye innflytelse på samfunnet som staten har. Siden kriminalomsorgen, herunder Stavanger fengsel, er underlagt staten og dermed statlig drevet, lar det seg ikke sammenligne like godt som denne retningen innenfor tilnærmingen foreslår. Derfor fokuseres det i større grad på corporate citizenship, som betraktes virksomheter som en borger på lik linje med enkeltindivider i samfunnet. Corporate citizenship tilbyr dermed en forestilling om virksomheter som “den gode nabo” som har gjensidig fordelaktige forhold mellom virksomheter og deres interessenter. Videre vektlegger også denne tilnærmingen beskrivelser på virksomhetenes rolle i viktige debatter i samfunnets, samt beskrive virksomhetens innflytelse i den offentlige arena. Å benytte denne tilnærmingen til å beskrive Stavanger fengsels rolle og innflytelse, er kjernen i denne tilnærmingen, i denne sammenhengen. Det er derfor mye som tyder på at ideen om miljøarbeid har rot i denne tilnærmingen, da Stavanger fengsel har uttrykt at de ønsker å være fremtidsrettet særlig med tanke på miljøutfordringer, på lik linje som andre i næringslivet og andre borgere i samfunnet.

Fengselet har uttrykket et ønske om å ta hensyn og gi sitt bidrag i miljødebatten og dermed være en god nabo for andre virksomheter i nærområdet, men også andre borgere i samfunnet. Fengselet er et byfengsel, som er omringet av både industrivirksomheter og boligfelt, fengselet anerkjenner at også de kan forurense og har mange å ta hensyn i forbindelse med

dette, som kan tolkes å være blant deres forutsetninger til å miljøfyrtårn-sertifisere seg. På en annen side er det vanskelig å identifisere forskjellen på innholdet i bærekraftig tilnærming, CSR og corporate citizenship. Noe som kan tyde på at virksomheter forsøker å bruke corporate citizenship merkelapp for å fornye allerede eksisterende ideer om virksomheter. Dette utgjør derfor noen svakheter med denne tilnærmingen, som gjør det vanskelig å identifisere, om dette fenomenet kan knyttes til corporate citizenship konkret. Denne tilnærmingen tilbyr, til tross svakhetene med dens definisjon, en grundig refleksjon av hvordan virksomheter arbeider med samfunnsansvar og påtar seg roller i samfunnet. I dette tilfellet gir denne tilnærmingen en forklaring på at Stavanger fengsel anser seg selv som en del av samfunnet, i en rolle som samfunnsborger med utvidet ansvar. Videre kan det argumenteres at fengselet gjennom en slik sertifisering får overordnet kontroll på stoffer som eventuelt kan forårsake brann og lignende. Dette ser ut til å være en strategisk konsekvens, som følge av deres prosess med å definere deres rolle i samfunnet gjennom miljøfyrtårn-sertifiseringen. Noen av kriteriene for å bli en godkjent miljøfyrtårn-virksomhet innebærer at alt dokumenteres, som videre viser seg å være fordel for å skape tillit til “naboene” rundt, fordi dette viser omgivelsene at fengselet har kontroll på sitt.

Videre argumenteres det også for at fengselet allerede har tillit blant “naboene”, fordi et fengsel er generelt en organisasjon med mye rutiner og reguleringer som utgangspunkt. Derfor kan det tolkes som at fengselet har en grunnleggende tanke om seg selv som en god nabo, som har tillit fra andre virksomheter og borgere rundt. Dette er noe som fengselet kan bygge på videre, når det i større grad blir kjent at de holder på med miljøarbeid. Når omverdenen blir kjent med dette arbeidet, vil dette muligens bidra til å forsterke fengselets posisjon av deres rolle i samfunnet, som følge av sertifiseringen. I hovedsak er det tenkelig at denne sertifiseringen, i lys av institusjonelle/politiske tilnærminger, vil styrke fengselet i å bli en mer synlig samfunnsaktør, ved å tiltrekke seg en annen type oppmerksomhet enn de vanligvis er vant med. For å dra mest mulig nytte av arbeidet med samfunnsansvaret, er det derfor viktig at fengselet selv benytter seg av sertifiseringen på best mulig måte, slik at sertifiseringen ikke bare blir en formalitet. Det blir derfor opp til fengselet selv, hvordan de velger å markedsføre sertifiseringen blant innsatte, ansatte og omverdenen. Samt skape den oppmerksomhet og den rollen de ønsker, for at sertifiseringen skal ha den effekten fengselet ønsker.

Den institusjonelle/politiske fremtoningen som forklaring på hvorfor fengselet har som mål å miljøfyrtårn-sertifisere seg, foreslår at arbeidet med samfunnsansvaret resulterer i en rolle som en mer synlig samfunnsaktør i samfunnsdebattene. Fengselet vil overleve så lenge staten og samfunnet finner dette nødvendig, men fengselet er ute etter en rolle som ikke staten automatisk tilbyr sine virksomheter. Samtidig er det tydelig at ledelsen preges av deres subjektive interesser og forståelse av miljøarbeid, som derfor gjenspeiles i valget om å sertifisere seg. Videre må fengselet for å oppnå denne rollen benytte seg av de følgende positive konsekvensene, legitimering og omdømmebygging, selv om fengselet ikke er avhengige av dette for å overleve. Dette bidrar til å gi fengselet den oppmerksomheten og synligheten de trenger for å definere den rollen i samfunnet, fengselet søker. Derfor kan fengselet, i lys av institusjonelle/politiske tilnærminger, tolkes som en virksomhet som er i en prosess med å definere sin rolle i samfunnet. Den rollen som er ønskelig, er en mer spesifisert rolle som en miljøfokusert virksomhet, som derfor er en følge av miljøfyrtårn-sertifiseringen. Som følge av dette oppstår videre konsekvenser som innebærer strategisk problemløsning, noe som vil bli diskutert ytterligere i det følgende.

6.1.3 Instrumentelle/strategiske tilnærminger til samfunnsansvar.

Videre kan denne tilnærmingen forstås som den nevnte strategiske konsekvensen fengselet opplever som følge av, å definere sin rolle gjennom miljøfyrtårn-sertifisering. Den instrumentelle/strategiske tilnærmingen blir forstått som en “win-win”- situasjon i fengselet, i den forstand at denne fremtoningen til samfunnsansvar mulig vil resultere i en strategi som vil bedre økonomiske vilkår på sikt, tiltak for å ivareta miljøet, flere arbeids- og aktivitetstilbud for innsatte, og sikre et godt omdømme. Organisasjoner utviser former for samfunnsansvar, som eksempelvis miljøsertifisering, for å videre håndtere et definert problem. Slike problemer innen samfunnsansvar kan ofte være knyttet til svakt omdømme, høye kostnader, lav fortjeneste og lignende. Å utvise samfunnsansvar kan dermed være et rasjonelt svar på organisasjonens erfarte problem, der samfunnsansvaret blir forstått som et virkemiddel for å bedre organisasjonens omdømme, redusere kostnader, øke fortjenesten osv.

Organisasjoner bør derfor utvise samfunnsansvar fordi det er i organisasjonens egen interesse. Stavanger fengsel erfarer i utgangspunktet slike problemer i liten grad, men sett i lys av en instrumentell/strategisk tilnærming, kan deres økonomiske ressurser oppleves som et problem de ønsker å løse. Videre kan også mangelen på sysselsettingsplasser i rehabiliteringsarbeidet

fremstå som et problem, som fengselet ønsker å løse, som følge av deres arbeid med samfunnsansvar. Videre stilles det heller ikke noen åpenbare krav, reguleringer eller forventninger fra interessenter til fengselet, som ofte er tilfellet i en slik forklaring på nåværende tidspunkt. Dette besvarer fengselet ved å aktivisere innsatte gjennom et miljøperspektiv, hvorav innsatte må bidra med kildesortering og annet miljørelatert arbeid. Dette vil derfor mulig resultere i at fengselet reduserer kostnader på feilsortert søppel og lignende, som koster langt mer å kvitte seg med, enn sortert søppel. Et annet viktig element, i lys av instrumentelle/strategiske tilnærminger, er at virksomhetene må ha en evne til å holde seg oppdatert på viktige “retningslinjer” i samfunnet. Noe som Stavanger fengsel forsøker å bevise, ved å ta del i arbeidet med samfunnsansvaret, på denne måten forsøker fengselet å vise at de holder seg oppdaterte på miljøproblematikken og den generelle samfunnsdebatten. Den instrumentelle/strategiske tilnærmingen tar også høyde for at, virksomheten kan oppleve negativ oppmerksomhet og må derfor være forberedt på å håndtere slike situasjoner. Derfor må virksomheter kunne identifisere, evaluere og respondere på de sosiale og politiske temaene.

Å takle negativ oppmerksomhet som nevnt her, er noe en virksomhet som Stavanger fengsel stadig må ta stilling til, fordi det hender uforutsette ting som rømninger, selvmordsforsøk o.l. fra tid til annen. Derfor kan miljøarbeidet tolkes å være et middel for å åpne opp fengselet for positiv oppmerksomhet også, ved å rette fokus på at fengselet tar ansvar for miljørelaterte utfordringer, og ikke bare negativ oppmerksomhet. På grunnlag av dette, anses denne tilnærmingen å være en strategisk måte å løse virksomhetens definerte problem, hvor den praktiske utførelsen av problemløsningen gjenspeiles i Stavanger fengsels rapporteringssystem, som gir dem oversikt over hvilke stoffer som er i ulike midler, som dermed gir dem innsikt i hva som forårsaker eksempelvis allergiske reaksjoner hos innsatte, og eventuelle utslipp og forurensninger. Derfor tolkes den fremtoningen til instrumentell/strategisk tilnærming som en konsekvens av selve miljøfyrtårn-sertifiseringen, der et av hovedmålene er å tre inn i en spesifikk institusjonell/politisk rolle gjennom deres arbeid med samfunnsansvar. Det andre hovedmålet er å inkludere innsatte i dette arbeidet, som har som hensikt å skape miljøbevissthet hos innsatte, samtidig som det blir lagt til rette for flere aktivitets- og arbeidstilbud.

Fengselets arbeid med samfunnsansvar, som tidligere nevnt, vil videre kunne resultere i bedre omdømme, og for fengselet vil dette angivelig være nyttig for fremtidige samarbeidspartnere i

næringslivet. Ifølge den instrumentelle/strategiske tilnærming er organisasjoner avhengige av å vise at virksomheten er i stand til å leve opp til de sterke normene som er i dagens samfunn. Teorien sier også noe om at det er tydelige sammenhenger mellom organisasjonens måte å forvalte sitt samfunnsansvar og deres samlede omdømme. Dette betyr at manglende etterlevelse av normer om samfunnsansvarlighet kan koste både tap av omdømme, kunder og markedsandeler. I dette tilfellet kan det argumenteres for at Stavanger fengselet ikke er i samme posisjon til å nå ut til sine interessenter enda, på samme måten som private virksomheter. Det kan derfor videre argumenteres for at private virksomheter ofte har en annen kontekst for deres organisasjon, samtidig som de har andre typer interessenter enn fengselet har. I dette tilfellet er det tidligere argumentert for at fengselets interessenter, er bestående av fengselets ansatte, innsatte, og eventuelle involverte parter i fengselets samfunnsansvar. Gjennom et interessentperspektiv er det å tenke over om fengselet arbeider med samfunnsansvar, ingen nærliggende tanke i det hverdagslige enda.

På en annen side vil fengselets interessentgruppe, som følge av arbeidet med samfunnsansvar og definisjon av samfunnsrolle, utvides til å inkludere flere typer interessenter. På nåværende tidspunkt tyder det på at Stavanger fengsel er fersk på samfunnsansvarsarenaen, at ingen derfor har rukket å danne seg forventninger til dem enda. På en annen side er det tydelig at vokser til en ny generasjon til, som viser seg å være opptatte av miljødebatten, denne generasjonen er derfor virksomhetenes potensielle interessenter, som virksomhetene bør ta stilling til. Disse interessentene kan derfor også utgjøre en del av fengselets interessentgruppe, hvis fengselet på sikt får markedsført sitt samfunnsansvar, slik at arbeidet deres blir lagt merke til. Videre kan det argumenteres for, at private virksomheter ofte er mer opptatte av sitt omdømme i forbindelse med sine kundegrupper. Gjennom å fremme sitt omdømme og samfunnsansvar skaper virksomhetene en større kundegruppe ved å “rekruttere” nye kunder med interesser og forventninger til ansvarstaking angående miljøet.

Eksempelvis, Stormberg er kjente for å arbeide aktivt med samfunnsansvar, noe som de er aktive med å fremme i gjennom ulike kommunikasjonskanaler. Det de får ut av dette er også en type “win-win”-situasjon, ved å skape tillit til kundene sine ved å vise at de bidrar i miljødebatten. Miljødebatten er noe som har vekket interesse og engasjement hos mange interessenter i dag, og er derfor en sterk norm som organisasjoner bør prøve å leve opp til. Fengselets forhold til sine interessenter angående deres arbeid med samfunnsansvar kan kanskje henge sammen med fengselet ikke har jobbet så lenge med dette enda. Samtidig har

ikke fengselet oppfylt alle kriteriene for sertifisering på nåværende tidspunkt, og det er derfor ikke allmennkjent at Stavanger fengsel arbeider med dette. Det kan videre argumenteres for at kunnskapsoverføring i lys av en instrumentell/strategisk tilnærming, kan gi et bilde av hva fengselet får ut av en slik sertifisering. Fengselet har tidligere besøkt andre fengsler internasjonalt, som også arbeider med tilsvarende samfunnsansvar. Det kan tolkes her, at fengselet som følge av deres arbeid med samfunnsansvar, opplever en nytteverdi av kunnskapsoverføring, på det stadiet av arbeidet med samfunnsansvar fengselet befinner seg i. De ideer som er relevant innen for Norges lover og reguleringer, kan derfor dekontekstualiseres og kontekstualiseres i Stavanger fengsel sin virksomhet. Et eksempel på dette, er en form for sysselsettingsmodell som fengselet har overført fra en engelsk modell, som innebærer å gi innsatte mer ansvar som bas(formann) på sine respektive avdelinger, som bidrar med å ansvarliggjøre. Stavanger fengsel har også opprettet kontakt med andre typer virksomheter, eksempelvis Avinor for å gjennomgå en kunnskapsoverføring. Det som kanskje kan være en utfordring for Stavanger fengsel i en kunnskapsoverføringsprosess, er at de virksomheter de har anledning til å søkes kunnskap hos, er virksomheter som er forholdsvis ulik deres egen virksomhet.

Dermed kan det antydes at en slik kunnskapsoverføring vil være i bruddstykker, i stedet for implementering av en hel organisasjonsidé. Samtidig kan det også tenkes at det aldri har vært formålet å overføre en hel organisasjonsidé til sin egen organisasjon, men heller søke inspirasjon og dermed oversette de ideer som er aktuelle og mulige å implementere i en organisasjon som Stavanger fengsel. Dette kan også tolkes som en strategisk måte å kvalitetssikre sitt arbeid med samfunnsansvar ved å øke miljøbevissthet innen sin egen virksomhet, ved å søke inspirasjon og kunnskaper hos andre virksomheter. Samtidig kan dette også tolkes som en måte å skape et omdømme på, blant andre virksomheter, og samtidig synliggjøre seg selv. Gjennom et bedre omdømme kan det bidra til et tettere samarbeid mellom fengselet og næringslivet, dette kan derfor resultere i bedre løsninger for handel, men også kontakter med potensielle arbeidsgivere, forbindelse med å sysselsette innsatte etter endt soning.

Den instrumentelle/strategiske fremtoningen til arbeidet med samfunnsansvar tilbyr en “win-win”-situasjon, hvor følgene av fengselets hovedmål resulterer i ønskede konsekvenser. Som tidligere beskrevet, er fengselet hovedmål forankret i den samfunnsrollen fengselet ønsker, samt å aktivisere innsatte med miljørelatert arbeid og utdanning. Konsekvensene av fengselets

institusjonelle/politiske rolle er derfor problemløsning i lys av instrumentelle/strategiske tilnærminger. Omdømme, fortjenester, redusering av kostnader, kunnskapsoverføring etc., er alle positive konsekvenser av deres posisjonering i samfunnet, hvor alle de nevnte konsekvensene, igjen bidrar til å forsterke fengselets posisjon.

6.1.4 Tilnærmingenes forhold til hverandre

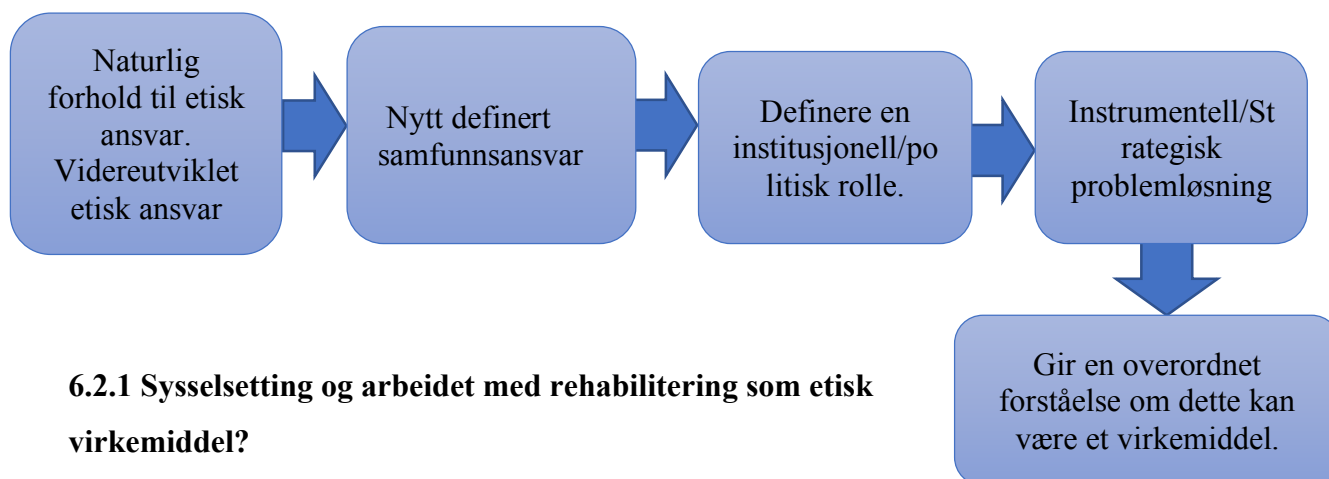
Den etiske tilnærmingen til arbeidet med samfunnsansvar bærer preg av både institusjonell/politisk tilnærming og instrumentell/strategisk tilnærming. Det legges derimot større vekt på å anvende denne tilnærmingen, som en beskrivelse på fengselets grunnleggende holdninger og verdier, som resulterer i en “utvidet” form for etisk ansvar. Som derfor innebærer er med på å skape en altruistisk evne, samtidig en altruistisk miljøbevissthet hos innsatte. Institusjonell/politisk tilnærming forklarer fengselets ønskede samfunnsrolle, dette resulterer i ulike konsekvenser som viser seg fordelaktige. Konsekvensene innebærer økt omdømme, som videre resulterer i, økt interessentgruppe og videre kunnskapsoverføring. Samtidig resulterer dette også, i at fengselet opplever en konsekvens tilnærmet en instrumentell/strategisk form for problemløsning. Den instrumentelle/strategiske tilnærmingen får derfor en strategisk karakter i fengselets håndtering av ulike problemer, gjennom deres arbeid med samfunnsansvar. Derfor kan sammenlagt tolkes slik at fengselet har et naturlig forhold til etisk ansvar, vil videre ha en spesifikk rolle i samfunnet, opplever derfor et innslag av strategisk problemløsning og “utvidet” etisk ansvar.

6.2 Kan samfunnsansvar være et virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering av innsatte?

Teoriene som diskuteres er om straffens formål og virke, og om straffegjennomføringsloven i lys av tilnærmingene til samfunnsansvar, kan forklare om dette kan være et virkemiddel i utførelsen av deres samfunnsoppdrag. Diskusjonen i denne problemstillingen vil derfor bygge på resonneringer fra diskusjonen av den første problemstillingen. Dette er fordi denne problemstillingen tolkes å være et av elementene fengselet ser for seg å få ut av sertifiseringen. Disse teoriene tilbyr derfor grunnleggende tanker rundt straffen og dens formål, som dermed forklarer hvordan straffen må gjennomføres, i forbindelse med de ideer om straffens formål som praktiseres i Norden. Stavanger fengsels samfunnsoppdrag har som formål å sikre samfunnet og dermed hindre gjentakelse av nye kriminelle handlinger, derfor forsøker disse teoriene å forklare hvordan sysselsettingen og rehabiliteringen foregår i

fengselet. Dette vil videre tilby dette forskningsprosjektet et grunnlag for å senere diskutere om dette virkemiddelet har noen sammenheng med Stavanger fengsels mål om å bli miljøfyrtårn-sertifisert. Det er mye som tyder på at dette kan være et virkemiddel fengselet kan benytte seg av, for å øke sysselsettingen i fengselet, dette skal diskuteres nærmere i lys av de ulike tilnærmingene til samfunnsansvar. Nedenfor illustreres forklaringsforløpet på denne problemstillingen, som viser hvordan diskusjonen bygges opp.

Figur 6 Forklaringsforløp av tilnærmingene, andre problemstilling.

6.2.1 Sysselsetting og arbeidet med rehabilitering som etisk virkemiddel?

Som tidligere diskutert i den forrige problemstillingen, er dette en foreløpig lite utviklet form for samfunnsansvar, men det er en form for altruisme som innebærer å gjøre det rette i gitte situasjoner. Denne tilnærmingen vil gjennom denne problemstillingen bli belyst som et virkemiddel for arbeidet med sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet. Det vil derfor være hensiktsmessig å diskutere fengselets etiske ansvar både ovenfor sin egen miljøpåvirkning, men også sett i lys av de etiske problemstillingene innenfor fengselet. Som tidligere nevnt anerkjenner Stavanger fengsel, at de også er bidragsytere på miljøet. På bakgrunn av blant annet dette, har fengselet sluttet seg til å påta seg miljøansvar, for det er etisk riktig ovenfor nærmiljøet. Fengselet vil derfor bruke tilgjengelige ressurser til å gjøre noe for det samfunnet de operer i, og det kan tolkes at fengselet vil fremstå som en organisasjon som betrakter seg selv om en del av samfunnet, på lik linje som sosiale grupper og enkelt personer, og vil derfor bidra til fellesskapet. Miljøfyrtårn-sertifiseringen kan fengselet derfor være et virkemiddel til å oppnå dette, så lenge sertifiseringen blir integrert i hele fengselet og ikke bare forblir et papir. En etisk fremtoning foreslår en forståelse av virksomheters samhandling med interessenter, hvor en gruppes interesser behandles på en demokratisk måte. Innsatte ved Stavanger fengsel, betraktes her som fengslets interessenter. Fengselet arbeider med en vanskeligstilt gruppe i samfunnet, som består av tunge kriminelle og innsatte med psykiske

lidelser, samtidig som det både er kvinner og menn i samme fengsel. Fengselet har flere ulike interesser å ta hensyn til, deriblant innsattes arbeidskapasitet. Dette hensynet besvarer fengselet ved å tilby lavterskel arbeid, noe som det kommende miljøarbeidet også vil bære preg av. Miljøarbeid og utdanning vil derfor være tilpasset innsatte, da det faglige innholdet vil bestå av praksis i større grad enn teori. Når det gjelder rehabiliteringen kan de nevnes at den gjennomføres med tanke på fengselets verdier, som er respekt, empati, individuell behandling, forutsigbarhet og ansvarliggjøring. Som diskutert i den forrige problemstillingen, er det også her nyttig å påpeke at det kan tyde på at fengselet har et naturlig forhold til etisk ansvar, ettersom de arbeider med en vanskeligstilt gruppe i samfunnet. Deres naturlige forhold til etisk ansvar kan anses å være et viktig fundament i deres rehabiliteringsarbeid, som skal bistå innsatte med holdningsendring og videre gjenopprette deres selvrespekt.

Det er også her nyttig å argumentere for at fengselet derfor viser en form for “utvidet” etisk ansvar, uten om det som allerede forventes av et fengsel. Dette besvarer fengselet ved å foreslå kompetanse- og praksisbevis i miljørelatert arbeid og utdanning, som blant annet på dette grunnlaget kan bistå sine innsatte med å utvikle en altruistisk evne til å gjøre det riktige. Ikke bare en altruistisk evne til å gjøre det riktige, i form av å tilbakelegge et kriminelt liv, men i form av å utvikle en miljøbevisst holdning. Som vil ha betydning for hvordan innsatte vil håndtere miljøproblematikk etter endt soning, med en altruistisk sans. På denne måten kan dette være et virkemiddel for at innsatte skal være bedre i stand til å nyttiggjøre seg av de sysselsettings- og arbeidstilbud som fengselet tilbyr. I dette tilfellet kan det tolkes at Stavanger fengsel påtar seg et etisk ansvar, at fengselet derfor ønsker å gjøre det rette i ulike situasjoner relatert til deres samfunnsoppdrag og miljøet.

Det kan derfor tenkes at en slik tanke også ligger til grunn for å utarbeide ytterligere sysselsettings- og arbeidstilbud relatert til miljøarbeid. Hensikten med dette vil være å tilby innsatte å bygge opp deres arbeidserfaring, holdninger og verdier, slik at innsatte kan returnere til samfunnet å være en nyttig samfunnsborger. I den forstand kan det argumenteres for at fengselet benytter den etiske fremtoning til samfunnsansvar, som et virkemiddel for å bevisstgjøre innsatte om miljøet. En etisk fremtoning til arbeidet med sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet, er derfor en tilnærming som fengselet har et åpenbart forhold til, men fengselet forsøker samtidig å integrere en form for “utvidet” etisk fremtoning til samfunnsansvaret. Ved at fengselet besvarer miljødebatten med at de også er bidragsytere, og videre setter i gang en prosess for å redusere sin egen miljøpåvirkning. Videre besvarer

fengselet denne debatten ved å foreslå et utdanningsløp for innsatte, slik at innsatte i fremtiden også kan bidra med å redusere miljøpåvirkningene. Det kan derfor argumenteres for at fengselet gjennom en slik tilnærming, forsøker å begrense sin egen påvirkning på miljøet, samtidig som fengselet forsøker å ivareta deres interessenters interesser.

En etisk fremtoning til arbeidet med sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet gir et bilde av Stavanger fengsels naturlige forhold til etisk ansvar og videre de “utvidede” etiske forpliktelsene fengselet påtar seg. Det er åpenbart at fengselet har et forhold til etisk ansvar, da fengselet har et naturlig grunnlag gjennom etiske forpliktelser til en vanskeligstilt samfunnsgruppe. På den måten er det grunnleggende at fengselet tar hensyn til de behov deres interessenter, herunder innsatte, må ha. Denne tilnærmingen gir derfor en innsikt i fengselets bidrag, gjennom miljøfyrtårn sertifiseringen, for å redusere deres miljøpåvirkning. Samtidig besvarer fengselet miljøproblematikken, ved å legge frem planer om miljørelatert arbeid og utdanning for innsatte, slik at fengselet kan rehabilitere deres innsatte gjennom å blant annet å bistå sine innsatte med å utvikle en altruistisk evne til å gjøre det riktige, i form av å utvikle en miljøbevisst holdning. Som vil ha betydning for hvordan innsatte vil håndtere miljøproblematikk etter endt soning. Dette kan derfor tolkes som et virkemiddel i for å sysselsette, bygge opp arbeidserfaring og endre innsattes holdninger. Denne tilnærmingen består derfor til en viss grad, i fengselets fremtoning til sysselsetting og rehabiliteringsarbeid uavhengig av fengselets rolle og strategi for problemløsning.

6.2.2 Institusjonelt/politisk tilnærming som samfunnsrolle, i arbeidet med sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet?

Som diskutert i den forrige problemstillingen, er det mye som tyder på at fengselet ønsker å påta seg en bestemt rolle som miljøvennlig samfunnsaktør, i lys av “utvidet” etisk ansvar og institusjonelle/politiske tilnærminger. Videre kan det tolkes som at en form politisk rolle der blant annet “utvidet ansvar” og “naboskap” vektlegges i Stavanger fengsels arbeid med miljøet. Det utvidede ansvaret innebærer handlinger som fremmer et sosialt gode, utover virksomhetens egeninteresse og utover det loven krever. Virksomhetene fungerer dermed også innenfor rammen av kultur, lokalsamfunn og et politisk system, ikke bare i et marked. Organisasjonen erfarer ikke nødvendigvis et problem, men miljøfyrtårnsertifisering blir likevel opplevd som en nødvendig del av hva en organisasjon med rimelighet, bør befatte seg gitt ulike forståelser og/eller forventinger fra grupper i og/eller utenfor organisasjonen. Disse

tilnærmingene tilbyr dermed en rolle, Stavanger fengsel kan tre inn i, ved utførelsen av samfunnsansvaret. I lys av en slik tilnærming er det også viktig å belyse forståelsen om at virkeligheter formes gjennom interaksjon mellom mennesker og er derfor knyttet til subjektive erfaringer og realiteter. I den forstand kan det forstås at fengselets ledelse har en forståelse av en miljørelatert samfunnsrolle er hensiktsmessig for fengselet, på bakgrunn av deres egne subjektive interesser. Det kan argumenteres for at dette blir ansett som hensiktsmessig fordi det gir fengselet en spesifikk posisjon relatert til miljø, som fengselet kan bruke i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering. Det kan derfor argumenteres for at, det er en mulig årsak for at det på nåværende tidspunkt ikke er flere fengsler som arbeider med dette. Samtidig fremstår det slik at Stavanger fengsel forsøker gjennom deres rolle, å fremstå som en rollemodell. På denne måten vil fengselet påvirke andre fengsler til å følge etter, å ta samfunnsansvar.

De institusjonelle omgivelsene vil stadig forme normer for hvordan en tidsriktig og legitim organisasjon bør være. For å bli akseptert utenifra, må derfor virksomheter bevise at de lever opp til grunnleggende og vestlige modernitetsnormer, som blant annet gjelder kontinuerlig utvikling, forbedring, rasjonalitet og ansvarstaking. Noe som Stavanger fengsel forsøker å oppnå, ved å arbeide med deres samfunnsansvar, fordi ledelsen vil at fengselet skal være noe mer enn en lukket, bortgjemt institusjon. Denne tilnærmingen beskriver videre at organisasjoner må kunne oversette og fortolke til omverdenens krav og forventninger, i dette tilfellet kan det tenkes at det ikke foreligger sterke forventninger rettet til en slik virksomhet som Stavanger fengsel. Dette begrunnes ved at fengselet er en beredskapsorganisasjon som er statlig, og vil bestå så lenge staten og samfunnet har behov for det. I den forstand kan det videre argumenteres for at en slik organisasjon ikke er avhengig av legitimitet for å overleve, men heller søker legitimitet for å tilegne seg en bestemt rolle i samfunnet, noe som fengselet i dette tilfelle forsøker å påta seg. Videre må samfunnsansvar vurderes i lys av den makten virksomheten har i samfunnet, og dermed utøver makt på en ansvarlig måte. Miljøfyrtårn-sertifiseringen er derfor fengselets svar på å tilegne seg en miljøbevisst samfunnsaktør-rolle. Den rollen som fengselet tilsynelatende er i ferd med å ta på seg, bærer preg av en institusjonell/politisk fremtoning, herunder corporate citizenship, som betrakter virksomheter som en borger på lik linjer med enkeltindivider i samfunnet.

Fengselet fremstår som en virksomhet som anerkjenner at også en beredskapsorganisasjon forurensrer og bidrar til skader på miljøet, og ser ut til å ønske å ta større ansvar for sin sosiale

og miljømessige påvirkning, som tilnærmingen til corporate citizenship beskriver. Deres rolle i samfunnet kan derfor tolkes som deres fundament, for å utarbeide deres plan om å tilby miljørelatert sysselsetting, noe som resulterer i en ønsket konsekvens som innebærer strategisk problemløsning. Fordi det er gjennom sertifiseringen fengselet har blitt utfordret til å møte Miljøfyrtårn sine kriterier, men videre oppfordret til å utforme sine egne miljørelaterte målsetninger, målet om å sysselsette innsatte gjennom miljøarbeid og utdanning er dermed en følge av deres egne mål. Derfor kan fengselet med et nytt utgangspunkt gjennom Miljøfyrtårn, tre inn i en slik rolle og videre utarbeide miljøvennlig sysselsettings- og arbeidstilbud. Dette avhenger av hvordan fengselet markedsfører deres samfunnsoppdrag og viser hvilken rolle de har tatt på seg ovenfor sine interessenter. Deres planer om å innføre tilbud om miljørelatert arbeid og utdanning kan dermed anses være et virkemiddel på sikt, som vil bidra til å definere fengselets rolle i samfunnet ytterligere, så vel som virkemiddel i deres arbeid med sysselsetting og rehabilitering.

Institusjonelt/politisk tilnærming kan derfor gi et bilde av hvilken rolle fengselet har og hvilken rolle fengselet ønsker på sikt. Fengselet har tidligere hatt en udefinert rolle, som en bortgjemt institusjon med en lukket kultur. Etterhvert som fengselet har endret sin visjon, særlig angående deres kultur og dermed rettet fokus mot åpenhet, kan se ut til å ha gitt fengselet et utgangspunkt til å oppnå deres ønskede rolle som miljøbevisst samfunnsaktør. Ved å tydelig posisjonere seg i samfunnet med et miljøperspektiv, åpner dette i større grad for å arbeide med samfunnsansvar som et virkemiddel, for å utforme miljørelatert sysselsettings- og rehabiliteringstilbud. Fengselet har på bakgrunn av sertifiseringen fått en mer definert rolle i samfunnet, som mulig vil bli mer definert på sikt. En rolle som fengselet mulig vil oppnå gjennom miljøfyrtårn-sertifiseringen, så lenge sertifiseringen brukes for å fremme deres posisjon. Det kan derfor tolkes at fengselet benytter sin rolle i samfunnet, som følge av deres arbeid med samfunnsansvar, som virkemiddel i rehabiliteringsarbeidet.

6.2.3 Sysselsetting og arbeidet med rehabilitering som instrumentelt/strategisk virkemiddel?

Gjennom drøftingen av forrige problemstilling ble de instrumentelle/strategiske tilnærmingene knyttet til en ønsket konsekvens av deres hovedmål, at fengselet derfor har utarbeidet strategier for å ha kontroll på sitt eget avfall og utslipp, som følge av miljøfyrtårn-sertifiseringen. I denne problemstillingen vil dette bli ytterligere drøftet, for å kartlegge om

deres nye samfunnsansvar kan knyttes til å være et strategisk virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet. Organisasjoner utviser ofte former for samfunnsansvar, herunder miljøfyrtårn-sertifiseringer, for å håndtere et definert problem. Slike problemer er ofte knyttet til svakt omdømme, høye kostnader og lav fortjeneste. Sertifisering som miljøfyrtårn blir derfor et rasjonelt svar på erfart problem, der utvisning av samfunnsansvar fremstår som et virkemiddel for å bedre disse problemene. For å kunne bruke samfunnsansvaret i lys av en instrumentell/strategisk fremtoning er det også viktig å kartlegge hvem som er fengselets interessenter. Et viktig moment er derfor at virksomhetens engasjement til å skape samhandling med sine interessenter og det kan derfor utgjøre et strategisk grep for virksomheten å kartlegge de interessene som kan påvirke den. Samtidig er det viktig å få frem at fengselet er pliktet til å overholde aktivitetsplikten, at de innsatte må aktiviseres på en eller annen måte som er tilnærmet en arbeidsdag. Dette er dermed noe alle fengsler i landet er pliktet til å overholde og er dermed ikke særegent fenomen, det er dermed måten fengselet strategisk velger å løse dette som er av særegen karakter.

I dette tilfellet er det mer nærliggende å se nærmere på sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet som et problem, i den forstand at fengselet ønsker å oppnå høyere andel sysselsatte, enn de har på nåværende tidspunkt. Fengselets erfarte problem dreier seg derfor i mindre grad om at innsatte ikke ønsker å sysselsettes, men heller om mangel på sysselsettingsplasser. Dette skyldes at Stavanger fengsel på en side ikke har de største ressursene til å utvikle fullverdige faglige- eller arbeidstilbud, som er variert nok for hver enkelt innsatt. På en annen side kan det skyldes av at fengselet er et blandet fengsel, med kvinner, menn og varetektsinnsatte. Innsatte i varetektsavdelingen sitter ofte ikke over lengre tid i samme fengsel, dette kan til en viss grad påvirke deres problem. Det kan også skyldes av at fengselet har innsatte med psykiske lidelser, og kan derfor være en utfordring å sysselsette innsatte med sterke psykiske lidelser. Dette kan derfor i dette tilfellet anses som fengselets erfarte problemer, som de søker å løse gjennom en strategisk fremtoning. Dette problemet kan derfor tolkes å løses i lys av en instrumentell/strategisk fremtoning, ved å strategisk benytte seg av miljøfyrtårn-sertifisering for å fremtidig skape høyere sysselsettingsandel. Straffegjennomføringen er som tidligere nevnt Stavanger fengsels fundament til å gjennomføre deres samfunnsoppdrag, derfor er sysselsetting av innsatte viktige elementer for en vellykket rehabilitering.

Deres strategi innebærer derfor at fengselet gjennomfører deres samfunnsoppdrag på en miljøvennlig måte, i den forstand å hindre gjentakelse av kriminelle handlinger på en

samfunnsansvarlig måte. Imidlertid har fengselet forsøk å løse dette problemet med å etablere et prosjekt, kalt delt arbeidsdag. Delt arbeidsdag innebærer at innsatte har opplæring og arbeid halve dagen og andre fritidsaktiviteter den resterende halve dagen. “Ganggutt/gangjente” på avdelingene innebærer at innsatte har en rolle med ansvar på sine avdelinger, hvor innsatte har ansvar for eksempelvis kildesortering og lignende arbeid. Det som gjør at samfunnsansvaret her kan knyttes til en strategisk fremtoning, er at fengselet utarbeider en plan for oppnåelse av ønsket andel sysselsatte, som videre skal løses ved å utarbeide nye former for som sysselsettings- og arbeidstilbud innen fengselet. Ved å utvide deres aktivitets- og arbeidstilbud kan dette kanskje bidra til økning i antall sysselsatte i fengselet. Deres generelle arbeid med sysselsetting kan i seg selv anses å være et virkemiddel for å gi de innsatte en form for normalitetsfølelse og holdningsendringer, og ikke faller ut av samfunnet i tiden som sones. De nye sysselsettings- og arbeidstilbudene kan bidra med er bistå de innsatte med relevant kompetanse relatert til et arbeidsmarked i endring, hvor viktigheten med en miljøforståelse stadig øker. Miljøfyrtårn-sertifiseringen vil derfor være en strategi for å løse dette problemet, ettersom målet er å opprette flere sysselsettings- og arbeidstilbud som følge av dette. Når fengselet har fått utarbeidet et utdanningsløp og arbeidstilbud for miljøarbeid, vil dette være et virkemiddel som ideelt sett vil resultere i flere varierte tilbud, som vil resultere i at andelen sysselsatte vil øke. Derfor kan dette anses som en strategi som tilbyr de innsatte grunnleggende ferdigheter om alt fra avfallshåndtering til miljøvennlige pulverlakkering i verksted. På denne måten får innsatte relevant kompetanse som bidrar til at de innsatte er i stand til å møte samfunnets og arbeidslivets forventninger når de returnerer til basesamfunnet og videre skal ut i arbeidslivet. På en annen side kan dette også anses som en strategisk håndtering av isolasjonsproblematikk, ved å redusere isolasjonstilfeller, ved å fokusere på rehabilitering i form av å tilby sysselsetting som ligner arbeidssituasjonen på utsiden.

Ved å lytte til sine interessentens ønsker kan virksomheten dermed få bedre innsikt i hvordan arbeidet deres med samfunnsansvar kan oppnå best mulig resultat. Det vil derfor være hensiktsmessig å inkludere innsatte og ansatte i dette arbeidet, som er fengselets viktigste interessenter. Det kommer frem at integreringen av denne sertifiseringen ennå er på et tidlig stadium, derfor har ikke arbeidet med samfunnsansvar blitt markedsført blant de ansatte og innsatte. Det kan derfor tolkes at ved å inkludere disse interessentene kan dette bidra til å interessentene også kan være med å påvirke resultatet av dette arbeidet. På den måten kan eksempelvis innsatte være med på planleggingen av det nye utdannings- og arbeidstilbudet

slik at det tilfredsstillende de innsattes behov. Siden integreringen av sertifisering er i en tidlig fase, kan det foreslås at det er hensiktsmessig å utarbeide et utdannings- og arbeidstilbud som er lavterskel for innsatte. Dette betyr at tilbudene ikke er teoretisk tunge, men baseres seg i større grad på praksis. Fordi de innsatte i fengselet ofte er bestående av tungt kriminelle og innsatte med psykiske lidelser, og har derfor behov for sysselsettingstilbud som de kan mestre. Ved å se på de innsatte behov kan det dermed kartlegges hvordan fengselet bør arbeidet med deres samfunnsansvar som et virkemiddel i arbeidet deres. Samtidig vil det også være nyttig å inkludere de innsatte i arbeidet gjennom informasjon og kunnskapsbygging på feltet. På nåværende tidspunkt kommer det frem at innsatte enda ikke forstår omfanget og meningsinnholdet i arbeidet med samfunnsansvaret. Dette tyder på at fengselet ennå er i en tidlig fase i arbeidet, og at kunnskapene ennå ikke er innarbeidet hos de innsatte.

En instrumentell/strategisk fremtoning til arbeidet med sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet kan gi et bilde av hvordan Stavanger fengsel søker å løse deres erfarte problem, som er mangel på sysselsettingsplasser på nåværende tidspunkt. Fengselet løser dette problemet til dels gjennom deres prosjekt “delt arbeidsdag” og “gangutt/gangjente”-ordningen, men dette løser foreløpig ikke mangelen på sysselsettingsplasser. Dette løser forøvrig problematikken om hvordan de skal sysselsette alle innsatte i løpet av en dag, men ikke foreløpig er det ikke kapasitet til at alle innsatte kan sysselsettes på en måte som er tilnærmet en normal arbeidsdag på samme tid. Det er denne problematikken, denne strategien ser ut til å skal kunne løse ved å utarbeide miljørelatert arbeidstilbud og utdanningsløp. Samtidig vil det være hensiktsmessig å inkludere deres interesser, som her er innsatte og ansatte for å kvalitetssikre deres arbeid med samfunnsansvar. Denne tilnærmingen fremstår dermed som en ønsket konsekvens, av fengselets ønskede institusjonelle/politiske rolle i samfunnet.

6.2.4 Tilnærmingenes forhold til hverandre

Disse tilnærmingene tilbyr dermed en forklaring på at en etisk tilnærming til samfunnsansvar er knyttet til fengselet naturlige forhold etiske forpliktelser med tanke på hensyn til vanskeligstilte grupper i samfunnet, men knyttes videre til former for “utvidet” ansvar som viser at fengselet tar etisk ansvar utover det som forventes av dem. I den forstand at fengselet inkluderer sine interesser i arbeidet med å dempe deres miljøpåvirkninger, ved å danne et grunnlag for miljøbevissthet hos innsatte. Som igjen bidrar til at de innsatte etter endt soning, kan fremstå som miljøkompetente og nyttige samfunnsborgere. Videre vektlegges fengselets

ønskede institusjonelle/politiske rolle i samfunnet. Fengselet er i en prosess med å definere sin ønskede rolle som en miljøvennlig samfunnsaktør, som følge av miljøfyrtårn-sertifiseringen. I den forstand kan deres rolle gjennom samfunnsansvaret anses som et virkemiddel i deres arbeid med sysselsetting og rehabiliteringsarbeid. Fordi deres rolle som miljøbevisste aktører i samfunnet er grunnleggende i arbeidet med miljøfyrtårn-sertifiseringen, og videre for å kunne utarbeide miljørelaterte arbeids- og utdanningstilbud og videre danne bevissthet hos innsatte. Som følge av deres prosess ved å definere sin rolle har fengselet søt på en ønsket konsekvens, som er en strategisk metode for å løse erfarte problemer på. Miljøfyrtårn-sertifiseringen har som krav at fengselet skal dokumentere alt innkjøp, produkter, avfall etc., som derfor medfører at fengselet må ha kontroll på alt dette, som resulterer i at fengselet videre kan ha kontroll på sikkerhetsrelaterte, helse-relaterte og miljørelaterte spørsmål. Som gir fengselet kontroll på eventuelle brannfarlige stoffer, giftstoffer, forurensning, produkter som forårsake allergiske reaksjoner og lignende.

7.0. Avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å finne svar på 1) hvorfor Stavanger fengsel har et mål om å bli miljøfyrtårn-sertifisert, og videre om 2) miljøfyrtårn-sertifiseringen kan være et virkemiddel i arbeidet med sysselsettingen og rehabiliteringen av innsatte. Oppgaven bygger på undersøkelser av ledelsen ved Stavanger fengsel og deres tanker om hva de ser for seg å få ut av en slik sertifisering. Oppgaven er sett i lys av etisk ansvar, instrumentell/strategisk tilnærming og institusjonell/politisk tilnærming. I forsøk på å beskrive fengselets naturlige forhold til etisk ansvar og utvisning av “utvidet” etisk ansvar, samt beskrive deres ønskede rolle som følge av arbeidet med samfunnsansvar. Samtidig beskrive en ønsket strategisk konsekvens som følge av deres posisjonering i samfunnet, denne konsekvensen beskriver hvordan de løser erfarne og definerte problemer. Videre ser det tilsynelatende ut at Stavanger fengsel på dette tidspunktet, er i en prosess med å definere sitt eget samfunnsansvar, basert på deres samfunnsoppdrag og initiativ til miljøarbeid.

Hovedfunnene i problemstilling 1) Det kan på en side se ut til at Stavanger fengsel har som mål å miljøfyrtårn-sertifisere seg fordi det blant annet foreligger en subjektiv forståelse og oppfatning hos ledelsen, om at det er hensiktsmessig å miljøfyrtårn-sertifisere fengselet. Fordi ledelsen har en oppfatning av at dette vil resultere i en “win-win”-situasjon. På en annen side har fengselet flere forskjellige mål som de ønsker å oppfylle gjennom denne prosessen, men det er spesielt tre viktige grunner for sertifiseringen som ligger til grunn. Dette gjelder mål om å begrense sine egen forurensning og utslipp, økonomiske årsaker, sysselsetting av de innsatte. Videre er det tydelig at fengselet har et naturlig forhold til etisk ansvar, fordi fengselet arbeider med vanskeligstilte grupper i samfunnet. Det er derfor en essensiell verdi som er grunnleggende for arbeidet, et fengsel på generell basis gjør.

Det vektlegges derfor en form for “utvidet” etisk ansvar som har som formål å bistå innsatte med å utvikle en form for altruistisk evne. Som ikke bare gjelder å tilbakelegge et kriminelt liv, men i denne sammenhengen også, en altruistisk evne til å gjøre det rette når det gjelder miljøproblematikk. Samtidig ligger det også til grunn et ønske om å ha en spesifikk rolle i samfunnet og kan vise at de er en del av samfunnet, og ikke bare en bortgjemt institusjon. På denne måten ønsker fengselet å være et forbilde, særlig ovenfor andre fengsel og andre lignende virksomheter. Dette vil på mange måter føre med seg ønskede konsekvenser som resulterer i goder, i den forstand at målet om tettere samarbeid med næringslivet kan bli

enklere. Som igjen medfører at fengselet kan blant annet kan bidra til å danne seg et avansert kontaktnett på utsiden, som kan benyttes i forbindelse med sysselsetting av innsatte etter endt soning. Selv om fengselet snart er sertifisert, kan det tyde på at det mye arbeid igjen for å nå sine mål, samtidig som markedsføringen av dette blant ansatte og innsatte gjenstår. Fengselet er en kompleks organisasjon som kan minne om et lite samfunn, et samfunn som i større grad er strengere regulert enn samfunnet på utsiden. Dette vil kanskje resultere i at dette arbeide vil ta noe tid, særlig når det kommer til å inkludere, samt skape forståelse hos innsatte. Det kan derfor tolkes at Stavanger fengsel ønsker å være en rollemodell i samfunnet, med en strategisk måte å løse problemer på. Hvordan resultatene blir handler mye om hvordan fengselet velger å bruke sertifiseringen, samt at de faktisk bruker den og det ikke bare forblir en formalitet. Ut i fra målene deres, har de mange planer for hvordan de skal bruke denne sertifiseringen, på en annen side er det vanskelig å skulle si hvordan resultatene vil bli i fremtiden, ettersom fengselet ennå ikke er ferdig sertifisert. Det kan på dette grunnlaget konkluderes at fengselet oppnår, som følge av arbeidet med samfunnsansvaret, en videreutviklet form etisk ansvar som kan benyttes i rehabiliteringsarbeidet, en spesifikk samfunnsrolle som åpner opp for en strategisk måte å håndtere deres definerte problemer på.

Hovedfunnene i problemstilling 2) gjennom undersøkelsen for å avdekke hvorfor Stavanger fengsel har som mål å miljøfyrtårn-sertifisere seg, kom det frem at, et av de ønskede resultatene ved sertifiseringen er å bedre sysselsettingen i fengselet. I form av å øke sysselsettingen og videre skape ytterligere muligheter for innsatte etter endt soning. Sysselsettingen er en viktig del av rehabiliteringen for å endre holdning, skape normalitet rundt den innsatte, samt være forberedende for den innsatte ved endt soning. Viktigheten med sysselsetting kommer klart og tydelig frem gjennom både Stavanger fengsel og straffegjennomføringsloven.

Gjennom en etisk fremtoning til arbeidet med samfunnsansvar, benyttes en videreutviklet form for etisk ansvar, for å utvikle en altruistisk evne hos innsatte til å ta stilling til miljøproblematikken. Dette forsøker fengselet å tilrettelegge ved å utvikle kompetanseveis/praksisattest innen miljøarbeid for innsatte. Videre som diskutert i den første problemstillingen, er fengselet i en prosess som innebærer å posisjonere seg i samfunnet, som følge av arbeidet med samfunnsansvaret. Det er gjennom deres arbeid med samfunnsansvar at fengselet får tildelt en spesifikk rolle i lys av et miljøperspektiv. Deres rolle i samfunnet kan derfor anses å være et grunnleggende virkemiddel for arbeidet med miljørelatert sysselsetting

og rehabilitering. Som følge av deres rolle, støter fengselet på en ønsket konsekvens som er av strategisk karakter, som derfor fremstår som virkemiddel for å løse deres erfarne problem, herunder mangel på sysselsettingsplass. Fengselet er enda i en tidlig fase i utarbeidelsen av egne mål, og forsøker derfor å kombinere deres samfunnsoppdrag med miljøfyrtårn-sertifisering, som har som hensikt å blant annet gi innsatte fremtidsrettet kompetanse som er ettertraktet etter endt soning. Det er derfor vanskelig å skulle si noe om hva dette vil resultere i, men det kan tenkes at dette kan være et viktig virkemiddel i arbeidet med sysselsetting og rehabilitering av innsatte. Det kan derfor tolkes at samfunnsansvaret fengselet har påtatt seg, lagt opp på en slik måte at det ender i en “win-win”-situasjon. Fordi konsekvensene av deres hovedmål kan resultere i noe Stavanger fengsel mener de kan jobbe videre med. Det kan på dette grunnlaget konkluderes at deres arbeid med samfunnsansvar fremstår som et virkemiddel i sysselsetting og rehabiliteringsarbeidet. Gjennom fengselets videreutviklede form for etisk ansvar som benyttes for å utvikle altruistiske evner hos innsatte ovenfor miljøet, fengselets rolle i samfunnet er derfor et grunnlag for deres strategiske fremtoning til problemløsning av mangel på sysselsettingsplasser.

7.1 Forslag til videre forskning

Videre forskning kan være å forske videre på hvilken effekt Stavanger fengsel får ut av denne sertifiseringen, når sertifiseringen har blitt mer integrert i hele virksomheten og markedsført blant ansatte og innsatte. På den måten vil en kunne undersøke et bredere spekter av betydningen av miljøfyrtårn-sertifiseringen, enn det som lot seg gjøre i dette forskningsprosjektet. Det vil derfor antagelig komme mer tydelig frem på et senere tidspunkt, hvilken gevinst fengselet vil oppleve, som følge av miljøfyrtårn-sertifiseringen. Samtidig er det tenkelig at det senere også vil bli mer synlig hvem som er involverte i arbeidet, eksempelvis innsatte, og derfor undersøke om det har noen betydning for dem. På et senere tidspunkt vil det også bli mer aktuelt å undersøke om deres nåværende fremtidsplaner om å innføre praksisattester og kompetansebevis har blitt en realitet. Å derfor undersøke i dybden hva dette innebærer og om innsatte benytter seg av dette, og på denne måten fastslå at deres arbeid med samfunnsansvar er et virkemiddel i deres arbeid med sysselsetting og rehabilitering. Videre kan det også undersøkes om de nye aktivitets- og arbeidstilbudene utgjør en større prosentandel sysselsatte, og at virkemiddelet derfor fungerer etter sin hensikt. Et annet element som kan undersøkes kan også være om innsatte får relevante arbeidstilbud etter endt soning, som følge av miljørelatert kompetansebevis og praksisattest.

8.0 Referanseliste

- Andenæs, Johns. *Alminnelig strafferett*. 5.utgave. Universitetsforlaget (2004). Oslo.
- Andersen, S. S. (2006). *Aktiv informantintervjuing*. Norsk statsvitenskapelig tidsskrift, 22(03), 278-295.
- Blaikie, Norman. *Designing Social Research*. Polity Press (2010). Cambridge.
- Christensen, Tom, Egeberg, Morten, Læg Reid, Per, Roness, Paul G., Røvik, Kjell Arne. *Organisasjonsteori for offentlig sektor*. Universitetsforlaget (2015). Oslo.
- Crane, Andrew, Matten Dirk and Moon, Jeremy. *Corporations and citizenships*. Cambridge university press (2008). New York
- De Nasjonale Forskningsetiske Komiteene (17/06-2015).
<https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Kvalitativ-forskning/5-Forskerrollen/>.
- De Nasjonale Forskningsetiske Komiteene (17/01-2010). Hentet fra:
<https://www.etikkom.no/FBIB/Introduksjon/Metoder-og-tilnarminger/Kvalitativ-metode/>
- De Nasjonale Forskningsetiske Komiteene (17/06-2015). Hentet fra:
<https://www.etikkom.no/FBIB/Introduksjon/Metoder-og-tilnarminger/Kvalitativ-metode/>
- Garriga, Elisabet and Melé, Domènec. *Corporate Social Responsibility Theories: Mapping the Territory*. Kluwer Academic Publishers (2004). Netherlands
- Johannessen, Asbjørn, Tufte, Per Arne og Christoffersen, Line. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag AS (2016). Oslo.
- Karlsen, Jan Erik. *Ledelse av helse, miljø og sikkerhet*. Fagbokforlaget (1997). Bergen.
- Kriminalomsorgen. Oppgave og mål. (2018). Hentet fra:
<http://www.kriminalomsorgen.no/oppgave-og-maal.237900.no.html>

Kriminalomsorgen. KDI, Virksomhetsstrategi 2014-2018. (08/04-2014). Hentet fra:
<http://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/2642723.823.qbpfstdtbc/Virksomhetsstrategi+2014-2018+for+kriminalomsorgen.pdf>

Kriminalomsorgsmelding. St.meld. nr 37 (2007-2008). Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn. (26/09-2008). Hentet fra:
<http://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/757345.823.cyaedyurwd/STM200720080037000DDDPDFS.pdf>

Kriminalomsorgen. Stavanger fengsel. (2018). Hentet fra:
<http://www.kriminalomsorgen.no/stavanger-fengsel.5023354-242495.html>

Kriminalomsorgen. Organisering. (2018). Hentet fra:
<http://www.kriminalomsorgen.no/organisering.237901.no.html>

Kriminalomsorgen. Stavanger fengsel. Hentet fra:
<https://krus.custompublish.com/getfile.php/3825129.2204.urfarbqrfu/2+2+Stavanger+fengsel+-+Bredformat+-+Delt+arbeidsdag.pdf>

<http://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/3980090.823.mm7tipsquj7qlw/§§+18+-+Arbeid%2C+oppl ring%2C+program+eller+andre+tiltak.pdf>

Lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven). 01.03.2002. Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21>

Morsing, Mette og Schultz, Majken. *Business ethics - Corporate social responsibility communication: stakeholder information, response and involvement strategies*. Blackwell publishing Ltd (2006). <https://onlinelibrary-wileycom.ezproxy.uis.no/doi/full/10.1111/j.1467-8608.2006.00460.x>

Norsk Standard. NS-ISO 26000:2010. *Veiledning om samfunnsansvar*. Standard Norge (2010)

Ottesen, Otto. *Ledelse – å bruke teori i praksis..* Høyskoleforlaget (2011). Oslo

Regjeringen. Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dep/jd/org/underliggende-etater/krimetater/kriminalomsorgsdirektoratet/id426320>

Regjeringen. Justis- og beredskapsdepartementet, ansvarsområder og oppfaver. (27/04-2018).

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dep/jd/dep/id468/?factbox=factbox2573416>

Regjeringen. Politisk plattform. 14/01-2018. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e4c3cf7e4d4458fa8d3d2bb1e43bcbb/plattform.pdf>

Regjeringen. Retningslinjer til straffegjennomføring. (06/08-2002). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer-til-straffegjennomforing/id107080/>

Regjeringen. Analyse i driftssituasjon. kriminalomsorgen etter innføringen av ABE-reformen. 18/01-2018. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/b7e267cf8e0d4631a6f324a765313298/analyse-av-driftssituasjonen-i-kriminalomsorgen-18012018.pdf>

Regjeringen. Prop. 151 L (2016-2017). Endringer i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. Og enkelte andre lover (samleproposisjon). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-151-l-20162017/id2556803/sec3>

Røvik, Kjell Arne. *Trender og Translasjoner – ideer som former det 21. århundrets organisasjon.* Universitetsforlaget (2007). Oslo.

St.meld. nr. 27 (1997-98) - Om kriminalomsorgen. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-27-1998-/id191585/sec1>

Stiftelsen Miljøfyrtårn. Sertifiseringskriterier. Hentet fra:

<https://www.miljofyrtarn.no/virksomhet/sertifiseringskriterier/>

Stiftelsen Miljøfyrtårn. Dette er Miljøfyrtårn. Hentet fra:

<https://www.miljofyrtarn.no/virksomhet/om-oss/dette-er-miljofyrtarn/>

Store Norske Leksikon (01/11-2017). Hentet fra: <https://snl.no/Miljøfyrtårn>.

Storvik, Birgitte Langset. Straffegjennomføring. Cappelen Damm Akademisk (2017).

Straffegjennomføringsforskriften. Forskrift til lov om straffegjennomføring. 26.02.2002.

Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2002-02-22-183>

Yin, Robert K. *Case Study Research – Design and methods*. SAGE publishing (2014). London.

Aase, Tor Halfdan og Fossåskaret, Erik. *Skapte virkeligheter – om produksjon og tolkning av kvalitative data..* Universitetsforlaget (2014). Oslo

Figurer

Figur 1 Kriminalomsorgens organisering (KRUS, 2015) Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS). Kvalitetsutviklingshåndbok. 2015. (Hentet fra: <http://docplayer.me/65664297-Kvalitetsutviklingshandbok.html>)

Figur 2 Sertifiseringsprosessen, Green focus (Hentet fra: <https://www.greenfocus.no/forside-3/miljofyrtarn-slik-foregar-sertifiseringsprosessen/>)

Figur 3 Sertifiseringskriterier, Miljøfyrtårn. (Hentet fra: <https://www.miljofyrtarn.no/virksomhet/sertifiseringskriterier/>)

Figur 4 Miljøutvalget (Stavanger fengsel, 2018)

Figur 5 Forklaringsforløp av tilnærmingene, første problemstilling.

Figur 6 Forklaringsforløp av tilnærmingene, andre problemstilling.

Tabeller

Tabell 1: Oppgavens struktur

Tabell 2 Metodisk tilnærming

Tabell 3 Teoretiske dimensjoner i analyseprosessen

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv til informantene

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

“Hvorfor har Stavanger fengsel som mål å bli miljøfyrtårn-sertifisert?”

Bakgrunn og formål

Dette prosjektet er en masteroppgave ved Universitetet i Stavanger. Bakgrunnen for dette prosjektet forankrer seg i interessen i fagfeltet, og det oppfattes som sjeldent på nåværende tidspunkt at et fengsel ønsker å påta seg et samfunnsansvar, utover det som er lovpålagt. Forskningsprosjektet har som formål å undersøke hvorfor fengsel ønsker en slik sertifisering, og hvilke resultater de venter å oppnå gjennom sertifiseringen. Det vil videre bli undersøkt om samfunnsansvaret kan være et virkemiddel for å gjennomføre deres samfunnsoppdrag.

Tema: Samfunnsansvar i organisasjoner.

Forskningsspørsmål:

- Hvorfor ønsker fengselet å påta seg samfunnsansvar når tilsynelatende få andre statlige virksomheter har påtatt seg samfunnsansvar?
- I de fleste tilfeller er incentiver som økonomisk utvikling og omdømme i tankene ved å påta seg samfunnsansvar, hva får Stavanger fengsel utav dette?
- Er samfunnsansvaret en mulig et kompetanserettet verktøy for de innsatte å lære om miljøet?

Utvalg: Utvalget er trukket på bakgrunn av kriterier basert på at utvalget må ha kunnskaper om Stavanger fengsel, samfunnsansvar og miljøfyrtårn. Dermed forespørres fengselsleder og verksmester ved Stavanger fengsel om å delta.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakerne vil bli intervjuet gjennom et personlig intervju. Varigheten på intervjuet vil være ca. 1 time. Det vil i utgangspunktet utelukkende bli hentet inn opplysninger om Stavanger Fengsel. Først vil det bli stilt spørsmål om Stavanger Fengsels oppbygning og samfunnsansvar, dermed spørsmål om mål og visjoner for fremtiden, i forbindelse med

samfunnsansvar og miljøfyrtårn. Det vil også bli stilt spørsmål om sysselsetting i Stavanger Fengsel i forbindelse med arbeidet mot miljøfyrtårn. Dataene vil registreres med lydopptak.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil kun være jeg og veiledet som har tilgang til informasjonen som samles inn. Lydopptaket fra intervjuet vil kun bli brukt for å hente ut så nøyaktig informasjon til databehandlingen som mulig. I utgangspunktet vil deltakerne ikke kunne gjenkjenne seg direkte i publikasjonen, men indirekte da det kun er Stavanger fengsel og stilling som kommer til å bli nevnt. Vil ikke bli beskrevet. Det er mulig det vil finnes spor av indirekte personopplysninger som kan knytte informasjonen til deltakerne på grunn av lydopptaket. Dette blir anonymisert så snart dataene har blitt behandlet.

Prosjektet skal etter planen avsluttes [15/06-2018]. Lydopptaket vil bli lagret helt til prosjektslutt, i tilfelle det skulle være mer informasjon fra lydopptaket som viser seg nødvendig i løpet av prosjektet. Datamaterialene vil bli anonymisert ved prosjektslutt og lydopptaket vil bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg uansett bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Ida Therese Johansen (telefonnummer: 96509194 og/eller veileder Bjørn-Tore Blindheim (Telefonnummer: 51831631).

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide

Innledning.

1. Mange ser for seg at fengsel er et bygg bestående av fengselsceller hvor innsatte soner sin straff. Kan du fortelle litt om Stavanger fengsel ut over dette?
2. Hvordan er fengselet organisert: Hvordan er fengselet bygd opp, hvor mange innsatte, tilbud til innsatte, sysselsetting av innsatte etc.?
3. Hvordan foregår rehabiliteringen av innsatte?

Fengselets samfunnsansvar.

4. Hva er kriminalomsorgens samfunnsoppdrag?
5. Hva er deres oppfatning av hva samfunnsansvar innebærer?
 - Er samfunnsansvaret en mulig kompetanserettet forberedelse for de innsatte å lære om miljøet? – at de innsatte har en fremtidsrettet kompetanse etter soning å vise til?

Miljøfyrtårn-sertifisering.

6. Hvordan oppsto ideen om Miljøfyrtårn?
7. Hvordan fikk dere kjennskap til miljøfyrtårn-sertifiseringen?
 - Det finnes flere typer miljø-sertifiseringer, hvorfor valgte dere miljøfyrtårn-sertifisering som deres mål?
 - Er miljøfyrtårn-sertifiseringen et mål generelt i kriminalomsorgen?
 - Hvordan arbeider dere mot sertifiseringen?
 - Hvilke verdier vil miljøfyrtårn-sertifiseringen ha Stavanger fengsel?
8. Hva er deres oppfatning av prosessen mot sertifiseringen?
 - Hvilken rolle har Kriminalomsorgs direktoratet i prosessen mot sertifisering?
 - Har utleier (Statsbygg) en spesifikk rolle i denne prosessen?
9. Ligger det etiske årsaker til grunn for miljøfyrtårn-sertifiseringen? Altså etiske forpliktelser til å vise ansvar for deres omgivelse?

10. Hva tenker dere at innsatte og ansatte får ut av dette?

11. Hvordan blir ansatte og innsatte informert om miljøfyrtårn?

- Dreier det seg om at Stavanger fengsels posisjon i nærmiljøet – har muligheten til å gjøre noe for samfunnet rundt seg?

12. Hvor mange av kriteriene er oppnådd i dag?

- Når ser dere for dere at Stavanger fengsel har oppnådd alle nødvendige kriterier for sertifiseringen?

13. I de fleste tilfeller er incentiver som økonomisk utvikling og omdømme i tankene ved å påta seg samfunnsansvar, hva får Stavanger fengsel utav dette?

- Hvorfor ønsker fengselet å påta seg samfunnsansvar når tilsynelatende få andre statlige virksomheter har påtatt seg samfunnsansvar utover det som er lovpålagt?

Rehabilitering og sysselsetting.

14. De innsatte skal ifølge fremtidsplaner kunne får praksisattest og kompetansebevis relatert til miljøarbeid, hvordan får de dette og hva innebærer det?

15. Får innsatte kurs og innføring i miljøarbeid?

16. Er det tenkelig at de innsatte vil sysselsettes gjennom miljøarbeid når sertifiseringen er godkjent?

17. Kan det tenkes at det miljøarbeidet er en måte å rehabilitere de innsatte?

- Hvis ja, på hvordan på måte?

18. Hvilke typer miljøarbeid er tenkelig at de innsatte vil arbeide med?

19. Avslutningsvis, er det noe dere har lyst til å si som vi ikke har vært inne på?